STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02515

POLITISHE EKONOMYE

Abraham Simchah Sachs

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ארבייטער־רינג ביבליאָטעק נומ. X

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

— די גרונד־פּרינציפּען —

צווייטער טייל

פון

אַ. ש. זאַקס

ארויסגעגעבען פון דער עדיוקיישאָנאַל קאָמיטע פון ארב. רינג.

Copyright 1918
by
THE WORKMEN'S CIRCLE

עלפטע לעקציע

פּראָפיט.

געלד אַלס פערמיטלער צווישען סחורות און סוחרים אַלס פערמיטלער צווישען פּראָדוצענט און קאָנסומענט; פון וואַנעט נעהמט זיך דער פּראָפיט? דאָס קאַפּיטאַל אין געשעפט קען קיין רוחים ניט געבען; מציאות קענען ניט זיין די אורזאַכען פון די גרויסע פּראָפיטען; דער פערטרעטער פון דער נוצען־טעאָריע בעהם באָווערק און זיין פּראָפיט־טעאָריע; אהיתר צו נעהמען פּראָצענט; דער שלעכטער פונדאַמענט פון בעהם באָווערק'ס פלפולים־טורעם; די קלאָץ קשיא: וואו ליגען די קוואַלען פון פּראָפיט?

מיר ווייסען*), אַז די סחורות ווערען אויסגעביטען, געקויפט און פערקויפט, ווערליג דער ארבייטסקראַפט, וואָס איז אויסגעגעבען געוואָרען, כדי זיי, די סחורות, צו פּראָדוצירען.

מיר ווייסען אויך, אַז אין היינטיגע צייטען ווערען די פּראָדוקטען ניט אויסגעביטען דירעקט איינער אויף דעם אַנדערען, נור זיי ווערען אויסגעביטען דורך אַ פערמיטלער — דורך געלד. האָט איינער אַן איבריגען פּראָדוקט, בייט ער איהם אויס אויף געלד און פאַר דאָס געלד קריגט ער אַן אַנדער פּראָדוקט, וואָס איז איהם נויטיג. איצט ווערען די סחורות לכתחילה פּראָדוצירט, כדי זיי זאָלען קענען ווערען אויסגעביטען אויף געלד. מען פּראָדוצירט פאַר'ן פערקויף אָבער ניט פאַר'ן אייגענעם געברויך.

דער פּראָדוצענט מיט'ן קאָנסומענט טרעפען זיך ניט, זיי קענען זיך גאָר ניט איינע די אַנדערע. אַזוי ווי געלד איז דער פערמיטלער צווישען די פּראָדוקטען, אַזוי זיינען די סוחרים די פערמיטלער צווישען דעם פּראָדוצירער און דעם קאָנזומער.

די סוחרים בילדען אַ גרויסען קלאַס אין אונזער געזעלשאַפט. זיי האָבען דאָס געלד — די שמיר פון די רעדער, וועלכע בעוועגען דאָס עקאָנאָמישע לעבען. וואָס שטאַרקער עס ענטוויקעלט זיך די געזעלשאַפטליכע ארבייטסצוטיילונג, וואָס מעהר יעטווידע גרופּע פון מענשען ספּעציאַליזירט זיך צו אַ געוויסען צווייג פון דער פּראָדוקציע, אַלס וויכטיגער ווערט דער קלאַס סוחרים. פּונקט אַזוי

---

*) זעה לעקציעס 8, 9, און 10.—א. ש. ז.

ווי עס איז אונמעגליך צו עקזיסטירען אָהן געלד, אזוי איז אונמעג־ליך אויסצוקומען אָהן סוחרים.

די סוחרים זיינען די צירקולירער, די פערנאָנדערטיילער פון די געשאַפענע פּראָדוקטען.

די סוחרים טהוען ניט זייער ארבייט סתם אזוי, לטובת הכלל. וויניגער ווי אלס זאָרגען זיך די סוחרים וועגען דער נויטוועגדיג־קייט, די פּראָדוקטען זאָלען דערגרייכען די, וועלכע דאַרפען זיי האָבען. די סוחרים ארבייטען ניט אומזיסט. זיי לאָ־זען זיך פאר זייער טרחה גוט בעצאָהלען. די סוחרים ווערען פער־מיטלער צווישען די פּראָדוצענטען און די קאָנסומענטען, ו ו י י ל ז י י ק ר י ג ע ן פ ר אָ פ י ט. זיי קויפען די סחורות פון די פּראָדוצענטען פאר א קלענערען פרייז און פערקויפען זיי פאר א גרעסערען פרייז. דער אונטערשייד צווישען דעם איינקויפס פרייז (אריינגערעכענט אלע אנדערע הוצאות) און דעם פערקויפס פרייז איז דער פּראָפיט, צוליב וואָס די סוחרים בעשעפטיגען זיך מיט דער צירקולאַציע פון די פּראָדוקטען.

פון וואַנעט אָבער נעהמט זיך דער פּראָפיט? פון וואַנעט ציהען די סוחרים זייערע רוחים? פון וואַנעט זאַמלען די פאַברי־קאַנטען זייער רייכקייט?

ווי מיר ווייסען, איז דער ווערטה פון יעדער סחורה די מאָס געזעלשאַפטליכע ארבייט, וואָס איז אין איהר פערטהון געוואָרען. ווען איין פּראָדוקט ווערט אויסגעביטען אויף א צווייטען פּראָדוקט, איז א סימן, אזביידע פּראָדוקטען ענטהאַלטען אין זיך די זעלבע מאָס געזעלשאַפטליכע ארבייט. ווערט א ראָק אויסגעביטען (פער־קויפט) אויף צוואַנציג ארשין לייוועגט, הייסט עס, אז די געזעל־שאַפט מוז אויסגעבען אזוי פיעל געזעלשאַפטליכע ארבייט פאר דעם ראָק, וויפיעל זי גיט אוים פאר די צוואַנציג ארשין לייוועגט. אויב אזוי, טאָ איז דאָך אין אמת'ן א קשיא, פון וואַנעט דער פּראָ־פיט נעמט זיך.

ווען א סוחר קויפט א סחורה און בעצאָהלט פאר איהר, א שטיי־גער, הונדערט שעה ארבייט, טאָ איז דאָך דאָס דערפאר, ווייל די געזעלשאַפט האָט אוועקגעלייגט אויף דער סחורה הונדערט שעה ארבייט, ניט מעהר און ניט וויניגער, טאָ ווי איז עס מעגליך, אז ביים פערקויפען די סחורה זאָל דער סוחר קריגען פאר איהר מעהר ווי הונדערט שעה?

די לאגע ווערט ניט געענדערט דערפון, וואס אנשטאט נאקעטע ארבייטס־קראפט ווערט די סחורה געשאצט און אויסגעביטען אויף **דעם פערמיטלער — אויף געלד.**

שטעלען מיר זיך פאר, למשל, אז פאר א שעה געזעלשאפטליכע ארבייט קען מען שאפען א צעהן־סענטיגע מטבעה, קומט ממילא אויס, אז דער ווערטה פון דער סחורה, וואס קאסט הונדערט שעה ארבייט, איז צעהן דאלער. ביים פערקויפען וועט דער סוחר ווידער בעקומען פאר איהר צעהן דאלער — איהר ווערטה. עס זעהט זיך דא ניט דער קוואל, פון וואנעט דער פראפיט זאל קומען. און מיר ווייסען דאך, אז פראפיט איז די נשמה פון היינטיגער צייט, אהן פראפיט וואלטען דאך קיין מסחרים ניט קענען זיין, טו איז אין אמת'ן א פראגע: פון וואנעט נעהמט זיך פארט דער פראפיט? און ניט נור די סוחרים, אפילו די פאבריקאנטען האבען דא, לויט דער ארבייטס־טעאריע, ניט קיין ארט, פון וואנעט צו קריגען זייערע פערדינסטען.

מיר נעהמען, א שטייגער, א פאבריק, וואו עס ווערט אויס־געארבייט ציגעל.*)

כדי אויסצוארבייטען ציגעל דארף מען האבען ליים, געצייג, ברען מאטעריאל (האלץ) און ארבייטס־קראפט. אום צו קריגען ליים אויף 1000 ציגעל דארף מען ארבייטען, לאמיר זאגען, 20 שעה. אויב א שעה ארבייט וועט ווערען געשאצט אין 10 סענט, וועט דאס ליים קאסטען 20 מאל 10 — 2 דאלער; דאס האלץ, וואס מ'האט נויטיג פאר 1000 ציגעל, לאמיר ווידער זאגען, ענטהאלט אין זיך 30 שעה ארבייט און וועט בכן קאסטען דריי דאלער; דאס געצייג ענטהאלט אין זיך 35 שעה ארבייט און וועט קאסטען 3.50 דאלער. אויסער די אלע זאכען דארף מען נאך האבען ארבייטס־קראפט. לאמיר אננעהמען, אז ארבייטס־קראפט איז דא פאר די ציגעל נויטיג 30 שעה. אז מען וועט נעהמען דריי ארבייטער, יעטווידער זאל ארבייטען צו 10 שעה, וועט מען יעדען ארבייטער, לויט'ן חשבון, מוזען געבען 10 מאל 10 סענט — 1 דאלער; בסך־הכל וועט דא ארבייטס־קראפט קאסטען דריי דאלער.

---

*) איך בענוץ זיך דא מיט דער אילוסטראציע פון מיין בוך: „די לעהרע פון סאציאליזם". — א. ש. ז.

לאמיר איצט פערצייכענען מיט א סדר די הוצאות אויף די 1000 ציגעל:

ליים	ענטהאלט	20	שעה	ארבייט,	קאסט	$2.00
האלץ	"	30	"	"	"	3.00
געצייג	"	35	"	"	"	3.50
ארבייטס־קראפט	"	30	"	"	"	3.00
בס"ה		115	"	"	"	$11.50

ווען די ארבייטער האבען גענומען דאס געצייג און געהארעוועט ביים אויסהייצען דעם אויווען און ביים צוקנעטען דאס ליים 30 שעה, האבען מיר סוף כל סוף בעקומען א מין פראדוקט, וואס מען רופט דאס ציגעל.

די ציגעל דארף דער פאבריקאנט פאר זיין אייגענעם געברויך ניט האבען, האט ער גענומען א פאר משרתים, וועלכע האבען זיי ארויסגעפיהרט אויפ'ן מארק פערקויפען. די משרתים האבען דערויף געארבייט 35 שעה. איז שוין, בכן, צוגעקומען הוצאות אויף די ציגעל נאך 3.50 און סך־הכל האבען זיי געקאסט 15 דאלאר. שפעטער האט מען שוין, גאט צו דאנקען, דערלעבט צו זעהן א קונה, דארף ער אבער ניט קויפען אלע 1000 ציגעל. ער האט נאר נויטיג 100 — א צעהנטעל פון דער סחורה, וואס איז ארויסגעפיהרט געווארען אויפ'ן מארק. פאר די 100 ציגעל וויל דער קונה געבען אן אנדער סחורה ,אזוי אבער ווי די דאזיגע סחורה איז ביי איהם איצט גראד ניטא, בעצאהלט ער דערפאר מיט מזומן. דעם פאבריקאנט, פערשטעהט זיך, ווילט זיך פערדינען אן זיין סחורה און בעט אים פאר 100 ציגעל צוויי דאלער, צו צוויי סענט א ציגעל.

לויט אונזער הנחה וועט דער קויפער אין גאנצען מאכען חוזק פון פאבריקאנט. ער מאכט קודם כל א חשבון וויפיעל שעה ארבייט די גאנצע 1000 ציגעל האבען געקאסט. „אין גאנצען — חשבון'ט דער קויפער — האט מען אויף די 1,000 ציגעל אויסגעגעבען 150 שעה ארבייט, קומט אויס, אז הונדערט ציגעל ענטהאלטען אין זיך 15 שעה. 15 שעה ארבייט איז, בכן, דער ווערטה פון 100 ציגעל און דעריבער דארף איך נאר געבען אקעגען אזא זאך, וואס איהר ווערטה זאל אויך זיין 15 שעה געזעלשאפטליכע ארבייט. מיר ווייסען, אז 10 סענט איז די זעלבע זאך ווי איין שעה געזעלשאפטליכע ארבייט. 15 שעה ארבייט איז אויף דעם

איפן דאס זעלבע ווי 1.50 דאלער. 1.50 דאלער איז דער ווערטה פון הונדערט ציגעל און אזוי פיעל וועל איך פאר זיי געבען, ניט מעהר."

לויט אונזער שיטה איז טאקי דער קונה גאנץ גערעכט. מיר קאנען ניט פערלאנגען פון איהם ער זאל איבערצאהלען דעם פאבריקאנט און געבען פאר די ציגעל 2 דאלער, בעת זייער ווערט איז ניט מעהר ווי 1.50 דאלער — 15 שעה ארבייט. אויב דער פאבריקאנט זאל האבען געהאט אזעלכע 10 קונים, וועט ער סוף כל סוף ניט בעקומען אפילו איין פרוטה ריוח. יעדער קונה וועט אויסרעכענען דעם ווערטה פון די ציגעל און לויט דעם ווערטה וועט ער בעצאהלען. פאר די 1000 ציגעל וועט דער פאבריקאנט קריגען 15 דאלער — מעהר אפילו א פעני ניט. האט נאך דער פאבריקאנט אליין עפעס געארבייט ביי די ציגעל, וועט ער קריגען פאר יעדע שעה ארבייט צו 10 סענט. אבער וויפיעל, מישטיינס געזאגט, ארבייט יעדער אונטערנעהמער, יעדער פאבריקאנט? די גרויסע פאבריקאנטען זיינען, ווי מיר ווייסען, גרויסע עצלים, און טונקען ניט איין אפילו א פינגער אין קאלטען וואסער.

טא איז דאך אלץ קשה: פון וואנעט נעמט זיך טאקי די הייליגע תורה? פון וואנעט נעהמען זיך די פראפיטען, וועלכע דערגרייכען די הונדערטע מיליאנען דאלער א יאהר?

אין פלוג קומט אויס, אז דאס קאפיטאל, וואס ליגט אין געשעפט, האט אין זיך די טבע צו בעשאפען נייע ווערטהען, און ממילא אויך רוחים. קוקט מען אבער אריין אין ענין אביסעל טיעפער, איבערצייגט מען זיך גלייך, אז דאס איז ניט ריכטיג.

ראובן דער סוחר, למשל, האט געקויפט ביי שמעון'ן פאר הונדערט דאלער טיי און האט די טיי שפעטער פערקויפט לוי'ן פאר הונדערט מיט צעהן דאלער — 10 דאלער ריוח. ראובן האט בעפאר דאס קויפען די טיי געהאט 100 דאלער מזומנים; שמעון — טיי פאר 100 דאלער און לוי 110 דאלער מזומנים. בס"ה איז ביי אלע דרייען געווען ווערטהען אויף 310 דאלער. נאכדעם ווי ראובן האט געקויפט די טיי ביי שמעון'ען און פערקויפט לוי'ן איז פארגעקומען א פערענדערונג, ביי שמעון'ען איז אנשטאט די 100 דאלער טיי שוין געווען 100 דאלער מזומנים; ביי לוי'ן — אנשטאט די 110 דאלער — די טיי; ביי ראובן'ען אנשטאט 100 דאלער — 110 דאלער. דער סך הכל איז איצט נאך'ן מסחר ניט מעהר און ניט

ווייניגער ווי פאַר'ן מסחר. בעפאָר דעם מסחר האָבען אַלע דריי געהאַט פאַר 310 דאָלער ווערטהען (210 מזומנים און 100 דאָלער טיי) און נאָך'ן מסחר אויך דאָס זעלבע. עס האָבען זיך נור גע־ביטען די אייגענטימער, אָבער די סומע פון די ווערטהען איז גע־בליבען די זעלביגע. פריהער זיינען די 110 דאָלער געווען ביי לוי'ן און איצט, נאָך'ן מסחר, זיינען זיי ביי ראובן'ען. די טיי, ווידער, איז פריהער געווען ביי שמעון'ען און איצט איז זי ביי לוי'ן. עס איז דאָך נאריש צו זאָגען, אַז די טיי, זייענדיג ביי ראובנ'ען אין די הענד, האָט געקראָגען אַ גרעסערען ווערטה.

עס קאָן ווידער זיין, אַז די טיי איז טאַקי אַפריהער, ווען זי איז נאָך געווען ביי שמעונ'ען, געווען ווערטה 110 דאָלער, נאָר ראובן איז אַ בריה אַ סוחר און האָט דורך געוויסע קונצען געקויפט וואָלוועל, פאַר 100 דאָלער בלויז, אָבער לוי'ן האָט ער טאַקי פער־קויפט פאַר דעם פולען ווערטה — פאַר 110 דאָלער. אויב אַזוי, קומט אויס, אַז פריהער האָבען אַלע דריי צוזאַמען — ראובן, שמעון און לוי — געהאַט ווערטהען פאַר 320 דאָלער: ביי שמעון'ען פאַר 110 דאָלער טיי, ביי ראובן'ען — 100 דאָלער מזומנים און ביי לוי'ן — 110 דאָלער מזומנים. נאָכ'ן מסחר איז דער סך הכל ווידער 320 דאָלער: ביי ראובנ'ען 110 דאָלער מזומנים, ביי לוי'ן — טיי פאַר 110 דאָלער און ביי שמעון'ן 100 דאָלער מזומנים.

אין ערשטען פאַל, ווי אין צווייטען פאַל, ווי מיר זעהען, זיי־נען צו דער סחורה אין דער צייט פון מסחר קיינע ווערטהען ניט צוגעקומען. די גאַנצע פּראָפיט האָט דאָ נאָר געקענט זיין — אין ערשטען פאַל, ווען לוי האָט זיך אָבגענאַרט און אין צווייטען פאַל — ווען שמעון האָט זיך אָבגענאַרט.

אין אַן אויסנאַהמס־פאַל קאָן אפשר יאָ טרעפען, אַז מען קויפט אַ מציאה. מען כאַפּט אַמאָל אַריין אַן אוצר פאַר העלפט געלד, מען נאַרט אימיצען אָב. מען קויפט, דהיינו, אַ סחורה, וואָס ענט־האַלט אין זיך 100 שעה ארבייט, פאַר 50 שעה. דאָס איז דאָך אָבער אַ יוצא מן הכלל. דערביי מוז געשעהען אַ נס, וואו ענטוועד־דער דער קויפער אָדער דער פערקויפער זאָל ניט פערשטעהן אויף זיין סחורה, אָבער „לאו בכל יומא מתרחש נסא", ניט אַלע טאָג טרעפען זיך נסים, און איבערהויפּט איז שווער צו זאָגען, אַז אַלע סוחרים זאָלען לעבען פון נסים אָדער פון אָבנאַרעריי.

בכלל קען דאָס גאָר ניט זיין. לויט דער סברא קומט אויס, אַז אויב איינער פערדינט, מוז דער צווייטער צולייגען, אַז איינער

ווערט רייך אויפ'ן צווייטענס חשבון. דאס איז דאך פאקטיש ניט ריכטיג. די עשירות ווערט פון יאהר צו יאהר גרעסער און קיינער פערלירט דערביי גאר ניט.

מיר האבען, בכן, פאר זיך א הארבע קשיא: אויב מיר נעהמען אן, אז דער ווערטה פון דער סחורה איז די צייט ארבייט, וואס אויף איהר איז געלייגט געווארען, טא פון וואנעט נעהמט זיך דער פראפיט?

די אנהענגער פון דער נוצען־טעאריע *) — די יעניגע עקאנאמיסטען, וועלכע בעהויפטען, אז דער ווערטה פון א סחורה קומט פון איהר נוצליכקייט, פון איהר מעלה צו בעפרידיגען א געוויסע בעדערפנים, ערקלערען, אז דער פראפיט נעהמט זיך פון דעם, וואס דיזעלבע סחורה האט אין פערשיעדענע צייטען אויך א פערשידענעם ווערטה. אזוי ווי ביי דעם ווערטה פון א סחורה שפילען ניט, לויט די מיינונגען פון די דאזיגע עקאנאמיסטען, א ראליע די אביעקטיווע בעדינגונגען פון דער פראדוקציע, נאר דער סוביעקטיווער פ ס י כ א ל א ג י ש ע ר מאמענט, וואס הערשט אויפ'ן מארק ביים קויפען די סחורה, טא דארף מען ערקלערען דעם פראפיט דורך דעם, וואס די סוביעקטיווע, פסיכאלאגישע בעציהונג צום פראדוקט איז ניט אלע מאל דיזעלבע.

דער בעדייטענדסטער פערטרעטער פון דער דאזיגער טעאריע איז דער בעוואוסטער עסטרייכישער עקאנאמיסט בעהם־באווערק.

ווען מיר קוקען זיך צו — מיינט בעהם־באווערק — ווי אזוי מענשען פערהאלטען זיך צו געוויסע זאכען, זעהט מען, אז מען שאצט טייערער א זאך, פון וועלכער מען קען האבען ג ל י י ך, ב א ל ד י ג ע נוצען, ווי א זאך, פון וועלכער מען וועט קענען האבען א נוצען ערשט שפעטער, אין דער צוקונפט. עס קען זיין דיזעלביגע זאך, נאר קוים קען מען פון איהר ערשט הנאה האבען ש פ ע ט ע ר, אין א געוויסע צייט ארום, ווערט זי שוין געשאצט ביליגער, ווי ווען מען וואלט מיט איהר באלד געקענט בעפרידיגען א בעדערפעניס. די צייט שפיעלט א גרויסע ראליע אין אבשאצען די ווערטען פון סחורות. א דאקטאר, וואס פאנגט אקארשט אן צו פראקטיצירען, שאצט אב א דירה, וואו ער קען זיך אט גלייך אנפאנגען ארויפצוארבייטען, א סך טייערער, ווי ווען ער וואלט די דירה ערשט קענען בענוצען פינף־זעקס יאהר שפעטער. דאכט

---

*) זעה לעקציע 8.

זיך די זעלביגע דירה, מיט די זעלביגע מעלות און חסרונות, אָבער קוים קען מען פון איהר ניט האָבען באַלדיגע נוצען — ווערט זי נעשאַצט ביליגער. דאָס געלד, וואָס אַ פויער קריגט אָנפאַנג זומער, פאַר'ן שניט, איז פאַר איהם אַ סך טייערער, ווי די זעלבע סומע געלד נאָכ'ן שניט. די זעלביגע הונדערט דאָלער איז בעפאָר דעם שניט ביי איהם ווערטה, אַ שטייגער, ווי הונדערט און צעהן דאָלער נאָך'ן שניט. דערמיט גיט בעהם־באַווערק אהיתר צו נעהמען פראָצענט אויף געלד. די הונדערט דאָלער, וואָס איינער לייהט, ווייל ער דאַרף זיך מיט זיי ג ל י י ך בענוצען, איז ווערטה מעהר ווי הונדערט דאָלער פאַר איהם אין דער צייט, ווען ער בענוצט זיך ניט מיט זיי. הונדערט דאלער ב א ל ד איז גלייך ווי, למשל, הונדערט און צעהן דאָלער ש פּ ע ט ע ר. יעטווידער איינציגער ווייס, אז מען האָט הנאה פון אַ באַלדיגען פערגעניגען מעהר, ווי פון דעמזעלביגען פערגעניגען, וואָס וועט קומען ערשט שפּעטער. דאָס איז אַ פּסיכאָלאָגישע ערשיינונג.

די איצטיגע פּראָדוקטען ווערען אויסגעאַרבייט דורך אינסטרומענטען, מאַשינעס א. אז. וו. עס דויערט אַ געוויסע צייט איידער די פּראָדוקטען ווערען פאַרטיג, מען זאָל מיט זיי קענען בעפרידיגען אַ געוויסע בעדערפענים. ווען דער פאַבריקאַנט קויפט רויהע מאַטעריאַל, אינסטרומענטען, ארבייטס־קראַפט און אזוי ווייטער, האָבען זיי אַ קלענערען ווערטה ווי ווען זיי זיינען שוין איבערגעאַרבייט געוואָרען אין פאַרטיגע סחורות. די פאַרטיגע סחורות ברייגנען ב א ל ד י ג ע נוצען, בעת די אַלע עלעמענטען, פון וועלכע די פאַרטיגע סחורות ווערען פּראָדוצירט, ברייגנען ניט קיין באַלדיגע, נור להבא'דיגע נוצען. וואָס נעהנטער די פערשיידענע עלעמענטען זיינען צו דעם מאָמענט, ווען עס וועט פון זיי אַרויסקומען אַ פאַרטיגער פּראָדוקט, אַלס קירצער איז די צייט, וואָס טיילט אָב, ווען מען וועט קענען פון זיי הנאה האָבען, אַלס גרעסער איז זייער ווערטה. די ארבייטס־קראַפט האָט אַ גרעסערען ווערטה ווען זי איז פערקערפּערט אין אַ פּראָדוקט, וועלכער קען ג ל י י ך בעפרידיגען אַ לעבענס בעדערפענים, ווי אין דער צייט, ווען דער אונטערנעהמער קויפט עס פון ארבייטער. דער קאַפּיטאַליסט עקספּלואַטירט ניט דעם ארבייטער — מיינט בעהם־באַווערק. דער ארבייטער קריגט פאַר זיין ארבייטס־קראַפט אזוי פיעל, ווי פיעל זי איז ווערט — וויפיעל נוצען זי קען ברייגנען, ניט האָבענדיג קיין מאַשינען און אַנדערע פּראָדוקציאָנס מיטלען. אין דעם אונטערנעהמער'ס רשות

קריגט ערשט די ארבייטס־קראַפט א גרעסערען ווערט. און אַט דער אונטערשייד צווישען דעם ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט און רויה מאַטעריאַלען בעת דער אונטערנעהמער קויפט זיי, און זייער ווערטה אין דער צייט, ווען זיי ווערען פערקערפּערט אין'ם נוצליכען פּראָדוקט, איז דער פּראָפּיט.

דערמיט ערקלערט זיך אויך, וואָס די סוחרים קריגען פּראָפּיט. בעת די סוחרים קויפען, זייגען די סחורות ווייטער פון דער צייט, ווען זיי בעפרידיגען א געוויסע בעדערפעניס, ווי ווען זיי פערקויפען. די סחורות זייגען דעריבער ביים קויפען ווערטה ווייניגער, ווי ביים פערקויפען. די סוחרים קויפען איין די סחורות פאַר ווייניגער געלד אלס צוקינפטיגע נוצען און פערקויפען זיי פאַר מעהר געלד אלס געגענוועדטיגע נוצען. דער דיפערענץ איז דער פּראָפּיט.

פּראָפּיט — מיינט ווייטער בעהם־באַווערק — איז א גאַנץ נאַטירליכע זאַך, דאָס קומט פון דער טעכניק, ווי אַזוי עס ווערען אויסגעאַרבייט פּראָדוקטען. פּ ר אָ פּ י ט א י ז נ י ט ק י י ן ה י ס ט אָ ר י ש ע ק אַ ט ע ג אָ ר י ע, נ אָ ר אַ ן ע ק אָ־נ אָ מ י ש ע ק אַ ט ע ג אָ ר י ע, ד. ה. פּראָפּיט קומט ניט דערפון, וואָס עס עקזיסטירט פּריוואַט אייגענטום. פּראָפּיט וועט זיין אין אַלע צייטען. אפילו אין א סאָציאַליסטישען שטאַאַט וועט זיין פּראָפּיט. ווייל אויך אין א סאָציאַליסטישען שטאַאַט נעהמט צייט איידער די פּראָדוקטען ווערען אויסגעאַרבייט. מעהר ניט, וואָס אין א סאָציאַליסטישען שטאַאַט וועט דער פּראָפּיט געהערען צו דער געזעלשאַפט, צו כל הקהל, און איצט געהערט ער צו פּרי־וואַטע פּערזאָנען. אָבער די קוואַלען פון פּראָפּיט וועלען ניט אויסגעטריקענט ווערען, זיי קומען פון די עקאָנאָמישע פּראָצעסען, פון די אופנים, ווי די פּראָדוקטען ווערען אויסגעאַרבייט.

די פּראָפּיט־טעאָריע פון בעהם־באַווערק איז געגרינדעט אויף דער נוצען־טעאָריע, אויף דער טעאָריע, אז דער ווערטה פון א פּראָ־דוקט איז א ריין־סוביעקטיווע, פּסיכאָלאָגישע בעציהונג פון דעם קויפער צום פּראָדוקט. מיר האָבען אויבען שוין בעוויזען די ניט־ריכטיגקייט פון דער נוצען־טעאָריע און ממילא פאַלט שוין איין דער גאַנצער טורעם פון די פּלפּולים — הגם גאַנץ חריפות'דיגע — וועלכע בעהם־באַווערק האָט געבויט צו ערקלערען די קוואַלען פון פּראָפּיט.

מיר האָבען, בכן, פאַר זיך א קלאָץ־קשיא: פון וואַנעט קומט פאָרט דער פּראָפּיט?

צוועלפטע לעקציע

מעהר־ווערטה

קארל מארקס' ענטדעקונג; מארקס' אנאליז פון די סחורות; די אייגענשאפטען, וואס יעדע סחורה מוז האבען; ארבייטס־קראפט האט געקאנט ווערען א סחורה ערשט אין דער נייער צייט; די נאטירליכע און די געזעלשאפטליכע זייט פון ארבייטס־קראפט; דער ווערטה פון ארבייטס־קראפט; ארבייטס־קראפט איז די איינציגע סחורה וואס שאפט מעהר־ווערט; מעהר־ווערט איז נאר מעגליך אין א געזעלשאפט, וואס איז געבויט אויף פריוואט אייגענטום; מעהר־ווערט נארמע און פראפיט נארמע; די שייכות צווישען מעהר־ווערט און פראפיט; דער פראפיט איז ניט אבהענגיג פון דעם, ווי דאס קאפיטאל איז ארגאניזירט אין דער אונטערנעהמונג; גלייכע קאפיטאלען גיבען גלייכע פראפיטען; אן ערקלעהרונג אויפ'ן סמך פון פרייער קאנקורענץ; א מאטעמאטישע פארמולירונג פון יעדען איינצעלנעם'ס פראפיט.

קארל מארקס האט אויפגעדעקט דעם שלייער, וועלכער פערבארגט הינטער זיך די קוועלען און די שטראמען, פון וועלכע עס פליסען די אוצרות פראפיט צו די פאבריקאנטען און סוחרים.

מארקס האט אונז געוויזען, אז דער פראפיט נעהמט זיך פון'ם מעהר־ווערט.

די מעהר־ווערט טעאריע איז מארקס'עס אן ענטדעקונג און קען גערעכענט ווערען אלס איינע פון די שארפזיניגסטע לעהרען, וועלכע מיר האבען אין דער מלוכה פון מענשליכען וויסען. די לעהרע פון מעהר־ווערט ווארפט א קלארען ליכט איבער די פערפלאנטערטע, קאמפליצירטע ערשיינונגען פונ'ם עקאנאמישען לעבען, און עס איז כדאי מיר זאלען זיך אבשטעלען אויף איהר אביסעל אויספיהרליכער.

קודם כל אנאליזירט מארקס דעם עצם, דעם תוך פון די סחורות.

א סחורה, ווי מיר ווייסען שוין, מוז אין זיך האבען צוויי אייגענשאפטען, א נאטירליכע און א געזעלשאפטליכע. די נאטירליכע זייט איז די אייגענשאפט פון דער סחורה צופרידענצושטעלען א געוויסע מענשליכע בעדערפעניש; די געזעלשאפטליכע זייט איז דער סכום געזעלשאפטליכע ארבייט, וויפיעל עס בעדארף זיין אין איהר פערקערפערט. די געזעלשאפטליכע זייט פון דער

סחורה קען קיין מאָל ניט זיין אָהן איהר נאַטירליכער זייט. ווען א מענש ארבייט אויף אַן אוננוציגע זאַך, וועט די ארבייט קיין שום ווערטה ניט האָבען. די געזעלשאַפטליכע ארבייט מוז האָבען א ממשות׳דיגע זאַך, אין וואָס זי זאָל קענען פערקערפּערט ווערען. די ממשות׳דיגע זאַך מוז דורך דער ארבייט ווערען א ניצליכע זאַך. אָהן אזאַ ממשות׳דיגע נוצליכער זאַך קען מען זיך די געזעלשאַפט־ליכע זייט פון פּראָדוקט ניט פאָרשטעלען, פּונקט אזוי ווי מען קען זיך ניט פאָרשטעלען א נשמה אָהן א גוף. דער סכום ארבייט איז דער סימוואָל פון געזעלשאַפטליכקייט אין יעדער נוצליכער זאַך. ווען אימיצער א קונה קויפט א סחורה, בעצאָהלט ער פאַר דער ארבייט, וואָס ליגט אין דער סחורה, ד. ה. פאַר איהר געזעלשאַפט־ליכע זייט, אָבער בענוצען בענוצט ער זיך מיט איהר נאַטירליכער זייט. ווען איינער, א שטייגער, קויפט פלאַקס, בעצאָהלט ער פאַר דעם סכום געזעלשאַפטליכער ארבייט, וואָס אין די פלאַקס איז פערקערפּערט געוואָרען, אָבער בענוצען בענוצט ער זיך מיט דער איינענשאַפט פון פלאַקס צו ווערען אויסגעדרעהט אין שטריק. טוף קויפט מען, כדי צו בענוצען זיך מיט איהר נאַטירליכער אייגענ־שאַפט צו ווערען אויפגענייהט אין א בגד.

א חוץ די דאָזיגע דאַרף א פּראָדוקט האָבען נאָך אַנדערע איי־גענשאַפטען, כדי צו ווערען א סחורה. ער מוז זיין דאָס אייגענ־טום פון וועמען עס איז. ער מוז האָבען א בעל הבית, וועמען ער געהערט, ווער עס זאָל קענען טהון מיט איהם, וואָס ער וויל. א פרעמדע זאַך קען קיינער ניט פערקויפען און ניט איבערגעבען. אויסער דעם דאַרף זיך דער בעל הבית אין דעם פּראָדוקט ניט נויטיגען. אויב דער אייגענטימער פון פּראָדוקט זאָל איהם אליין דאַרפען און זאָל זיך קאָנען אליין מיט איהם בענוצען, וואָלט ער דאָך איהם ניט פערקויפט א צווייטען. בלויז א זאַך, וואָס האָט אין זיך אָט די אויסגערעכענטע אייגענשאַפטען, קען ווערען א סחורה.

ארבייטס־קראַפט האָט אין די פריהערדיגע דורות, ווען עס האָט געהערשט שקלאַפעריי און לייב־אייגענשאַפט, ניט געקענט זיין א סחורה. דער שאַפער פון דער ארבייטס־קראַפט — דער מענש — האָט ניט געהאַט קיין רעכט מיט איהר זיך צו בענוצען. דער שקלאַף האָט געהערט צו זיין הערר׳ן מיט זיין לייב און לעבען. „כל מה שקנה עבד קנה רבו״", אלץ וואָס איז געווען ביים שקלאַף האָט געהערט דעם שקלאַפען־הערר. אין דער צייט פון פאַנשציזנע זיינען

די פוערים קערפערליך געווען פריי, אָבער זייער ארבייט האָט גע־הערט דעם פריץ. דער פריץ איז געווען דער אייגענטימער פון די פויערים'ס ארבייט, אָבער ניט דער פויער, דער ארבייטער גופא. אליין בעלי הבתים איבער זייער ארבייט זיינען די ארבייטער גע־וואָרען ערשט שפעטער, ווען פאנשציזנע איז בטל געוואָרען, ווען די פויערים זיינען ארויס פון פריץ'ס רשות צו זיך אין רשות און ווען אין די שטעדט האָט זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען די פרייע מלאכה.

כל זמן אָבער יעדער פויער אָדער ארבייטער האָט געארבייט פאר זיך, האָט געהאט זיינע אייגענע געצייג און ווארשטאט און די מעגליכקייט צו קויפען רויהע מאטעריאל, איז ארבייטס־קראפט נאָך אלץ ניט געווען א סחורה. דער ארבייטער האָט זי אליין פערטהאָן. ער האָט זי אויסגענוצט פאר זיך אין זיין אייגען וואר־שטאט.

שפעטער, ווען די ענטוויקלונג פון קאפיטאל האָט אָנגעפאנ־גען געהן פאָרווערטס, ווען דער בעל מלאכה איז צוליב דער קאָנ־קורענץ פון פאבריק און גרויסען האנדעל שוין מעהר ניט געווען ביכולת אויסצוהאלטען אן אייגען ווארשטאט, ווען ער איז געוואָרען אָבגעריסען פון זיינע געצייג און האָט זיין ארבייטס־קראפט שוין מעהר ניט געקענט אויסנוצען פאר זיך — דעמאָלט ערשט ווערט אר־בייטס־קראפט א סחורה און טרעט ארויס אויפ'ן מארק צוגלייך מיט אנדערע סחורות.

אזוי ווי אלע אנדערע סחורות האָט אויך די ארבייטס־קראפט צוויי אייגענשאפטען: א נאטירליכע און א געזעלשאפטליכע. די נאטירליכע זייט איז איהר אייגענשאפט איבערצוארבייטען רויהע מאטעריאלען אין נוצליכע זאכען. ארבייט מאכט פון לעדער א פאָר שטיוועל, פון פלאקס — שטריק, פון אייזען — געצייג און מאשינעס, א. אז. וו. **די געזעלשאפטליכע זייט איז דער סכום געזעלשאפטליכע ארבייט, וויפיעל עס דארף ווערען בענוצט כדי צו בעשאפען די ארבייטס־קראפט.**

אין היינטיגע צייטען פון געדונגענער ארבייט איז ארבייטס־קראפט א פשוט'ע סחורה, א סחורה ווי אלע אנדערע סחורות. זי האָט די אייגענשאפטען פון אלע אנדערע סחורות און ווערט אויך פערקויפט ווי אלע אנדערע סחורות — אט וואָס מארקס בעווייזט אונז מיט זיין מערקווירדיגען אנאליז.

ווי ווערט ארבייטס־קראפט פּראָדוצירט? ווי ווערט בעשאַפען דער מענשליכער כח? — פרעגט ווייטער מארקס.

ארבייטס־קראפט איז ניט אַ זאַך, וואָס קען זיין אָהן אַ מענשען, דאָס איז די פעהיגקייט און אייגענשאַפט פון יעדען לעבעדיגען מענשען, דאָס איז אַ טייל פון זיין מוח, בלוט, מוסקולען און נערווען און דעריבער קען די ארבייטס־קראפט נאָר זיין מיט׳ן מענשען צוזאמען און דוקא מיט אזא מענשען, וועלכער איז פעהיג צו דער ארבייט. אַ מענש קען זיין פעהיג צו דער ארבייט נאָר דענסטמאָל, ווען ער בעפרידיגט זיינע לעבענסבעדערפּנישען, און וויבאלד, אז די בעפרידיגונג פון די לעבענסבעדערפּנישען בעשאַפט די ארבייטס־קראפט איז דערפון געדרונגען, אז **דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט איז גלייך צו דעם סכום געזעלשאפטליכער ארבייט, וואָס דאַרף אויסגעגעבען ווערען כדי צו בעשאַפען די נויטיגע פּראָדוקטען, וועלכע זיינען נויטיג צו דער חיונה.**

די בעדערפּנישען פון יעדען מענשען זיינען גאַנץ פערשידען. זיי זיינען אָבהענגיג פון פערשיידענע, נאטירליכע, קולטורעלע און סאָציאַלע בעדינגונגען, אין וועלכע דער מענש געפינט זיך.

אין די הייסע לענדער איז גענוג פאר׳ן מענשען אַן איינפאַכע דירה, לייכטע קליידער און מאָגערע שפּייז. אין די קאַלטע לענדער דאַרף שוין דער מענש האָבען, אום צו זיין בכח צו ארבייטען, אַ גוט־ארומגעזעהענע דירה, ווארעמע בגדים און פעטע שפּייז א. ז. וו. אין די ערשטע צייטען ווידער איז געווען רעכט צו געהן אבי ווי. הויזען און לעדערנע שיך זיינען געווען לאו דוקא. עס איז רעכט געווען צו געהן, זיים מיר מוחל, אין הוילע תחתונים. היינט, ווען דער קולטורעלער מצב האָט זיך אויפגעהויבען, קען שוין דער מענש זיך ניט אָב׳פטר׳ן מיט שיהי פיהי, היינט איז שוין נויטיג פאר יעדען מענשען ניט נאָר לעדערנע שיך, נאָר אפילו גומענע קאַלאָשען. די צייט, מען זאָל זיך בענוגענען מיט בלויזע תחתונים, איז שוין לאַנג פארביי.

דער ארבייטער לעבט ניט אייביג. ער ווערט עלטער און שוואַכער און צוזאמען מיט זיין אַלטקייט ווערט אַלץ ביי איהם ווייניגער און שוואכער זיין כח, זיין ארבייטס־קראפט און דעריבער מוזען די קויפער פון דער ארבייטס־קראפט אויך זאָרגען, אַז די

פאבריק, וואו עס ווערט פראָדוצירט די ארבייטס־קראפט, זאָל שטענ־דיג האָבען א קיום. דער ארבייטער קען האָבען א קיום אויף איביג אזוי ווי אלע לעבעדיגע בעשעפענישען דעמאָלט, ווען ער האָט די מעגליכקייט צו דערלענגערן זיין דור, זיין פאמיליע, ווען ער קען פיהרען א פאמיליען־לעבען, ווען ער קען ווי עס איז פער־זאָרגען זיינע קינדער, זיי זאָלען אין קומענדיגען דור ירשה'נען זיין פּלאַץ אין דער וועלט. עס איז דעריבער פערשטענדליך, אז אום צו זיין בכח צו ארבייטען, דארף מען בעפרידיגען ניט נאָר די בעדערפנישען פון דער אייגענער פערזאָן, נאָר אויך די בעדערפע־נישען פון דער פאמיליע.

מאכען מיר א סך־הכל פון אלע, וואָס דאָ איז געזאָגט געוואָ־רען וועגען דעם ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט, קומען מיר צום שלוס, א ז ד ע ר ו ו ע ר ט ה פ ו ן א ר ב י י ט ס־ק ר א פ ט א י ז ד ע ר ס כ ו ם ג ע ז ע ל ש א פ ט ל י כ ע א ר ב י י ט, ו ו י פ י ע ל ע ס א י ז נ ו י ט י ג צ ו ב ע ש א פ ע ן ד י ל ע ב ע נ ס פ ר אָ ד ו ק ט ע ן: ד י ר ה, ק ל י י ד ע ר, ש פ י י ז, א. א. וו. פ א ר'ן א ר ב י י ט ע ר א ל י י ן א ו ן פ א ר ז י י ן פ א־מ י ל י ע ל ו י ט ד י נ א ט י ר ל י כ ע, ג ע ז ע ל־ש א פ ט ל י כ ע א ו ן ק ו ל ט ו ר ע ל ע ב ע ד י נ ג ו נ־ג ע ן פ ו ן ד ע ם ל א נ ד, ו ו א ו ד ע ר א ר ב י י־ט ע ר ו ו א ו י נ ט.

נו, לאָמיר זיך ווייטער פאָרשטעלען, אז דער סכום געזעל־שאפטליכע ארבייט, וואָס איז נויטיג אויסצוגעבען פאר דער בעפרי־דיגונג פון די בעדערפנישען פון אן ארבייטער, כדי ער זאָל האָבען כח צו ארבייטען, א שטייגער א טאָג צייט (10 שעה), איז ניט מעהר, ווי 5 שעה. דאָס הייסט, אז ווען מען זאָל אויסגעבען 5 שעה געזעלשאפטליכע ארבייט, וועט מען קענען שאפען אזוי פיעל פראָדוקטען, דאָס זיי זאָלען קלעקען אויף א טאָג חיונה. דער ווערטה פון א טאָג ארבייטס־קראפט (פון 10 שעה) וועט דעמאָלט זיין ניט מעהר ווי 5 שעה געזעלשאפטליכע ארבייט. ד י א י־ב ע ר י ג ע 5 ש ע ה, ו ו אָ ס ד י א ר ב י י ט ס־ק ר א פ ט ג י ט מ ע ה ר פ ו ן א י ה ר ו ו ע ר ט ה, ה י י ס ט מ ע ה ר־ו ו ע ר ט.

ארבייטס־קראפט, זאָגט מארקס, איז די איינציגע סחורה, וואָס שאפט מעהר־ווערט. דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט איז

קלענער פון דער ארבייטס־קראפט גופא און דער אונטערשייד צווי־שען דער מאס ארבייטס־קראפט, וואס דארף אויסגעגעבן ווערען כדי צו בעשאפען די ארבייטס־קראפט, און דער ארבייטס־קראפט גופא, בילדעט דעם מעהר־ווערט.

אט די אייגענשאפט פון דער ארבייט צו פראדוצירען מעהר, וויפיעל זי קאסט, איז די אורזאך פון אלע פראפיטען אין אונזער געזעלשאפט.

וואלט דער ארבייטער געהאט אייגענע געציינ, אייגענע רויהע מאטעריאלען און וואלט ער געקענט אויסנוצען זיין ארבייטס־קראפט פאר זיך אליין, וואלט דער מעהר־ווערט געבליבען ביי איהם גופא. אזוי אבער ווי מיר לעבען אין א געזעלשאפט פון פריוואט אייגענ־טום, וואו די אלע פראדוקציאנס־מיטלען: לאנד, הייזער, אינסטרו־מענטען, געצייג, רויהע מאטעריאל א. אז. וו. געהערען צו פריוואט מענשען און דער ארבייטער איז געצוואונגען צו פערקויפען זיי זיין ארבייטס־קראפט, טא בלייבט דער מעהר־ווערט ביים ארבייטס־געבער און ניט ביים ארבייטער.

דער פאבריקאנט, ווען ער קויפט, למשל, 100 שעה ארבייטס־קראפט, בעצאהלט ער ניט 10 דאלער (אויב מיר נעהמען אן, אז 10 סענט איז גלייך צו איין שעה ארבייט), ווייל ער צאהלט ניט פאר די ארבייטס־קראפט וואס וועט ווערען פערקערפערט אין פראדוקט, נאר פאר די ארבייטס־קראפט, וואס דארף אויסגע־געבען ווערען, כדי צו בעשאפען 100 שעה כח, און אויב דאס איז מעהר ניט, ווי 50 שעה, למשל, וועט דער פאבריקאנט צאהלען ניט מעהר, ווי 50 שעה (5 דאלאר). אויסנוצען וועט אבער דער פאבריקאנט הונדערט שעה ארבייטס־קראפט. די איבעריגע 50 שעה (5 דאלער) וועט ביי איהם בלייבען אלס מעהר־ווערט.

און נאכ'ן סוחר'שען יושר טהוט דא דער פאבריקאנט דעם ארבייטער קיין שום עולה ניט.

ארבייטס־קראפט — מענה'ט דער פאבריקאנט — איז א סחורה ווי אלע סחורות. אזוי ווי פאר יעטווידע סחורה בעצאהלט מען נאר פאר דער צייט ארבייט, וואס איז פערקערפערט אין איהר, אזוי בעצאהל איך פאר די ארבייטס־קראפט אויך אזוי פיעל, ווי פיעל געזעלשאפטליכע ארבייט אין איהר איז פערקערפערט. ווען אין 10 טעג ארבייטס־קראפט, וואס איך קויף, איז נאר פערקער־פערט 50 שעה ארבייט (דאס הייסט די צייט־ארבייט, וויפיעל עס דארף דויערען כדי צו בעשאפען לעבענסמיטלען פאר 10 טעג) בע־

צאהל איך בלויז פאר 50 שעה. דאס איז גאנץ עהרליך בעצאהלט. דאס איז דער ווערטה פון 10 טעג ארבייטס־קראפט. אי, וואס איך נוץ אוים מיין סחורה און ציה ארוים פון די 10 טעג 100 שעה ארבייטס־קראפט אדער מעהר, איז דאס מיין זאך. עס איז ניט קיינעם׳ם עסק מיר צו זאגען, וואס איך האב צו טהאן מיט מיין סחורה. די ארבייטס־קראפט, גלייך ווי איך קויף איהר אב, איז מיין אייגענטום, מיין סחורה, און איך האב דאס פולע רעכט זיך צו בענוצען מיט דער נאטירליכער זייט פון מיין סחורה אזוי ווי איך געפין פאר נויטיג.

איצט לאמיר זיך אומקעהרען צו אונזער ציגעלניע און זעהן, ווי אזוי דארטען האט געקענט זיין פראפיט אויפ׳ן סמך פון מעהר־ווערט.

ווען די ציגעל וואלטען קענען געמאכט ווערען נאר פון ליים, געצייג און האלץ, אהן ארבייטס־קראפט. וואלט טאקי דער אייגענטימער פון דער ציגעלניע גארנישט פערדינען, ווייל די דאזיגע אלע עלעמענטען גיבען איבער זייער ווערטה דעם קומענדיגען פראדוקט (די ציגעל) אהן א שום פערענדערונג, ניט וויינינער און ניט מעהר. צונויפגעגאסען אין איינעם קען בעשאפען ווערען נאר אזא סך־הכל, וויפיעל ס׳קומט אוים פון אלע צוזאמענגעגאסענע חלקים. די זאך איז אבער, וואס כדי צו מאכען פון אלע עלעמענטען ציגעל, מוז מען האבען ארבייטס־קראפט (אין אונזער פאל דארף מען האבען 30 שעה ארבייטס־קראפט).

די ארבייטס־קראפט קויפט דער בעל הבית פון דער ציגעלניע ביי דריי מענשען, צו 10 שעה ביי יעטווידען. ער בעצאהלט אבער יעטווידען ארבייטער ניט צו 1 דאלער (10×10), ווי מיר האבען פריהער גע׳חשבונ׳ט, נאר ער רעכענט קודם כל אוים, וויפיעל הוצאות דער ארבייטער דאר׳ף האבען, כדי ער זאל זיין בכח צו ארבייטען 10 שעה. אום צו האבען כח צו ארבייטען 10 שעה, ווייסען מיר, אז עס איז גאנץ גענוג, דער ארבייטער זאל האבען אן ארט פאר זיין פאמיליע צו וואוינען, שפייז צו עסען, ווי עס פאסט פאר אן ארבייטער־פאמיליע — מיט איין ווארט, ער דארף האבען אויף א טאג חיונה. אויב אויפ׳ן טאג חיונה דארף אוועקגעהן ניט מעהר ווי 50 סענט (5 שעה ארבייט), וועט 50 סענט זיין די שכירות פאר יעטווידען ארבייטער פון די דריי. דער ציגעלניק בענוצט

זיך אָבער מיט 10 שעה פון יעדען ארבייטער. די איבעריגע 5 שעה בלייבט דאָ פאַר איהם אַלס מעהר־ווערט.

אין אונזער פאַל, וואו עס האָבען געארבייט בלויז דריי אר־בייטער, קומט אריין דעם ציגעלניק 15 שעה ניט בעצאָהלטע אר־בייט. פון אזא קליינע געשעפט, ווי אויסצוארבייטען 1000 ציגעל, האָט ער איינגעקראָגען 1.50 דאָלער מעהר־ווערט.

מיר זאָגען דאָ בכיון מעהר־ווערט און ניט פּראָפיט, ווייל דער פּראָצענט מעהר־ווערט איז, פערשטעהט זיך, א סך א גרעסערער, ווי דער פּראָצענט פּראָפיט.

דער מעהר־ווערט ווערט גערעכענט אין'ם ערך מיט דער סומע ארבייטס־לוין און דער פּראָפיט — אין'ם ערך מיט אַלע אויסגאַבען פון דער אונטערנעהמונג.

אין אונזער ביישפּיעל וועט דער פּראָצענט מעהר־ווערט זיין גאַנצע הונדערט. אויף 1.50 דאָלער ארבייטס־לוין קריגט דער אונטערנעהמער פון דער ציגעלניע 1.50 דאָלער מעהר־ווערט. נאָך אַמאָל אזוי פיעל. דער פּראָפיט וועט דאָ אָבער זיין א סך א קלענערער פּראָצענט, ווייל דער פּראָפיט פון דער ציגעלניע ווערט ניט בערעכענט בלויז בנוגע דעם 1.50 דאָלער ארבייטס־לוין, נאָר בנוגע דער גאַנצער סומע, וואָס ס'איז אריינגעבערעכעלט גע־וואָרען אויף די 1000 ציגעל.

אויפ'ן וויסענשאַפטליכען לשון הייסט עס:

די מעהר־ווערט נאָרמע ווייזט דעם פּראָצענט מעהר־ווערט פון דעם לעבעדיגען קאַפּיטאַל (ארבייטס־לוין). די פּראָפיט־נאָרמע ווייזט דעם פּראָצענט מעהר־ווערט פונ'ם גאַנצען קאַפּיטאַל, פון'ם לעבעדיגען און טויטען צוזאַמען.

מען בעדאַרף אויך ניט פערגעסען, אז מיר ריידען דאָ אין אזא פאַל, ווען די אַנדערהאַלבען דאָלער מעהר־ווערט בלייבען ביי די ציגעל פאַבריקאַנטען אַלס פּראָפיט.

אין דער פּראַקטיקע איז געוועהנליך אַנדערש. פון די 1.50 דאָלער מעהר־ווערט מוז דער אונטערנעהמער נאָך צאָהלען שטייערען, צינזען און אַנדערע אָבצאָהלונגען. פון די פּראָצענטען פּראָפיט וועלען נאָך דארפען אָראָבגערעכענט ווערען אָט די אַלע אויסגאַבען.

די ס ו מ ע (ניט דער פּראָצענט) פּראָפיט וועט זיין גלייך צו דער ס ו מ ע מעהר־ווערט, נאָך דעם ווי עס וועלען ווערען ארונ־טערגערעכענט די אַנדערע אויסגאַבען, ווי די צינזען פאַר'ן לייהען דאָס געלד, רעגיערונגס־שטייערען א. ז. וו. דער פּ ר אָ צ ע נ ט

פּראָפיט וועט אויסגעפונען ווערען, ווען מען זאָל פערגלייכען דעם ר י י נ ע ם פּראָפיט אין'ם ערך פון אַלע הוצאות פון דער אונ־טערנעהמונג.

דער מעהר־ווערט איז, בכן, די ניט־בעצאָהלטע ארבייטס־קראַפט. דער מעהר־ווערט איז נאָר מעגליך דעמאָלט, ווען די געזעלשאַפט איז געבויט אויף פריוואט־אייגענטום, ווען די ארביי־טער האָבען ניט אליין קיין פּראָדוקציאָנס מיטלען און קענען אליין פאר זיך ניט אויסנוצען זייער ארבייטס־קראַפט.

דער פּראָפיט און, ממילא, דאָס גאַנצע רייכטום קומט פון מעהר־ווערט — ד. ה. פון דער ניט־בעצאָהלטער ארבייטס־קראַפט.

מיר האַלטען ניט פאר איבעריג צו בעמערקען, אז ווען מאַרקס זאָגט, דאָס דער מקור פון פּראָפיט איז דער מעהר־ווערט, מיינט ער דערמיט ניט צו זאָגען, דאָס אין אַן אונטערנעהמונג, וואו עס איז דאָ א גרעסערער מעהר־ווערט, איז אויך דאָ מעהר פּראָפיט. עס רעדט זיך דאָ וועגען דעם פּראָפיט פון'ם גאַנצען כלל, פון אַלע אונטערנעהמונגען אין אונזער געזעלשאַפט.

אין אונזער היינטיגער געזעלשאַפט, וואָס איז געבויט אויפ'ן קאַפּיטאַל, וואו קאַפּיטאַל איז דער הויפּט־בעוועגער פון אַלע אונ־טערנעהמונגען, בעקומט יעדער אונטערנעהמער א פּראָפיט אין פערהעלטניס מיט דער גרויס פון זיין קאַפּיטאַל און ניט אין פער־העלטניס מיט דעם סכום־מעהר־ווערט, וואָס ווערט ביי איהם אין אונטערנעהמונג געשאַפען. דער מעהר־ווערט איז טאַקי דער קוואַל פון פּראָפיט פאר'ן גאַנצען כלל. אויב עס וואָלט ניט זיין קיין מעהר־ווערט, וואָלט אויך ניט זיין קיין פּראָפיט. אָבער אין דער פערנאַנדערטיילונג פון'ם פּראָפיט צו יעדען אונטערנעהמער בע־זונדער שפּיעלט די הויפּט־ראָלע דאָס קאַפּיטאַל. דאָס קאַפּיטאַל איז די הויפּט־מאַכט ביים פערנאַנדערטיילען פון'ם מעהר־ווערט אלס פּראָפיט פאר די איינצעלנע אונטערנעהמער.

אין היינטיגע צייטען, וואו יעטווידער קען טהאָן מיט זיין קאַפּיטאַל, וואָס זיין הארץ גלוסט, ווען עס הערשט פרייע קאָנקור־רענץ און יעדערער קען זיך אויסקלייבען א פּרנסה, וועלכע ער וויל, האָט זיך געמוזט אויסארבייטען דער בעוואוסטער כלל אין פּאָליטישער עקאָנאָמיע: ג ל י י כ ע ק א פּ י ט א ל ע ן ג י־ב ע ן ג ל י י כ ע פּ ר אָ פ י ט ע ן, מאַכט ניט אויס, ווי דאָס קאַפּיטאַל ווערט פערווענדעט אין דער אונטערנעהמונג, צי מעהר אויף ארבייטס־קראַפט, צי מעהר אויף אינסטרומענטען און

רויהע מאטעריאלען. א גרעסערעס קאפיטאל גיט אויך א גרעסע־רען פראפיט, מאַ אין דער אונטערנעהמונג געשאפען ווערען וועני־גער מעהר־ווערט. אויב עס זאָל ניט זיין אזוי, אויב דער אונ־טערנעהמער, וואס לייגט אריין אין זיין אונטערנעהמונג מעהר געלד פאר ארבייטס־קראפט (לעבעדיגע קאפיטאל), וואָלט קריגען מעהר פראפיט, ווי יענער, וואס גיט אוים די זעלבע סומע געלד אויף מאשינעס, רויהע מאטעריאל און אנדערע טיילען פון טויטען קאַ־פיטאל, וואָלט דאָך קיינער ניט וועלען זיך נעהמען פאר אזא גע־שעפט, וואו ס'פאָדערט זיך א סך טויטעס קאפיטאל. עס האט זיך דעריבער שוין אזוי אויסגעארבייט אין אונזער לעבען, אז די א ר ג א נ י ז א צ י ע פון קאפיטאל (צי עס איז מעהר אויס־געגעבען געוואָרען אויף ארבייטס־קראפט, צי מעהר אויף טויטעס קאפיטאל) שפיעלט קיין ראָליע. דער פראפיט איז אָבהענגיג פון'ם ג ר ו י ס פון קאפיטאל, אָבער ניט פון דעם אופן, ווי דאס קאַ־פיטאל ווערט פערווענדעט אין דער אונטערנעהמונג.

דער פראפיט פון כלל איז אָבהענגיג פון דעם כלל'ס מעהר־ווערט. א גרעסערער מעהר־ווערט גיט א גרעסערען פראפיט. דער פראפיט פון יעדען איינצעלנעם אונטערנעהמער איז אָבהענגיג פון דעם איינצעלנעם קאפיטאל און ניט פון דעם מעהר־ווערט, וואס ווערט געשאפען אין זיין אונטערנעהמונג.

עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, ווען מיר זעהען, אז פיעל אונטערנעהמונגען, וואו עס ארבייטען זעהר וועניג ארבייטער, גיבען פון דעסטוועגען א סך מעהר פראפיט, ווי אזוינע אונטער־נעהמונגען, וואו עס ארבייטען א סך מעהר ארבייטער, אָבער מיט א קלענערען קאפיטאל. אין יעדען בעזונדערען פאל בעקומט דער אונטערנעהמער זיין פראפיט ניט לויט דעם סכום מעהר־ווערט, ווי פיעל עס ווערט ביי איהם געשאפען, נאָר לויט דער גרויס פון קאפיטאל, וואס ס'איז פערטהאן אין דער אונטערנעהמונג.

עס איז אויך נויטיג צו וויסען, אז דער מעהר־ווערט קומט ניט אָן דוקא צו דעם, ביי וועמען ער ווערט אויפגעטהאן, נאָר אלע קאפיטאליסטען צוטיילען איהם צווי־שען זיך. א טייל נעהמט, ווי שוין געזאָגט, דער פראָצענטניק, א טייל קריגט דער סוחר פאר'ן אויסברייטגען די סחורות, און איבער־הויפט יעדער קאפיטאליסט, אויב ער פערווענדעט זיין געלד אין וועלכען עס איז ניט געשעפט, קריגט א טייל מעהר־ווערט, וואס ווערט ערגעץ אנדערש־וואו געשאפען.

ווייל מען פאָרמולירען מאַטעמאַטיש דעם פּראָפיט פון יעדער אונטערנעהמונג, קען מען זאָגען: דער פּראָפיט איז גלייך צו די חלקים, וועלכע קומען אַרויס, ווען מען צוטיילט דעם סך־הכל פון אַלע מעהר־ווערטען, וואָס די געזעלשאַפט שאַפט, אויף די יחידישע קאַפּיטאַלען, וואָס זיינען אריינגעטהאָן אין אונטערנעהמונגען.

דרייצעהנטע לעקציע

אַרבייטס־לוין

דער בעגריף „אַרבייטס־לוין“; די בעדינגונגען, אונטער וועלכע „אַר־בייטס־לוין“ איז געוואָרען אַ בעזונדערע הכנסה; אבסאָליוטע און רע־לאַטיווע אַרבייטס־לוין; נאָמינאַלע און רעאַלע אַרבייטס־לוין; געלד־לוין און נאַטור־לוין; דער נאַטור־לוין; בעשטעטיגט די מעהר ווערט טעאָריע; צייט־לוין (צייט אַרבייט) און שטיק־לוין (שטיק אַרבייט); די חסרונות פון שטיק אַרבייט; פּראָפּיט בעטיילוגנג; דריי פאָרמען פון פּראָפּיט בעטיילוגנג; די געשיכטע פון פּראָפּיט בעטיילוגנג און די אורזאַכען, וועלכע האָבען געפיהרט דערצו; הענרי פאָרד׳ס עקספּערי־מענט; די פּראָפּיט בעטיילוגנג אין דער דיסטילעריע; ווען פּראָפּיט בעטיילוגנג ברענגט נוצען די אַרבייטער.

מיר וועלען זיך אצינד אָבשטעלען אויף דעם וויכטיגען צוויינ הכנסה, וואָס איז בעוואוסט אונטער׳ן נאָמען: אַרבייטס־לוין.

אונטער אַרבייטס־לוין פערשטעהט מען די הכנסה, וואָס קומט אימיצען אריין צוליב דעם, וואָס ער פערקויפט זיין אַרבייטס־קראַפט.

די בעלוינונג פאַר פּראָסטע אַרבייט, אויף וועלכע מען דאַרף זיך ניט לערנען, ווערט אָנגערופען שכירות. די בעלוינונג פאַר קוואַליפיצירטע אַרבייט, פאַר אזא אַרבייט, וואו מען דאַרף אָבגע־בען אַ געוויסע צייט זי צו קענען אָדער פאַר קאָפּ־אַרבייט ווי, אַ שטייגער די אַרבייט פון אַ לעהרער, פון אַ דאָקטאָר, פון אַ שריפט־שטעלער, פון אַ קינסטלער א. אז. וו., ווערט אָנגערופען געהאַלט אָדער האָנאָראַר.

אַרבייטס־לוין איז אַ הכנסה, צו וועלכער מען דאַרף ניט האָ־בען קיין קאַפּיטאַל. דאָס איז דער פּרייז, וואָס מען קריגט פאַר׳ן כח, פאַר די ענרגיע פון מענשליכען קערפּער, וואָס ווערט אָנגע־ווענדעט צו ברייננגען נוצען אין עקאָנאָמישען לעבען.

אַרבייטס־לוין אַלס אַ בעזונדערע הכנסה איז נאָר מעגליך, ווען דער אַרבייטער איז דער גנזעצליכער בּאַלעבאָס פון זיין כח, ווען ער איז דער אייגענטימער פון זיין אַרבייטס־קראַפט און האָט דאָס רעכט צו טהאָן מיט איהר, וואָס ער וויל. אין די צייטען פון שקלאַפעריי און לייב־אייגענשאַפט, ווען דער מענש איז מיט זיין

ארבייט געווען משועבד צום האר אָדער צום פריץ, איז ארבייטס־קראפט ניט געווען קיין סחורה צו פער־קויפען און עס איז במילא ניט געווען קיין ארבייטס־לוין. אויסער דעם קען זיין ארבייטס־לוין נור דעמאָלט, ווען דער ארבייטער אליין האט ניט די געלעגנהייט אויסצונוצען זיין אר־בייטס־קראפט, ווען ער האט ניט קיין פראָדוקציאָנס מיטלען, ווען די פראָדוקציאָנס־מיטלען געהערען אן אנדערן. נור אין אונזער היינטיגען סיסטעם, וואו די מאשינעס, אינסטרומענטען, רויהע מאַ־טעריאל און אנדערע פראָדוקציאָנס־מיטלען געהערען צו איין קלאס מענשען, און די סחורה ארבייטס־קראפט געהערט צו אן אנדער קלאס מענשען, וועלכער האט ניט די פראָדוקציאָנס־מיטלען, ווען די איינגענטימער פון די פראָדוקציאָנס מיטלען דינגען ארבייטער, וועלכע מוזען מאכען א לעבען פון זייער פראצע — נור אין היינ־טיגען סיסטעם, וואו די געזעלשאפט איז צושפּאלטען אין בעזיצענדע און ניט־בעזיצענדע קלאסען, איז ארבייטס־לוין געוואָרען אן אָב־געזונדערטע הכנסה.

ווי מיר ווייסען פון פריהער איז ארבייטס־לוין (דער פרייז פון דער ארבייטס־קראפט) נור א טייל פון די ווערטען, וואס דער ארבייטער ארבייט אויס. אן אנדער טייל (מייסטענס דער גרעסטער טייל) פון דער פרוכט פון דער ארבייט געהט איבער צום אונטערנעהמער בתורת מעהרווערט. די גאנצע הכנסה פון דער געזעלשאפט קומט פון דער ארבייט און די פראָדוקטען פון דער ארבייט ווערען צוטיילט צווישען די אונטערנעהמער און די אר־בייטער. די אונטערנעהמער קריגען מעהרווערט און די ארבייטער קריגען דעם טייל פון זייערע געשאפענע פראָדוקטען, וואס איז נויטיג צו דערהאלטען זייער לעבען, זיי זאלען ווייטער קענען אר־בייטען. דער ארבייטס־לוין ווערט דעריבער איינגעטיילט אין דער **אבסאָלוטער ארבייטס־לוין** און דער **רע־לאטיווער ארבייטס־לוין.**

אבסאָלוטער ארבייטס־לוין איז דער ארבייטס־לוין פאר זיך אליין, די סומע ארבייטס־לוין, וואס ווערט אויסגעצאָהלט. רעלא־טיווע ארבייטס־לוין איז דער ארבייטס־לוין אין׳ם ערך מיט דער גאנצער הכנסה, וואס קומט אריין פון דער ארבייט.

ווען איין ארבייטער קריגט, למשל, 15 דאָלער די וואך שכירות און א צווייטער קריגט 18 דאָלער די וואך, איז דער אבסאָלוטער ארבייטס־לוין פון דעם ערשטען ארבייטער קלענער ווי דער אבסאָ־

לוטער ארבייטס־לוין פון׳ם צוויטען ארבייטער, בעת דער רעלאטי־
ווער ארבייטס־לוין קען ביים ערשטען ארבייטער אמאל זיין גרעסער,
ווי ביים צווייטען ארבייטער. אויב דער גאנצער פראדוקט פון דעם
ערשטען ארבייטער איז, א שטייגער, ניט ווערט מעהר ווי 25 דאלער
און דער פראדוקט פונ׳ם צווייטענ׳ס ארבייט איז ווערט, לאמיר זא־
גען, 36 דאלער, דאן קריגט דער ערשטער ארבייטער מעהר ווי
העלפט פון דער הכנסה, וואס זיין ארבייט ברייננט אריין, און דער
צווייטער ארבייטער קריגט בלויז א העלפט פון דער אלגעמיינער
הכנסה.

מען אונטערשיידעט אויך **נאמינאלען ארבייטס־לוין** און **רעאלען ארבייטס־לוין**.

נאמינאלער ארבייטס־לוין איז דאס געלד, וואס אן ארבייטער
קריגט פאר זיין ארבייט. רעאלער ארבייטס־לוין — די מאס לע־
בענס־מיטעל, וואס אן ארבייטער קען קריגען פאר זיינע שכירות,
געצאהלט מיט געלד.

דער נאמינעלער ארבייטס־לוין קען שטייגען און דאך זאל דער
רעאלער ארבייטס־לוין פאלען. דאס איז אין א צייט, ווען דער פרייז
פון די לעבענס־מיטלען שטייגט אין א גרעסערער מאס, ווי די העכע־
רונג פון שכירות. די געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאאטען
פאר די לעצטע יאהרען קען דיענען פאר דער בעסטער אילוסטראציע
אין דעם פרט. ניט קוקענדיג, וואס די שכירות האבען זיך, א דאנק
דער שטארקער טרייד יוניאן בעוועגונג, בעדייטענד געהעכערט, איז
דאך די לאגע פון די ארבייטער בכלל, ערגער געווארען. די שכירות
זיינען געשטיגען אין 20־30 פראצענט און די לעבענס־מיטלען זיי־
נען טייערער געווארען אויף 47 פראצענט. ווילען מיר אור־
טיילען די לעבענס־בעדינגונגען פון די ארבייטער־מאסען, דארפען
מיר ניט קוקען אויף די שכירות, וואס ווערט אויסגעצאהלט אין
געלד, נאר אויף די לעבענס־מיטלען, וואס די מאסען זיינען אין
שטאנד צו קריגען פאר זייערע שכירות. ניט דער נאמינאלער נאר
דער רעאלער ארבייטס־לוין קען דיענען פאר דער מדרגה פון וואהל־
שטאנד ביי די ארבייטער.

אין איצטיגער צייט ווערט די שכירות געוועהנליך אויסגע־
צאהלט מיט מזומנ׳ע געלד, און עס ווערט בכלל אנגערופען **געלד־לוין**. עס זיינען נאך אבער פאראן ניט ווייניג אונטערנעה־
מונגען, וואו די ארבייטער קריגען פאר זייער ארבייט ניט געלד,
נאר דעם **נאטור־לוין**.

אין דעם נאַטור־לוין אונטערשיידען מיר:

1) ווען די ארבייטער קריגען א טייל פון די פּראָדוקטען, וואָס זיי ארבייטען אליין אויס;

2) ווען די ארבייטער קריגען בעצאָהלט פאר זייער ארבייט מיט פערשיעדענע לעבענס־מיטלען (אין ענגליש הייסט עס truck-system).

די ערשטע פאָרם פון נאַטור־לוין איז געווען זעהר פערשפּרייט אין די פריהערדיגע צייטען, ווען עס האָט געהערשט נאַטוראַל־ווירטשאַפט. אַן ארבייטער פלעגט קריגען פאר זיין ארבייט אויף א פאָרם א טייל פון די תבואות און פּירות, וואָס דער שניט האָט געבראַכט; איצט איז נאָך אויך בנמצא אזא מין נאַטור־לוין. עס טרעפט ניט גאַנץ זעלטען, ווען א מיינער, למשל, מאַכט אָב מיט אַן אייגענטימער פון א שאַכט, ער זאָל ארבייטען אין שאַכט און קריגען א טייל פון די קוילען, וואָס ער וועט ארויסברייינגען.

דעם צווייטען סאָרט נאַטור־לוין, דעם טראַק־סיסטעם, געפינט מען גאַנץ אָפט אין די קוילען דיסטריקטען. די מיינערס וואָהנען אין די הייזער, וואָס די אונטערנעהמער האָבען פאר זיי געבויט. גאַנצע ארבייטער קאַזאַרמעס זיינען אויף דעם אופן אויסגעבויט. אין די דאָזיגע שטעדטלעך האָבען די אונטערנעהמער זייערע קראָ־מען, וואו די ארבייטער קריגען ברויט, פלייש און אַנדערע פּראָ־דוקטען אלס זייערע שכירות.

אזא סיסטעם איז זעהר שעדליך פאר די ארבייטער. ערשטענס, זיינען אין מעהרסטע פאַלען די פּראָדוקטען זעהר שלעכט, און די ארבייטער מיט זייערע פאַמיליען ליידען דורך דעם פון פערשיעדענע קראַנקהייטען. צווייטענס זיינען די ארבייטער אינגאַנצען אָבהענ־גיג פון די אונטערנעהמער און זיינען צוגעשמידט צו זייערע ער־טער. גלייך נור ווי די ארבייטער ווערען אונצופרידען מיט די אר־בייטס־בעדינגונגען און מיט די בעהאַנדלונגען, ווארפט מען זיי ארויס פון זייערע דירות אויפ'ן גאַס און מען הערט זיי אויף ארויסצוגעבען די נויטוועגדיגסטע לעבענס־מיטלען. אין די פעראייניגטע שטאַא־טען זיינען מיר זעהר גוט בעקאַנט מיט אזוינע פאַלען. מעקיז ראָקס, נעבען פּיטסבורג, און לודלאָוו, קאָלאָראַדאָ, זיינען ערטער, וועלכע האָבען געקראָגען א טרויעריגע פּאָפּולאַריטעט פאר אזוינע פּאַסירונגען.

דעם ארבייטער לוינט ניט אונטער קיינע אומשטענדען צו

ארבייטען אונטער אזא סיסטעם. אין אנדערע לענדער איז דאָס פּראָק־סיסטעם אין גאנצען פערבאָטען.

אגב אורחא. דער נאטור־לוין בעשטעטיגט אין א געוויסען זין די מעהר־ווערט טעאָריע. ער ווייזט די שייכות צווישען דעם לוין פאר דער ארבייטס־קראפט און די נויטווענדיגסטע לעבענסמיטעל, וואָס זיינען נויטיג פאר'ן לעבען פון ארבייטער.

דער ארבייטס־לוין ווערט גערעכענט ענטוועדער לויט דער צייט (צייט־ארבייט), אָדער לויט דעם סכום פּראָדוקטען, וואָס ווערען אויסגעארבייט (שטיק־ארבייט). אלס איינהייט פאר צייט־ארבייט דיענט א שעה, א טאָג, א וואָך א. אז. וו. אלס איינהייט פאר א שטיק־ארבייטער דיענט די מאָס, דאָס געוויכט, די שטיק, א. אז. וו.

צייט־ארבייט האָט אין זיך די מעלה, וואָס דער ארבייטער פאַסט מעהר אויף אויף זיין ארבייט, ער איילט זיך ניט אזוי, ער יאָגט זיך ניט ארויס די נשמה און קען אויפפאסען די ארבייט זאָל ארויס בעסער. פון דער אנדערער זייט זיינען די אונטערנעהמער אין די מעהרסטע פאלען געגען צייט־ארבייט, ווייל זיי מיינען, אז די צייט־ארבייטער שטרענגען זיך ניט צו פיעל אָן, זיי ארבייטען ניט אינטענסיוו און עס קומט ארויס ווייניג ארבייט. די אונטער־נעהמונגען, וואו די כמות פון דער ארבייט איז וויכטיגער ווי די איכות, פיהרען די ארבייטס־געבער איין שטיק־ארבייט.

שטיק־ארבייט איז בכלל צום הארצען די אונטער־נעהמער, וואָס ווילען ארויסקוועטשען פון זייערע ארבייטער אלס מעהר ארבייט. זיי, די אונטערנעהמער, פערשפּאָרען אויפצופּאַ־סען, די ארבייטער זאָלען ניט מארודענען. זיי וויסען, אז די אר־בייטער אליין וועלען ארבייטען איבער זייערע כחות אבי מעהר אויס־צוארבייטען, כדי צו קריגען מעהר שכירות. שטיק־ארבייט איז דער בעסטער מיטעל ארויסצוזויגען פון די ארבייטער דאָס לעצטע ביסעל לעבענס־קראפט.

פאר די ארבייטער איז שטיק־ארבייט אן אונגליק. דער אר־בייטס־טאָג איז גוואלדיג לאנג. די ארבייטער אליין זוכען אריינ־צוכאפּען וואָס מעהר ארבייט און פּראָטעסטירען ניט קעגען לאנגע ארבייטס־שעה'ן. אין אָנפאנג דוכט זיך דעם ארבייטער אויס, אז דורך שטיק־ארבייט וועט ער קענען מאכען מעהר, און ווארפט זיך ארויף מיט גרויס חשק אויף דער ארבייט אום צו ברייגנען אהיים מעהר שכירות. עס קומט אָבער באלד דעם ארבייטער אויס זיך צו

איבערצייגען, אַז אפילו שכירות ברייננט די שטיק־ארבייט וויני־גער איין, ווי צייט־ארבייט.

ווען דער אונטערנעהמער זעהט, אַז די ארבייטער מאַכען אַ סך שטיק־ארבייט און קריגען לויט זיין השגה צו גרויסע שכירות, זעהט ער מיט אַלע מעגליכקייטען אַרונטערצודריקען דעם פּרייז פאַר יעדע שטיקעל ארבייט. דער פּועל־יוצא איז, אַז די ארבייטער ארבייטען איבער זייערע כחות, ארבייטען לאַנגע שטונדען און קרי־גען סוף כל סוף אַ קלענליכען לוין. אין די פאַבען, וואו עס זיינען פאַראַן וואָך־ארבייטער און שטיק־ארבייטער, איז די לאַגע פון די וואָך־ארבייטער בעדייטענד בעסער.

די טרייד־יוניאָנס זוכען דעריבער מיט אַלע מעגליכקייטען צו בעקעמפפען שטיק־ארבייט אין די שעפּער און די פאַבריקען. די מעהרסטע בעוואוסטזיניגע ארבייטער זיינען געגען שטיק־ארבייט. בלויז די גאַנץ נעשיקטע ארבייטער, די אויסערגעוועהנליך קרעפ־טיגע און שנעלע ארבייטער שטעהען פאַר שטיק ארבייט, ווייל דורך שטיק ארבייט קענען זיי אויסארבייטען מעהר ווי דער דורכ־שניטליכער ארבייטער.

אַ כלל איז: שטיק־ארבייט מיינט אַ לענגערען ארבייטס־טאָג און ממילא אויך, אינדירעקט, קלענערע שכירות. עס מיינט אויך ש ל ע כ ט ע ר ע ארבייט און דאַרטען, וואו די אונטערנעהמער מוזען ארויסגעבען שעהנע, גוטע ארבייט, זיינען זיי גופא קעגען שטיק־ארבייט.

אזוי ווי די שטיק־ארבייט, איז ניט קיין מעלה פאַר די ארביי־טער דאָס סיסטעם פון פּ ר אָ פ י ט ב ע ט י י ל י נ ו נ ג. אויף דעם סיסטעם מוזען מיר זיך אביסעל לענגער אָבשטעלען, ווייל עס איז געוואָרען זעהר פערברייט אין אונזער אַמעריקאַנישער אינדוסטריע.

דאָס דאָזיגע סיסטעם בעשטעהט אין דעם, וואָס די אונטער־נעהמער גיבען די ארבייטער אַ חוץ דעם ארבייטס־לוין, אַ געוויסען פּראָצענט פון דעם ריינעם פּראָפיט, וואָס די אונטערנעהמונג ברייננט.

די פּראָפיט בעטייליגונג קומט פאַר אויף דרייערליי אופנים.

א) די ארבייטער ווערט אויסגעצאָהלט סוף יאָהר אָדער סוף האַלב־יאָהר אַ געוויסע פּרעמיום (באָנוס) פאַר זייער חשק, פאַר זייער שפּאַרעוודיגקייט מיט מאַטעריאַל און געטרייקייט. קיין בע־שטימטען פּראָצענט קריגען ניט די ארבייטער, זייער חלק אין פּראָ־

פיט ווערט זיי געגעבען אלס א מתנה און די גרויס פון יעדער מתנה איז, פערשטעהט זיך, אין גאנצען אבהענגיג פון׳ם געבער (אין אונזער פאל פון׳ם אונטערנעהמער).

ב) די ארבייטער קריגען א בעשטימטען פראצענט פון דעם ריינעם פראפיט. דער אונטערנעהמער איז מחויב אויסצוצאהלען דעם אבגעמאכטען פראצענט פונ׳ם פראפיט אין א בעשטימטער צייט. די ארבייטער האבען דא ניט קיין חלק אין געשעפט גופא, נור ווען עס איז דא פראפיט קריגען זיי א געוויסען פראצענט.

ג) ווען די ארבייטער קריגען אקציעס (שערס) אין דער אונ־טערנעהמונג גופא.

אז די פראפיט־בעטייליגונג איז א סיסטעם, וואס ברייננט נוצען די אונטערנעהמער און שאדען די ארבייטער, קען מען זעהן דערפון, וואס זי איז לכתחילה ענטדעקט און איינגעפיהרט געווארען מיט דעם צוועק אבצושוואכען די ארבייטער ארגאניזאציעס.

דאס סיסטעם פון פראפיט־בעטייליגונג קומט פון דייטשלאנד, ווען ביסמארק איז געווען אין זיין גלאנץ. א דעמאלדיגער פרייסי־טער מיניסטער, פאן בערלעפס, האט ערפונדען אט די פראפיט־בעטייליגונג, כדי איינצושטילען דעם צארן פון די ארבייטער.

עס דארפען הערשען פאמיליארע, פאטריארכאלישע בעציהונ־גען צווישען ארבייט און קאפיטאל — האט דער מיניסטער ער־קלערט. — עס מוז געשאפען ווערען א באדען פאר א פריינדליך צוזאמענארבייטען. אין ערפאלג פון דער אונטערנעהמונג דארפען די ארבייטער אויך זיין פעראינטערעסירט און דעמאלט וועט דער ווינד פון די רעוואלוציאנערע זעגלען ממילא פערשווינדען.

אין דער צייט, ווען אין די פערשיעדענע אפיציעלע קרייזען האט מען זיך געבראכען דעם קאפ, ווי אזוי איינצוהאלטען דעם מארש פון דער „רויטער רעוואלוציאנערער ארבייטער מחנה“, האט דער פרייסישער מיניסער פארגעשלאגען, די אונטערנעהמער זאלען זיך טיילען דעם פראפיט מיט די ארבייטער.

אין די „קרופ־ווערקע“, אין די דייטשע אמוניציאנס־פאברי־קען פון דער בעוואוסטער „קרופ־פירמע“, איז אזא סיסטעם איינ־געפיהרט און די ארבייטער זיינען טאקי וועניגער רעוואלוציאנער.

אין אמעריקא איז אין די לעצטע יאהרען דאס פראפיט בע־טייליגונג סיסטעם געווארען שטארק אין דער מאדע.

דער בעוואוסטער אויטאמאביל פאבריקאנט פון דעטראיט,

הענרי פארד, האט רעפארמירט אלע זיינע גרויסע אונטערנעהמונגען אויפ'ן יסוד פון פראפיט־בעטייליגונג.

פארד איז אהן צווייפעל אן ערנסטער סאציאלער רעפארמער, ער געהערט ניט צו די קאפיטאליסטען, ביי וועמען די מטבע איז דער ווארצעל פון זייער נשמה. ער איז אבער אויך א גרויסער ליעב־האבער פון גרויסע פראפיטען און ווען די פראפיט בעטייליגונג וואלט פערקלענערט זיין הכנסה, וואלט ער דאס געוויס ניט געטהאן. ער האט איינגעפיהרט דאס סיסטעם, ווייל ער האט געוואוסט, אז דאס וועט נוצען בריינגען זיינע אונטערנעהמונגען. און ער האט זיך ניט אבגענארט. דאס נייע סיסטעם האט פערגרעסערט דעם פראפיט פון זיין אונטערנעהמונג אין כמעט 100 פראצענט.

פארד'ס עקספערימענט האט געדיענט אלס א גוטער ביישפיעל פאר אנדערע גרויסע אונטערנעהמער, אזעלכע, וועלכע מען קען שוין לחלוטין ניט חושד זיין אין ארבייטער־פריינדליכקייט.

לעצטען יאהר (1917) האט די „יונייטעד סטיל קארפארייזשאן" איינגעפיהרט א פראפיט בעטייליגונג. נאך איהר זיינען ארויס מיט ערקלערונגען די „קאנסאלידייטעד געז קאמפאניע" און די ניו־יארקער עדיסאן קאמפ., אז אלע ארבייטער און אנגעשטעלטע, וועל־כע פערדינען וויניגער ווי טויזענד דאלער א יאהר, וועלען פון איצט אן קריגען א 7־פראצענטיגען דיווידענד. זיי האבען נאכגע־טהאן כמעט אלע גרויסע אייזען פאבריקאנטען און די טעקסטיל אינדוסטריעלער.

איבער'ן גאנצען לאנד האט זיך די המצאה פון פראפיט־בעטיי־ליגונג פערשפרייט ווי א בליץ און אלע קארפארייזשאנס, וואו דער ארבייטער האט ביז איצט דעם קאפ ניט געטארט אויפהויבען, זיי־נען מיט אמאל געווארען גרויסע בעלי יושר און האבען צוגעזאגט פריוויליג אבצוגעבען א טייל פון זייערע פראפיטען צו די ארביי־טער. אפילו די בעוואוסטע קאלארא‏דא פיועל קאמפאני, וואס האט זיך אזוי קלעגליך בעריהמט געמאכט מיט די בלוט־בעדער, וואס זי האט געמאכט איהרע ארבייטער אין לודלאוו, קאלארא‏דא און אין אנדערע ערטער, — אפילו זי האט ארויסגעגעבען א מא־ניפעסט, וואו זי ערקלערט די ארבייטער אלס שותפים אין איהר פראפיט.

ווי קומט עס מיט אמאל אזא ארבייטער־פריינדליכקייט מצד ראקעפעלער און זיינע חברים? זיינען געקומען משיח'ס־צייטען?

איז שוין מקוים געוואָרען די נביאות פון ישעיה: וגר זאב עם כבש (דער וואָלף וועט לעבען צוזאמען מיט׳ן שעפּס) ?

איינינע קאָרפּאָריישאָנס, — און דוקא אזעלכע גרויסע ווי די קאָנסאָלידייטעד געז קאָמפּאני, — זיינען אין זייערע „מאַניפעס־טען״ געוועזן גאַנץ אָפענהערציג, זיי האָבען פּשוט ערקלערט, אז זיי ווילען דעם ארבייטער מאכען א שותף אין געשעפט, כדי ער זאָל זיין מעהר געטריי, מעהר איבערגעגעבען און זאָל ארבייטען איג־טענסיווער, מיט מעהר חשק.

אָט די אָפענע דבורים גיבען אַן ענטפער אויף די פראַגע, אויב עס לוינט זיך די ארבייטער צו ארביימען אונטער א פּראָפיט בע־טייליגונג סיסטעם. זיי ערקלערען אויך די כונה פון די קאפּיטאַליס־טען, וואָס ליגען בעהאַלטען אונטער דעם נייעם סיסטעם.

אָרגאַניזירטע ארבייט איז פאַר די קאָרפּאָריישאָנס און די טראָסטס ניט קיין גרויסע מעלה. ניט אַלע מאָל גיט זיך איין ביי־צוקומען אַן אָרגאַניזירטע מחנה. די טראָסטס וועלען שטענדיג זיין מעהר צופרידען צו געבען העכערע שכירות איידער צו ער־לויבען יוניאָנס. זיי וועלען בעסער נאָכגעבען די ארבייטער איינ־ציגווייז איידער צו האַנדלען מיט א קאָלעקטיוו, מיט א גאַנצער אָרגאַניזאַציע.

די דירעקטאָרען פון די גרויסע אונטערנעהמונגען זוכען שטענ־דיג מיטלען, ווי אזוי צו פערטילינען די אָרגאַניזאציעס, די יונאָנס, ווי אזוי צו פערניכטען די אָרגאַניזירטע מאכט פון די ארבייטער. אזא מיטעל איז געפונען געוואָרען אין דעם סיסטעם פון פּראָפיט בעטייליגונג. מע ערקלעהרט, הייסט עס, די ארבייטער פאַר שותפים אין דער אונטערנעהמונג. ניט ראָקעפעלער איז פון איצט אָן דער בעל הבית פון דעם אויל טראָסט, נאָר יעטווידער ארבייטער; ניט קארנעגיע איז דער אייגענטימער פון דעם סטיל טראָסט, נאָר אַלע וואָס ארבייטען אין די פאַבריקען ארום די גיגאַנטישע מאַשינען.

עס איז קיין פראַגע ניט, אז די פּראָפיט בעטייליגונג איז זעהר א גוטע וואָפען געגען די קאָלעקטיווע ארויסטרעטונגען פון די ארבייטער. דאָס נעהמט אוועק דאָס וואַסער פון די רעדער און די רעוואָלוציאָנערע הידרא האָט ניט קיין מוט אויפצוהייבען דעם קאָפּ. קעגען וועמען זאָל איך פּראָטעסטירען, טראַכט זיך יעדער נאאיווער ארבייטער, קעגען זיך גופא? איך בין דאָך אַליין א שותף אין געשעפט און ווען איך קעמפף געגען געשעפט, הייסט עס, אז איך קעמף געגען זיך אַליין.

עס איז דעריבער גאַנץ בעגרייפליך, וואָס אזא יוניאָן פּרעסע־רישע קאָרפּאָריישאָן ווי די קאָלאָראַדאָ פיועל ענד איירען קאָמפּ. איז געווען איינע פון די ערשטע, וואָס זאָל פּראָקלאַמירען דיווי־דענטען צו איהרע ארבייטער.

פאר די ארבייטער איז די פּראָפיט בעטייליגונג איינע פון די גרעסטע געפאהרען. עס איז א געפאהר ניט נאָר פאר דער בעוועגונג, נאָר פאר זייער איינצעל־עקזיסטענץ. דאָס פערשקלאַפט זיי, דאָס ערנידעריגט זיי צו דער מדרגה פון שוויינענדע ארבייטס־פיה, דאָס וואָרצעלט אוים ביי זיי דעם געפיהל פון פּראָטעסט און נעהמט אוועק דעם מענשליכען מוט.

מיט איינינע יאָהר צוריק האָט די פערוואלטונג פון דער פירמע „פליישמאַן דיסטילערינג קאָמפּ." מודיע געווען איהרע אר־בייטער, אז זי האָט בדעה איינצופיהרען א סיסטעם פון פּראָפיט בעטייליגונג. דערמיט האָט מען די ארביימער געגעבען א וואונק, אז וויבאלד די פירמע אליין זאָרגט וועגען זייער לאַגע, טאָ דאַרפען זיי זיך שוין ניט אָרגאַניזירען אין א יוניאָן.

די פּראָפיט בעטייליגונג איז געווען איינגעפיהרט אויף ווייטערדיגע יסודות: ארבייטער, וועלכע האָבען שוין געאַרבייט 5 יאָהר פאר דער פירמע, קריגען 5 פּראָצענט פון זייערע יעהרליכע שכירות אלס א חלק פון'ם פּראָפיט; ארבייטער, וועלכע האָבען געאַרבייט פאר דער פירמע 10 יאָהר, בעקומען 7½ פּראָצענט פון די יעהרליכע שכירות, און די יעניגע, וועלכע האָבען שוין געאַרבייט מעהר ווי 10 יאָהר בעקומען 10 פּראָצענט.

די פערוואלטונג האָט דעם צוועק ערדרייכט. דער ענטהו־זיאזם זיך צו אָרגאַניזירען אין א יוניאָן, וואָס די ארבייטער האָ־בען ארויסגעוויזען, איז פערשוואונדען. קיינער האָט זיך ניט גע־לאָזען זעהן אויף די פערזאמלונגען און די אָרגאַניזאַציאָנס ארבייט האָט מען סוף כל סוף געמוזט אויפגעבען.

האָבען אָבער די ארבייטער געוואונען? די שכירות פון די ארבייטער אין „פליישמאַן'ס דיסטילערי", איידער זיי זיינען גע־וואָרען „שותפים", זיינען געווען אין דורכשניט פון 9 ביז 12 דאָ־לער די וואָך. נאָכדעם ווי זיי זיינען געוואָרען „שותפים", זיינען זייערע שכירות געשטיגען אויף 10—16 דאָלער די וואָך. די אר־בייטס־צייט איז ניט פערקירצט געוואָרען, עס איז געבליבען ווי פריהער 12 שעה א טאָג.

אין די דיסטילעריען פון פּעאָריע און אנדערע שטעדט, וואו

די ארבייטער האָבען קיין דיווידענדען פון די פּראָפיטען ניט גע־קראָגען, וואו זיי זיינען ניט געוואָרען קיין „שותפים“ מיט די אונ־טערנעהמער, נאָר האָבען געמאכט צווישען זיך אַ יוניאָן, איז די ארבייטס־צייט ארונטער ביז 8 שעה אַ טאָג און די דורכשניטליכע שכירות זיינען געוואקסען אויף 12—25 דאָלאר די וואָך.

אויסערדעם זיינען די ארבייטער פון פליישמאַן'ס דיסטילערי געווען שוצלאָז און די אַנדערע ברויער־ארבייטער האָבען געהאט אַן אָרגאַניזירטע מאכט.

דאָס איז איין פאַל פון פיעלע, וועלכע ווייזען בעשיינפּערליך, אז די ארבייטער, וועלכע זיינען מוחל אויף דאָס גליק צו זיין „שותפים“ אין דער אונטערנעהמונג, זיינען אַ סך בעסער אָב, ווי די, וועלכע זיינען יאָ שותפים. ניט נאָר איז דער מוטה און דער מענשליכער שטאָלץ מעהר ענטוויקעלט, נאָר זיי לעבען פשוט ביי בעסערע בע־דינגונגען. זיי קריגען העכערע שכירות און ארבייטען ווייניגער. אפילו אין פאָרד'ס אוטאָמאָביל פעקטאָרים, וואו מען פערדיענט כלומרשט בעסער, ווי אין אַנדערע ענגליכע אונטערנעהמונגען, איז די לאַגע פון די ארבייטער אַ געדריקטע. די דיסציפּלין איז אַ גוואַלדיג־שטרענגע און די ארבייטער קענען זיך אפילו מיט זייער פרייער צייט ניט בענוצען, ווי זיי גלוסט זיך.

עס זיינען יאָ דאָ פאַלען, וואו די לאַגע פון די ארבייטער איז געוואָרען בעסער דורך דער פּראָפיט בעטייליגונג. דאָס זיינען אַזוינע אונטערנעהמונגען, וואו די ארבייטער קענען **א ל י י ן ק אָ נ ט ר אָ ל י ר ע ן** די פערוואַלטונג פון דער אונטערנעהמונג, ווען זיי אַליין האָבען אַ דעה און קענען אַליין בעשטימען די פּראָ־פיטען, ווען די ארבייטער זיינען גלייכבערעכטיגט מיט די אונטער־נעהמער.

אין יענא (דייטשלאַנד) אין די „צייס ווערקע“, וואו דער בע־וואוסטער סאָציאַלער רעפאָרמער פּראָפעסאָר אַבעע איז געווען דער הויפּט דעה זאָגער, איז איינגעפיהרט געוואָרען ניט נור די פּראָפיט בעטייליגונג, נאָר אַ פאָרשטעהער פון די ארבייטער איז אויך פער־טראָטען אין דער געשעפטס־פיהרונג. דאַרטען איז די לאַגע פון די ארבייטער פערבעסערט געוואָרען.

אין די געוועהנליכע אונטערנעהמונגען אָבער ווערען די ארביי־טער דורך דעם סיסטעם פון פּראָפיט בעטייליגונג ניט שותפים, נאָר ביליגע דיענער פאַר'ן געשעפט.

פיערצעהנטע לעקציע

די הויך פון אַרבייטס-לוין.

דער גרענעץ פון אַרבייטס-לוין; ריקאַרדאָ'ס טעאָריע; די קולטורעלע פאָדערונגען פון די אַרבייטער; מאַרקס'עס בעגרינדונג וועגען דער הויך פון אַרבייטס-לוין; לאַסאַל'ס „אייזערנער געזעץ"; דער אונטערשייד צווישען ריקאַרדאָ, מאַרקס און לאַסאַל; די טעאָריע פון „אַרבייטס-לוין פאָנד"; די ניט ריכטיגקייט פון דער טעאָריע; דער צד השוה צווישען דאָס „אייזערנע געזעץ" און דעם „אַרבייטס-לוין פאָנד"; די סוביעקטיווע אַרבייטס-לוין טעאָריע; ברענטאַנאָ'ס טעאָריע; די טרייד יוניאָנס און „דאָס אייזערנע געזעץ"; איז דאָס „אייזערנע געזעץ" דורך דער מאַכט פון די טרייד יוניאָנס בטל געוואָרען? ; די טראָסטס און זייער קאָנטראָל איבער דער פראָדוקציע און דעם קאָנסום; די שטאַרקע וואפען פון דעם אונטערנעהמער קאָלעקטיוו; וואו קען דער עקאָנאָמישער קאַמף בריינגען גרעסערע נוצען?

אַרבייטס-קראַפט האָט אַ געוויסען מקח און דער אַרבייטס-לוין האָט אַ בעשטימטע הויך און גרויס. דער אַרבייטס-לוין קען ניט ווערען פון איין צד — פון די אַרבייטער אָדער אַרבייטס-געבער — געהעכערט אָדער אַרונטערגעדריקט אָהן אַ מאָס, אָהן אַ שעור און אָהן אַן ערך. עס איז פאַראַן אַ בעשטימטער גרענעץ פאַר דעם אַרבייטס-לוין. אָט דער גרענעץ ווערט אָנגערופען די הויך פון דעם אַרבייטס-לוין.

ווי הויך איז דער אַרבייטס-לוין? דורך וועלכע אורזאַכען ווערט ער בעשטימט? מיט דער דאָזיגער פראַגע האָבען זיך די עקאָנאָמיסטען ניט ווייניג בעשעפטיגט. שוין דער פיזיאָקראַט טיורגאָ האָט געבויט אַ טעאָריע, וועלכע ווייזט אויף דעם געזעץ, נידעריגער פון וועלכען דער אַרבייטס-לוין קען ניט אַרונטערגעהן. אַדאַם סמיטה האָט טיורגאָ'ס טעאָריע ברייטער ענטוויקעלט. אַ וויסענשאַפטליכען יסוד האָט די אַרבייטס-לוין טעאָריע נעקראָגען אין די עקאָנאָמישע לעהרען פון דוד ריקאַרדאָ.

ווען אימעצער אַרבייט, פערלירט ער אַ געוויסע מאָס פון זיין כח, פון זיין ענערגיע, ער ווערט אָן אַ טייל פון זיינע מוסקולען, פון זיינע נערוועז, פון זיין מאַרך. אום ער זאָל קענען צוריק בעקומען דאָס, וואָס ער האָט אָנגעוואָרען, מוז ער עסען און טרינ-

קען, ער מוז זיין אָנגעטהאָן, ער מוז האָבען אַ דירה — מיט איין וואָרט, ער מוז זיין אימשטאַנד צופרידען צו שטעלען זיינע לע־בענס בעדערפנישען. אויב אַן ארבייטסגעבער וועט ניט נאָכקומען אַט די הצטרכות און וועט ניט צאָהלען זיינע ארבייטער אַזויגע שכירות, וועלכע זאָלען קלעקען צו מאַכען אַ לעבען, וועט ער מיט דער צייט ניט קענען קריגען קיין ארבייט. פון ריינעם געשעפטס־שטאַנדפונקט דאַרף יעדער אונטערנעהמער זעהן אונטערצוהאַלטען די פּראָדוקציע פון ארבייטס־קראַפט, ער מוז אויסהאַלטען דעם אַר־בייטער, איהם געבען אויף חיונה, כדי אַט די פּראָדוקציע זאָל ניט ווערען אָבגעשוואַכט.

דער ארבייטער איז ניט מעהר ווי אַ מענש, און ווי יעדער מענש איז ער שטערבליך. דער אונטערנעהמער מוז זאָרגען, אַז דער פאָדים פון ארבייטס־קראַפט זאָל ניט איבערגעריסען ווערען, דער קוואַל פון מענשליכען כח זאָל ניט אויסגעשעפּט ווערען. עס איז דעריבער נאָך וויניג, וואָס ער בעצאָהלט דעם ארבייטער פאַר דעם כח, וואָס ער פערלירט ביי דער ארבייט, כדי ער זאָל קענען ווייטער ארבייטען. דער אונטערנעהמער מוז אויך זעהן, אַז די ארבייטס־קראַפט זאָל ניט פערקלענערט ווערען אפילו נאָך דעם ארבייטער'ס טויט. ער מוז, הייסט עס, ניט נור בעזאָרגען מיט לעבענס־מיטעל דעם ארבייטער אַליין, נאָר אויך זיין פאַמיליע.

עס קומט ממילא אויס, אַז *די הויך פון אַר־בייטס־לוין דאַרף זיין די מאָס לעבענס־מיטלען* (דאָס קען, פערשטעהט זיך, אויך ווערען אויסגעדריקט אין געלד), *וואָס איז נויטיג אונטערצוהאַל־טען די חיונה פון דעם ארבייטער און זיין פאַמיליע.*

די חיונה פון אַן ארבייטער פאַמיליע איז ניט אין אַלע צייטען און אין אַלע לענדער בעשטענדיג, אונבעוועגליך. אין די וויניגער קולטורעלע לענדער בעגניגענד זיך די ארבייטער פאַמיליע מיט וויי־ניגער ווי אין די מעהר קולטורעלע לענדער, וואו דער ארבייטער האָט אויך העכערע בעדערפנישען. אין רוסלאַנד, למשל, ביז מיט אַ גע־וויסע צייט צוריק, האָט דער ארבייטער ניט געגעבען זיינע קינדער קיין ערציהונג. אין אמעריקאַ אָבער איז בעסערע ערציהונג פאַר קינדער אַ נויטווענדיגקייט. יעדער ארבייטער מוז זיין פאַמיליע געבען בעסערע קליידונג, בעסערע דירות און אגב אליין מעהר הנאה האָבען פון לעבען.

די נויטווענדיגסטע בעדערפנישען זיינען, בכן, ניט אומעטום און אַלע מאָל די זעלביגע. זיי ענדערען זיך לויט דער צייט, אָרט און בכלל לויט דעם קולטורעלען מצב פון די ארבייטער.

מיר זעהן, אז א חוץ די נויטווענדיגע לעבענס־מיטלען, וואָס זיינען נויטיג צו בעפרידיגען די נידעריגע, פיזיאָלאָגישע בעדערפ־נישען פון ארבייטער און זיין פאמיליע, מוז דער ארבייטס־לוין קלע־קען פאר די קולטורעלע בעדערפנישען פון דער ארבייטער פאמיליע, און צו אונזער בעשטימונג וועגען דעם הויך פון ארבייטס לוין מו־זען ווערען צוגעלייגט די ווערטער: „לויט די קולטורעלע בעדינגונ־גען פון די ארבייטער“.

ריקארדאָ בעגרינדעט דאָ די טעאָריע מיט דעם זעלבען געדאַנ־קען גאנג, ווי ער בעגרינדעט מאנכע אנדערע טעאָריען*).

אין עקאָנאָמישען לעבען — מיינט ריקארדאָ — ווערט פון זיך אליין רעגולירט דער ארבייטס־לוין. ווען דער ארבייטס־לוין שטעהט צו הויך און דער ארבייטער קלאס לעבט אין וואָהלטאָג, קומען פאָר מעהרער חתונות, מעהר געבורטען, עס קומען צו אויפ'ן מארק פון ארבייטס־קראפט א סך מעהר פערקויפער, עס ווערט גרעסער דער אָנגעבאָט און דער מקח פון ארבייטס־קראפט פאלט זעהר נידריג. דער פועל יוצא פון צו נידריגע שכירות איז קראנקהייט און הונגער אין די ארבייטער פאמיליעס, וועניגער חתונות צוליעב די שלעכטע צייטען, וועניגער געבורטען און ממילא וועניגער ארבייטס־הענד. דער אָנגעבאָט אויף ארבייטס־קראפט ווערט א סך קלענער ווי די נאָכפראגע און די שכירות מוז ממילא שטייגען. מיט דער צייט מוז זיך אויסארבייטען א געוויסער דורכשניט פאר די הויך פון די שכירות. דיזער דורכשניט מוז זיין אימשטאנד צו בעפרידיגען די נויטיגע בעדערפנישען פון דעם ארבייטער און זיין פאמיליע לויט דעם קולטורעלען צושטאנד פון דעם אָרט און דער צייט.

מארקס איז מסכים מיט ריקארדאָ און גיט נאָך צו אנדערע טעמים, פאר וואָס דער ארבייטס־לוין דארף צופרידענשטעלען דעם מינימום פון דעם ארבייטער'ס בעדערפנישען.

ווי מיר האָבען שוין געזעהן אין אונזער לעקציע איבער „מעהר ווערט“ האלט מארקס, אז די ארבייטס־קראפט איז א סחורה ווי אלע

*) פערגלייך די מעטאָדען, ווי אזוי ריקארדאָ ערקלעהרט די ווערט־טעאָריע און די טעאָריע, אז גלייכע קאפיטאלען גיבען גלייכע רוחים. — א. ש. ז.

אנדערע סחורות און ווערט געשאצט אויפ'ן מארק אזוי ווי יעטווידע סחורה. דער ווערט פון יעדער סחורה איז די מאס ארבייט, וואס עס איז אנגעווענדעט געווארען כדי זי צו בעשאפען. דער ווערט פון דער ארבייטס־קראפט איז אויך די מאס ארבייט (אדער דער סכום לעבענסמיטעל, וואס ענטהאלטען אין זיך די מאס ארבייט), וואס איז נויטיג, כדי דער ארבייטער זאל זיין אימשטאנד צו ארביי־טען. מיט אנדערע ווערטער הייסט דאס,אז דער ארבייטס־לוין (דער ווערטה פון ארבייטס־קראפט, אויסגעדריקט אין געלד) דארף בע־פרידיגען די נויטווענדיגסטע בעדערפנישען פון ארבייטער'ס לעבען.

דער מזל פון ארבייטס־קראפט — מיינט ווייטער מארקס — איז אין פיעלע פרטים א סך ערגער ווי פון א געוועהנליכע סחורה. דער פרייז פון א געוועהנליכער סחורה קען אמאל זיין נידעריגער און אמאל העכער פון איהר ווערט. אויב די נאכפראגע אויף א געוויסע סחורה איז גרעסער, ווי דער אנגעבאט, איז דער פרייז העכער פון איהר ווערט. ביי ארבייטס־קראפט קען קיין מאל נים טרעפען, אז איהר פרייז זאל זיין העכער ווי איהר ווערט, ווייל דער אנגעבאט פון ארבייטס־קראפט איז תמיד גרעסער ווי די נאכפראגע אויף איהר. עס איז אימער דא מעהר ארבייטס־קראפט אויפ'ן מארק, ווי־פיעל די אינדוסטרי קען פערברויכען, ווייל די טעכניק ווערט ענט־וויקעלט און וואס מעהר די טעכניק ענטוויקעלט זיך, אלץ מעהר מאשינען ווערען איינגעפיהרט און וואס מעהר מאשינען, אלץ ווי־ניגער ארבייטס־קראפט דארף די אינדוסטרי. דאס שטענדיגע קאפי־טאל ווערט אלץ גרעסער אויפ'ן חשבון פון פארענדערליכען קאפי־טאל*) און ממילא ווערט די נאכפראגע אויף ארבייטס־קראפט אלץ קלענער. און וויבאלד די נאכפראגע איז קליין און דער אנגעבאט גרויס, מא מוז דער פרייז פון ארבייטס־קראפט זיין נידעריגער ווי איהר ווערט. לויט מארקס'ן האט ריקארדא א טעות, ווען ער מיינט, אז עס זיינען פאראן צייטען, ווען די נאכפראגע אויף ארבייטס־קריפט איז גרעסער, ווי דער אנגעבאט. א דאנק דער איינפיהרונג פון מאשינעס איז דער אנגעבאט פון ארבייטס־קראפט שטענדיג גרעסער ווי די נאכפראגע און איהר פרייז איז שטענדיג נידעריגער ווי איהר ווערטה.

פערדינאנד לאסאל שטעלט זיך אב אויף דעם עצם פון געדאנק אויספיהרליכער.

*) זעה לעקציע 5, „קאפיטאל". — א. ש. ז.

דער אָנגעבאָט פון ארבייטס־קראַפט איז גרעסער פון דער נאָכ־פראַגע — מיינט לאַסאַל — ניט נור צוליעב דעם, וואָס דאָס שטענ־דיגעס קאַפּיטאַל (די מאַשינעס) שטופּט ארויס דאָס פערענדערליכעס קאַפּיטאַל (די ארבייטס־קראַפט), נאָר אויך צוליעב דעם, וואָס א דאַנק דער טעכניק ווערט פּשוט גרעסער די צאָהל פערקויפער פון ארבייטס־קראַפט.

די נייע ענטוויקעלטע מאַשינען האָבען די ארבייט צוטיילט און פעראיינפאַכט. די איצטיגע אינדוסטרי פאָדערט ניט קיין גאַנ־צע בעלי מלאכות, זי דאַרף נאָר האָבען „הענד" — מענשען, וועלכע האָבען כח און מוזען זייער כח פערקויפען פאַר א געוויסען לוין. ניט געלערנטע ארבייטער זיינען פאַראַן זעהר פיעל, א סך מעהר, ווי בעלי מלאכות, וועלכע דאַרפען פריהער א פאָר יאָהר פערברייגגען אויף זייער לערן־צייט.

א חוץ דעם, האָט די ארבייטס צוטיילונג מעגליך געמאַכט פרויען־ און קינדער־ארבייט. די פרויען און קינדער קומען אויפ'ן מאַרק, וואו מען קויפט און פערקויפט ארבייטס־קראַפט, און קאָנ־קורירען מיט די ערוואַקסענע מענער. דורך דעם, ווידער, וואָס א טייל פון דעם מיטעל קלאַס געהט איבער אין די רייהען פון די ארבייטער, ווערט צווישען די ארבייטער די קאָנקורענץ נאָך גרעסער. ארבייטס־קראַפט איז פאַראַן מעהר וויפיעל דער מאַרק קען אויסנוצען. עס איז תמיד פאַראַן א רעזערוו־אַרמעע, וואָס געפינט ניט קיין בעשעפטיגונג. אָט די רעזערוו־אַרמעע פיהרט דערצו, אז דער אָנגע־באָט פון ארבייטס־קראַפט איז שטענדיג גרעסער פון דער נאָכפראַגע און איהר פרייז איז קלענער פון איהר ווערטה.

לויט ריקאַרדאָ'ן קען דער פרייז פון ארבייטס־קראַפט זיין אמאָל גרעסער פון איהר ווערט; לויט מאַרקס'ן און לאַסאַל'ן איז דער פרייז פון ארבייטס־קראַפט תמיד קלענער, ווי איהר ווערטה. און דער אונטערשייד צווישען מאַרקס און לאַסאַל בעשטעהט אין דעם, וואָס מאַרקס ערקלערט די גרויסע אָנגעבאָט פון ארבייטס־קראַפט דורך דעם, וואָס די מאַשין פערנעמט דעם פּלאַץ פון דעם ארביי־טער אין דער פאַבריק, און לאַסאַל, וועלכער איז אין עצם מסכים מיט דער סברא, געהט נאָך ווייטער און בעוויייזט, אז די מאַשין האָט ניט נור ארויסגעשטויסען אן ארבייטער פון פאַבריק, נור זי האָט בכלל פערגרעסערט די צאָהל ארבייטער אויפ'ן מאַרק און ממילא איז דער אָנגעבאָט פון ארבייטס־קראַפט אימער גרעסער ווי די נאָכפראַגע.

דורך לאסאל'ן איז די פראגע איבער דער גרוים פון ארבייטס־לוין געווארען מעהר בעלויכטען און דאס געזעץ פון ארבייטס־לוין, וואס איז שוין טיילווייז אויפגעשטעלט געווארען דורך די טעאריען פון דוד ריקארדא און קארל מארקס, איז אין דער עקאנאמישער ליטעראטור מעהר פערבונדען מיט לאסאל'ס נאמען. עס הייסט טאקי: דאס אייזערנער ארבייטס־לוין געזעץ פון לאסאל.

דאס געזעץ מעג דא איבערגע'חזר'ט ווערען אין זיין ענדליכער פארם: **די שכירות זיינען קיין מאל ניט גרעסער פון דעם מינימום לעבענסמיטעל, וואס זיינען נויטיג צו בעפרידיגען די נויטווענדיגסטע בעדערפניסען פון דעם ארבייטער'ס חיונה.**

דער פרייז פון ארבייטס־קראפט האט די טבע אלץ מעהר און מעהר ארונטערגעדריקט צו ווערען. ער קען אבער ניט זינקען טיפער, ווי די נויטווענדיגסטע מאס לעבענס מיטלען. ער קען ניט פאלען נידעריגער ווי דער מינימום. אויב דער ארבייטער זאל פון זיינע שכירות אפילו ניט קענען מאכען אן ארעם לעבען, וועט ער געוויס ניט געהן ארבייטען. אויב סיי ווי סיי הונגערען — טא צו וואס נאך ארבייטען דערצו? די שכירות מוזען דעריבער לכל הפחות קלעקען אויף א לעבען צו מאכען, אמת א גאנץ ארעמען, ווי עס איז די נשמה צו דערהאלטען. א ניט ווען די ארבייטער ניט זיין מרוצה צו פערקויפען זייער ארבייטס־קראפט.

אין דער עקאנאמישער ליטעראטור שטויסט מען זיך אן אויף נאך טעאריען איבער דעם ארבייטס־לוין.

אין די זעכציגער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט איז געווען פאפולער די טעאריע, בעוואוסט אונטער'ן נאמען „דער ארבייטס־לוין פאנד“. אז מען זאל ארונטער רעכענען פון קאפיטאל, — מיינען די אנהענגער פון דיזער טעאריע, — וואס איז בעשטימט פאר פראדוקציע, דאס וואס מען דארף אויסגעבען אויף רויהע מאטעריאל, מאשינעס, געביידען, קוילען א. אז. וו. וועט די איבערגעבליבענע סומע בילדען דעם „ארבייטס־לוין פאנד“. וואס גרעסער דאס קאפיטאל, אלץ גרעסער דער פאנד. די שכירות פון יעטווידען ארבייטער בעזונדער וועט זיין דער חלק, וואס וועט ארויסקומען, ווען מען זאל צוטיילען דעם פאנד אויף די צאהל ארבייטער. וואס מעהר ארבייטער אלץ קלענער וועט זיין דער חלק אויף יעדען איינצעלנעם ארבייטער בעזונדער. ווילען די ארבייטער קריגען העכערע שכירות

קענען זיי עס טהאָן אויף צוויי־ערליי אופנים: 1) זעהען די אונטערנעהמער זאָלען האָבען וואָס מעהר פּראָפיט, כדי זיי זאָלען קענען האָבען מעהר קאַפּיטאַל פאַר דער ווייטערדיגער פּראָדוקציע; 2) זעהן צו האָבען ווייניגער אַרבייטער. דאָס קען ערדייכט ווערען דורך ווייניגער חתונות, ווייניגער געבורטען א. אז. וו.

דער פּאָטער פון דיזער טעאָריע איז געווען דער בעוואוסטער ענגלישער עקאָנאָמיסט טהאָמאָס מאַלטוס, וועלכער בעהויפּטעט, אַז די אָרעמקייט אין אונזער געזעלשאַפט קומט דערפון, וואָס עס זיינען פאַראַן צופיעל מענעשן אויף דער וועלט*).

דער בורזשואַזער כאַראַקטער פון דיזער טעאָריע זעהט זיך גאַנץ בולט אַרויס. און אַז זי איז אין תוך פאַלש קען יעטווידער זעהן גאַנץ קלאָר. מיר ווייסען, אַז דער אַרבייטער קריגט ניט זיינע שכירות פון געלד, וואָס ליגט אָנגעגרייט פאַר איהם. ער קריגט זיינע שכירות אַלס אַ טייל פון דעם פּראָדוקט, וואָס ער אַרבייט אויס. מיר ווייסען ווידער, אַז די שכירות מיט'ן פּראָפיט שטעהען אין אַ שאַרפען געגענזאַץ. אויב די אַרבייטער קריגען בעסערע שכירות ווערט דער פּראָפיט פון אונטערנעהמער קלענער, הגם דער „אַרבייטס לוין פאָנד" ווערט ניט גרעסער.

דאָס „אייזערנע געזעץ" און די טעאָריע פון „אַרבייטס־לוין פאָנד", הגם זיי געהען ביידע אַרויס פון גאַנץ פערשידענע ענטגעגענגעזעצטע שטאַנדפּונקטען, האָבען אַ צד השוה, אַן אַלגעמיינעם כאַראַקטער־שטריך, דהיינו, אַז ביי די שכירות ווערט ניט גענומען אין אנבעטראַכט די געשיקטקייט פון אַרבייטער. לויט די דאָזיגע טעאָריען קריגען אַלע אַרבייטער גלייך, און די מאָס אַרבייט, וואָס זיי גיבען אַרויס, שפּילט קיין ראָלע ניט.

עס זיינען פאַראַן עקאָנאָמיסטען, וועלכע בעהויפּטען, אַז דער „אַרבייטס־לוין" איז ניט אַ בעשטימטע, פעסטגעשטעלטע זאַך פאַר אַלע אַרבייטער גלייך. זיי זאָגען, אַז דער אַרבייטס־לוין איז אָבהענגיג פון דער אינטענסיוויטעט און געשיקטקייט פון די אַרבייטער. עס ווערען ניט גענומען אין אנבעטראַכט ניט דעם אַרבייטער'ס בעדערפעניסען, ניט דעם אונטערנעהמער'ס פּראָפיטען. עס ווענדעט זיך אַלץ, וואָס פאַר אַ נוצען דער אַרבייטער קען ברייננען מיט זיין

*) זעה מיין בוך: „פּאָליטישע עקאָנאָמיע, איהר ענטשטעהונג און געשיכטע", קאַפּיטאַל: טהאָמאָס ראָבערט מאַלטוס, און דעם 20טען קאַפּיטעל פון דיזען בוך: „בעפעלקערונגס פראַגע". — א. ש. ז.

ארבייטס־קראפט. די פ ע ר ז א ן פון ארבייטער, די א י נ־ד י ו ו י ד ו א ל י ט ע ט שפילט א ראָליע ביים בעשטימען דעם ארבייטס־לוין און ניט די אָביעקטיווע בעדינגונגען, וועלכע ליגען ניט אין׳ם ארבייטערס פערזאָן. מיר זעהן אויף יעדען שריט און טריט, — בעגריגדען אָט די עקאָנאָמיסטען זייער טעאָריע, —אז מען צאָהלט א געשיקטען ארבייטער, א בריה, אָדער איינעם, וואָס קען בעסער ארבייטען ארום גרויסע קאָמפּליצירטע מאשינען, מעהרער, וויפיעל אן איינפאכען ארבייטער, וואָס איז ניט געוואָהנט זיך צו בעגעהן מיט נייע מאשינעס.

שפּורען פון דיזער טעאָריע געפינען זיך שוין אין די ווערק פון אדאם סמיטה. אָבער מעהר פּאָרמולירט איז זי געוואָרען אין דעם לעצטען פערטעל פון פאָריגען יאָהרהונדערט. דאָ אין אמע־ריקא האָט די טעאָריע א סך אָנהענגער.

טיפע וואָרצלען האָט די דאָזיגע טעאָריע אין דער עקאָנאָמישער וויסענשאפט ניט געלאָזען. אויסער דעם, וואָס זי גיט לחלוטין ניט א נעוויסע מאָס, ווי אזוי מען קען מעסטען בכלל דעם ארבייטס־לוין, וואָס דער גאנצער ארבייטער־קלאַס קריגט, ערקלערט זי ניט דעם פאקט, פאר וואָס, למשל, פרויען קריגען קלענערע שכירות פון מע־נער אפילו דאָרטען, וואו זיי זיינען פונקט אזוי געשיקט ווי מענער און ארבייטען אוים אזוי פיעל וויפיעל מענער.

דאָ אין אמעריקא קען מען אָנווייזען אויף א סך אינדוסטריען, וואו עס האָבען פריהער געארבייט מענער און האָבען געקראָגען הע־כערע שכירות, און עס ארבייטען דאָרטען איצט פרויען מיט קלע־נערע שכירות, הגם זיי ברייגגען ניט קיין קלענערע נוצען און ווייזען זיך ארויס פאר די זעלביגע בריות, ווי מענער.

מיר ווייסען אויך, אז דיזעלביגע ארבייטער מיט דערזעלבער געשיקטקייט קריגען אנדערע אמאָל קלענערע און אנדערע אמאָל גרעסערע שכירות. ווי איז דאָס צו ערקלעהרען?

די מעהר אויסגעהאַלטענע טעאָריע בלייבט, ווי מיר זעהן, די טעאָריע, אז דער ארבייטס־לוין מוז בעפרידיגען דעם מינימום פון די נויטווענדיגסטע לעבענס בעדירפנישען.

דער בעוואוסטער דייטשער עקאָנאָמיסט ב ר ע נ ט א נ א, פון מיונכען, האָט געמאכט אייניגע וויכטיגע בעמערקונגען צו דער טעאָריע. ער זאָגט אויך, אז ארבייטס־קראפט איז א סחורה, ווי אלע אנדערע סחורות און איהר פרייז קען אמאָל זיין גרעסער פון איהר ווערטה און אמאָל קלענער, אזוי ווי ריקארדאָ בעהויפּטעט. דאָס

וואָס לאַסאַל מיינט, אַז די ארבייטס־קראַפט ווערט שטענדיג פער־קויפט נידעריגער פון איהר ווערטה און קען קיינמאָל ניט זיין גרעסער, ווי דער מינימום לעבענסמיטלען, איז געווען ריכטיג אין דער צייט, ווען די ארבייטער האָבען פערקויפט זייער ארבייטס־קראַפט אינ־דיווידועל, איינציגווייז. איינציג אליין איז דער ארבייטער, אלס אַ פערקויפער פון זיין ארבייטס־קראַפט, אַ סך אין אַן ערגערער לאַגע, ווי דער אונטערנעהמער, דער קויפער. ער קען דעריבער קיין מאָל ניט קריגען מעהר, ווי פיעל עס איז נויטיג צו דערהאַלטען זיין אָרעם לעבען. אָבער זינט עס האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו ענטוויקלען די טרייד־יוניאָנס און קאָלעקטיווע אָבמאַכונגען, איז די סחורה אר־בייטס־קראַפט געוואָרען אַ סך חריף׳ר. דורך דער יוניאָן ווערט די לאַגע פון די ארבייטער, אלס פערקויפער פון ארבייטס־קראַפט, בע־סער דערמיט, וואָס זיי בילדען אַ גרויסע מאַכט, וועלכע שיצט דעם ארבייטער, ער זאָל ניט זיין געצוואונגען צו שטעהן איינער אליין, שוצלאָז, קעגען דעם אונטערנעהמער.

די אַלע שאָטען־זייטען פון ארבייטס־קראַפט אלס אַ סחורה, אויף וועלכע לאַסאַל און זיינע אָנהענגער ווייזען אָן, ווערען בעזייטיגט דורך דער מאַכט פון די טרייד־יוניאָנס און ממילא דאַרף דער ארבייטס־לוין ניט שטעהן אויפ׳ן גרענעץ פון׳ם מינימום לעבענס־מיטלען.

אויך אין אונזערע סאָציאַליסטישע רייהען האָט מען שפּעטער, ווען די טרייד־יוניאָן בעוועגונג האָט זיך שטאַרק פונאַנדערגעוואַק־סען, אָנגעפאַנגען שטאַרק צו צווייפלען אין לאַסאַל׳ס געזעץ, וואָס איז אין די זעכציגער יאָהרען אין דייטשלאַנד געווען דער „אני מאַ־מין" פון יעדען כשרה׳ן סאָציאַליסט.

לאַסאַל האָט ניט צוגעגעבען אַזאַ גרויסע געוויכט די עקאָנאָ־מישע אָרגאַניזאַציעס פון די ארבייטער. שטיצענדיג זיך אויף זיין „אייזערנעם געזעץ" האָט ער ניט געגלויבט, אַז די ארבייטער קענען דורך יוניאָנס אויסבעסערען זייער לאַגע אין דער גענענוואַרט. ער האָט דעריבער מעהר געהאַלטען פון פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס, וועל־כע שטרעבען צו אַזוינע רעפאָרמען, דורך וועלכע דער ארבייטער־קלאַס זאָל ווערען שטאַרקער פּאָליטיש.

ווען די טרייד־יוניאָן בעוועגונג האָט אָנגעפאַנגען צו מאַכען גוטע פאָרטשריט, האָט מען זיך אויך אָנגעהויבען צו פערהאַלטען קריטיש צו דעם „אייזערנעם געזעץ".

די פיהרער פון דער טרייד־יוניאָן בעוועגונג האָבען גע׳טענה׳ט,

אז די ארבייטער קענען דורך אן ארגאניזירטער מאכט, אויסקעמפפען אזוינע שכירות, וועלכע קאנען קלעקען אויף מעהר, ווי אויף די נויטוועגדיגסטע בעדערפנישען פון לעבען. און בעת לאסאל האט געקוקט אויפ'ן געווערקשאפטליכען קאמפף בלויז ווי אויף א שוהל, וואו דער ארבייטער זאל זיך אויסלערנען דאס ארגאניזאציאנס לע־בען, ווי אויף א מיטעל צום ציעל, בעטראכטען איהם די יוניאן פיה־רער אלס א ציעל פאר זיך אליין. דער געווערקשאפטליכער קאמפף הויבט און בעסערט אויס די לאגע פון די ארבייטער אין זייער טאג־טעגליכען לעבען.

לאסאל'ס געזעץ איז אמת, — זיינען ווייטער מסביר די פיה־רער פון די געווערקאשפטען, — כל זמן די ארבייטער זיינען ניט ארגאניזירט און קענען ניט ארויסווייזען א ווידערשטאנד קעגען דעם אלמעכטיגען קאפיטאל. לאסאל האט נאר אנגעוויזען אויף א גע־וויסע שטרעמונג, וואס עקזיסטירט אין אונזער צייט, אבער דאס הייסט נאך ניט, אז דיזע שטרעמונג קען ניט פערהאלטען ווערען. דורך אן ארגאניזירטער מאכט קענען די ארבייטער פערצאמען דעם וועג און די שטרעמונג קען קיין שליטה ניט האבען.

אין די לעצטע יאהרען האט מען שוין אפילו אויפגעהערט צו ריידען וועגען דעם „אייזערנעם געזעץ". טאמער אונטערשטעלט זיך איינער איהם צו דערמאנען צום גוטען, ווארפט מען זיך גלייך ארויף מיט א בארג ציפערען און סטאטיסטיקס, וועלכע ווייזען בעשיינ־פערליך, אז די ארבייטער האבען יא אויסגעבעסערט זייער לאגע. מען ווייזט אן אויף די און יענע געווינסען, וואס די ארבייטער הא־בען געוואונען. איבערהויפט ווייזט מען די טאבעלען פון די שכירות, וועלכע דערצעהלען, אז היינט צאהלט מען א סך גרעסערע שכירות אין אלע צווייגען פון דער אינדוסטרי ווי מיט יאהרען צו־ריק. דערפון איז געדרונגען, אז די ארבייטער קענען קריגען פאר זייער ארבייט מעהר, ווי דער מינימום, וואס איז נויטיג די נשמה צו דערהאלטען.

מיר פון אונזער זייט דענקען ניט, אז דאס אייזערנע געזעץ איז דורך דער מאכט פון די יוניאנס בטל געווארען.

אמת, די ציפערן פון די שכירות ווייזען טאקי א גאנץ גרויסע העכערונג, אבער ווען מען נעהמט אין אכט די פראדוקטען, וואס מען קען קריגען פאר די שכירות, וועלען זיי געווים ניט זיין מעהר, ווי־פיעל דער מינימום, וואס דאס אייזערנע געזעץ האט פעסטגעשטעלט.

עס איז בלויז געשטיגען דער נאָמינאַלער ארבייטס־לוין אָבער נים דער רעאַלער ארביימס־לוין.

מיר בעמערקען אין אונזער לעבען א מאָדנע ערשיינונג. קוים איז דאָ א שטיקעל אויפשוואונג, „פראָספעריטי" און די ארבייטער קריגען העכערע שכירות, פאַנגען אָן צו שטייגען די פרייזען אויף די לעבענסמיטלען. די בעסערע שכירות, וואָס די ארבייטער האָבען זיך דורך די יוניאָנס ערוואָרבען, ברייגגען נוצען נים זיי, די אַר־בייטער גופא, נור די ספעקולאַנטען פון די מיטלען, וועלכע מען בעדאַרף קויפען צום לעבען. עס איז יצא שכרם בהפסדם.

אין די איצטיגע יקרות צייטען זעהט זיך דאָס בולט ארויס. אַ דאַנק דער אמוניציאָנס אינדוסטרי איז געוואָרען אָן אויפשוואונג. די ארבייטער האָבען דורך סטרייקס געקראָגען העכערע שכירות. די זשורנאַליסטען האָבען דורך די צייטונגס־גלאָקען אָנגעפאַנגען צו קלינגען: פראָספעריטי, גוטע צייטען! ווער אָבער געניסט פון די גוטע צייטען? די ארבייטער? פערגלייכט זייער לעבען איצט און זייער לעבען איידער די מאָדאָס פראָספעריטי איז געקומען און איהר וועט זעהן, אז די ארבייטער לעבט זיך איצט א סך ערגער. זיי האָ־בען ווייניגער צו עסען, קענען זיך ווייניגער קליידען, ווי אין די סאַמע ערגסטע צייטען.

דאָס אייזערנע געזעץ, ווייזט זיך דוקא איצט, אין צייטען פון פראָספעריטי, ארויס אין זיין גאַנצער שטאַרקייט.

ס'איז א גרויסער טעות, אויב מען מיינט, אז קוים ערדייכען די ארבייטער געוויסע אויסבעסערונגען אין דער פראָדוק־ציע: אין די מיינס, אין די שעפּער און פאבריקען ווערט שוין דורך דעם זייער לאַגע אויסגעבעסערט. עס איז דאָ נאָך א פראָנט אין אונזער עקאָנאָמישען לעבען — דער קאָנסום, דער געברויך פון די מיטלען.

די אונטערנעהמער בעזיצעןביידע פראָנטען: די פראָדוקציע און די קאָנסומפציע. זיי האָבען די פאבריקען, די שעפּער, די מיינס, דאָס רויהע מאַטעריאַל, און פון דער אנדערער זייט קאָנ־טראָלירען זיי אויך דעם פערקויף. די אויסגעארבייטע פארם און אינדוסטרי פראָדוקטען בעלאַנגען אויך צו זיי. זעהען די אונטער־נעהמער, אז די ארבייטער האָבען דורך זייערע אָרגאַניזאַציעס ער־רייכט געוויסע פּאָזיציעס אין דער פראָדוקציע, זוכען זיי דורך דער קאָנסומפציע אָט דיזע פּאָזיציעס צונישט צו מאַכען.

די טראַסטען, וועלכע קאָנטראָלירען אי די פראָדוקציע, אי די

טראַנספּאָרט מיטלען, אי דעם קאָנסום, פּאַסען שוין אויף, אַז דאָס וואָס זיי פערלירען אויף איין פראָנט, זאָלען זיי צוריק געווינען אויפ'ן צווייטען פראָנט.

די ארבייטער בעפעסטיגען זיך דורך די יוניאָנס נאָר אויף איין פראָנט, אין דער פראָדוקציע, אָבער די אונטערנעהמער האָבען די מעגליכקייט צו בעקעמפּפען די ארבייטער אויף ביידע פראָנטען, אי אין דער פּראָדוקציע, אי אין דער קאָנסומפּציע. און עס שטעלט זיך די פראגע, צי איז לאָסאַל אין אמת'ן ניט געווען גערעכט, ווען ער האָט ניט אזוי שטאַרק געהאלטען פון דעם עקאָנאָמישען קאַמף אַן און פיר זיך.

פונקט אזוי ווי די אונטערנעהמער האָבען דורך די יוניאָנס ניט צו טהון מיט איינציגע ארבייטער, אזוי האָבען די ארבייטער ניט צו טהאָן מיט איינצעלנע אונטערנעהמער. דאָ קעמפּפען צוויי קאָלעקטיווען — אַן ארבייטער קאָלעקטיוו און אַן אונטערנעהמער קאָלעקטיוו. דער אונטערנעהמער קאָלעקטיוו האָט בעסערע וואַפען און די רעאַלע ארבייטער שכירות ווערען אַרונטערגעדריקט ביז'ן מינימום.

מיט דער בעהויפּטונג, אַז דאָס אייזערנע געזעץ האַלט בכלל אוים, מיינען מיר לחלוטין ניט צו פערקלענערען די בעדייטונג פון דער טרייד־יוניאָן בעוועגונג. די טרייד יוניאָנס האָבען ניט ווייניג אויפגעטאָן בנוגע דער פערקירצונג פון ארבייטס־טאָג, דער אויס־בעסערונג פון די סאַניטאַרע בעדינגונגען און בכלל דעם גאַנצען מצב פון ארבייטער אין פאַבריק. אזוינע אויסבעסערונגען קענען געוויס אויסגעקעמפט ווערען. דאָס אייזערנע געזעץ איז נאָר בנוגע די שכירות. דער ארבייטס טאָג איז געוויס געוואָרען קירצער אַ דאַנק דעם קאַמף פון טרייד־יוניאָנס. לויט אונזער מיינונג דאַרפען די יוניאָנס טאַקי מעהר קאָנצענטרירען זייער קאַמף ארום די ארבייטס־צייט, ווי ארום די שכירות.

פופצעהנטע לעקציע

רענטע

רענטע אַלס אַ דריטע געזעלשאַפטליכע הכנסה; וואָס איז אַזוינס רענטע און פון וואַנעט זי נעמט זיך; רענטע און אַרענדא; פאַר וואָס מע קריגט רענטע נור פון באָדען און ניט פון אַנדערע מתנות פון דער נאַטור; דער סחר, ווי אַזוי די וועלט איז באַזעצט געוואָרען; וועלכע באָדענס גיבען יאָ רענטע און וועלכע ניט; די דיפערענצירטע רענטע פון ריקאַרדאָ; רענטע קריגט מען אויך, ווען פערשיידענע קאַפּיטאַלען זיינען אַריינגעלייגט אין באָדען איינס נאָך דעם אַנדערען; דאָס געזעץ, אַז יעדע ווייטערדיגע אָנווענדונג פון אַרבייט און קאַפּיטאַל גיט אַ קלענערען פּראָפיט; די רענטע קומט אָן דעם לענדלאָרד און ניט דעם אַרענדאַטאָר; ווען שטייגט רענטע; אַ הויכע רענטע איז ניט קיין סימן מזל ברכה; זיינען די פאַרמערס די הויפּט שולדיגע אין יקרות? די לאַגע פון באָדען איז אויך ווי די פרוכטבאַרקייט; בערגבוי ווי פאַרמעריי.

אויסער אַרבייטס־לוין און פּראָפיט איז פאַראַן נאָך אַ הכנסה. דיזע הכנסה איז בעוואוסט אין דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע אונטער דעם נאָמען: „רענטע“.

דער אַרבייטס־לוין איז די הכנסה פאַר'ן אַרבייטער קלאַס; דער פּראָפיט — פאַר די קאַפּיטאַליסטען־אונטערנעהמער; די רענטע איז די הכנסה פאַר די ערד־פּריצים, פאַר דעם קלאַס גרונד־בעזיצער (לענדלאָרדס).

וואָס איז דאָס אַזוינס רענטע און פון וואַנעט נעהמט זי זיך?

דוד ריקאַרדאָ האָט מיט אַ זעלטענעם שאַרפזין ערקלעהרט און פערנאַנדערגעגלידערט דעם גאַנצען ענין פון רענטע.

רענטע — זאָגט ריקאַרדאָ — צאָהלט מען דערפאַר, וואָס מען נוצט די נאַטור־קרעפטען, די מתנות, וואָס די נאַטור האָט געגעבען.

אויף אונזער פשוט'ן לשון ווערט רענטע אָפט פערמישט מיט די צינזען, וואָס דער רענטיער קריגט פאַר זיין קאַפּיטאַל און מיט דער אַרענדע, וואָס דער פאַכטער, דער אַרענדאַטאָר צאָהלט דעם איינענטימער פון פאַרם.

דאָס איז ניט ריכטיג.

ווען מיר האָבען, למשל, צוויי גלייכע חלקים ערד, מיט א גלייכען באָדען און גלייכע איבעריגע נאַטירליכע בעדינגונגען, און אויף איין חלק ערד זיינען אויפגעשטעלט די נויטיגע געביידעס: שטאַה־לען, קלייטען, ברונעמער, אָדער ווען איין חלק ערד איז דרענירט, גע־מיסטיגט און דער צווייטער — ניט, איז, זעלבסטפערשטענדליך, אז די ארענדע פון ערשטען חלק ערד וועט בעטרעפען א סך מעהרער, ווי פון צווייטען חלק. אין די ארענדע פאר'ן ערשטען קולטיווירטען חלק געהט אריין ניט בלויז א געוויסע אָבצאָהלונג פאר דער ערד, וואָס די נאַטור האָט געגעבען, נאָר אויך א געוויסער צינז, א ריוח פאר דעם קאפיטאל, וואָס איז אריינגעלעגט אין די געביידען און די איבריגע פערבעסערונגען. רענטע וועט זיין דאָס, וואָס מען וועט צאָהלען פאר דעם צווייטען חלק ערד, אויף וועלכען מען האָט ניט אויסגעגעבען קיין איין פרוטה קאפיטאל און ניט קיין איין אטאָם ענערגיע (כח).

רענטע איז, בכן, דער שכר, די אָבצאָהלונג פאר די בענוצונג מיט די נאַטירליכע מתנות. ווי קומט עס אָבער, אז דוקא דער באָדען גיט רענטע? פאר וואָס צאָהלט מען ניט א רענטע, ווען מען בענוצט זיך מיט לופט, וואסער, ליכט און ווינטען, וואָס זיינען אויך אזוי וויכטיג פאר דער פראָדוקציע ווי דער באָדען? אָהן די דאָזיגע כחות פון דער נאַטור וואָלט דאָך אויך דעם מענשענ'ס אר־בייט זיין אונפּרוכטבאר, אָהן א שום ערפאָלג, ווי אָהן דעם באָדען. דאָס איז דעריבער — ענטפערט ריקאַרדאָ — ווייל די לופט און ליכט זיינען אומעטום גלייך. עס איז ניט פאראן בעסערע ליכט און ערגערע ליכט, גוטע לופט און שלעכטע לופט פאר די ענינים פון פראָדוקציע.

א חוץ דעם זיינען אָט די קרעפטען פאראן לרוב, אין איבער־פלוס. עס קען אין זיי קיינמאָל קיין דוחק ניט זיין. דער באָדען איז אָבער ניט אומעטום גלייך פרוכטבאר. עס גיבען מעהר פרוכט־באַרע באָדענס און ווייניגער פרוכטבארע. דערצו איז דער באָדען בעגרענעצט. עס איז פאראן א געוויסער שטח, א געוויסע פלעכע און מעהר ניט. דער באָדען קען ניט אויסגעצויגען ווערען. אָט צוליעב דעם, וואָס דער באָדען איז בעשרענקט און וואָס עס איז פאראן פ ע ר ש י ע ד ע נ ע זאָרטען באָדענס, בעסערע און ער־גערע, קומט צו א נייע הכנסה פאר די גרונדבעזיצער, אונטער'ן נאָמען „רענטע“.

אום דאָס צו פערשטעהן, שילדערט אונז ריקאַרדאָ, ווי אזוי

עס איז פאָרגעקומען דער ישוב העולם, ווי אזוי די ערד איז באזעצט געוואָרען.

ווען מענשען קומען אין א לאַנד זיך בעזעצען, וועלען זיי קודם כל נעהמען בעארבייטען, געוועהנליך, די פרוכטבארסטע און בעס־טע באָדענס, וועלכע זיינען אין דיזען לאַנד פאראן, ווייל אויף אזא באָדען קען מען מיט וויינינער ארבייט שאַפען מעהר פראָדוק־טען. אויב אזוינע באָדענס זיינען פאראן אזוי פיעל, דאָס זיי קלע־קען פאר אַלעמען, ד. ה. אויב אום צו בעפרידיגען איהרע בעדערפ־נישען דארף די בעפעלקערונג ניט אָנקומען צו בעארבייטען וויי־ניגער פרוכטבארע באָדענס — וועט דאן קיין רענטע ניט זיין, אזוי גוט ווי עס איז ניטאָ קיין רענטע פאר דער בענוצונג פון לופט, ליכט, וואסער און די איבעריגע מתנות פון דער נאַטור. דער ווערטה פון אַלע סחורות און ממילא אויך פון די לעבענסמיטלען, וועלכע ווערען בעשאַפען דורך לאַנדווירטשאַפט, קען ניט זיין העכער, ווי די מאָס ארבייט, וואָס ווערט צוטיילט בלויז צווישען די קאַפּיטאַ־ליסטען און די ארבייטער. א בעזונדערע הכנסה איז דאָ ניטאָ פון וואַנעט צו ציהען.

ווען די בעפעלקערונג ווערט גרעסער און די פרוכטבארע באָ־דענס צוליעב זייער בעגרענעצטען פלאַץ קלעקען שוין ניט פאר דעם סכום נויטיגע לעבענספּראָדוקטען, טרעט מען דאָך שוין צו, באין ברירה, צו בעארבייטען יענע באָדענס, וועלכע זיינען שוין ניט אזוי פרוכטבאר ווי די ערשטע, אָבער די פרוכטבארסטע פון די איבער־געבליבענע יונג־פרוי באָדענס. דער ווערטה פון די פּראָדוקטען, וועלכע ווערען פראָדוצירט אויף אזא באָדען, אויפ'ן באָדען פון צווייטען קלאַס, וועלען דאָך מוזען דעקען די הוצאות, ד. ה. די מאָס ארבייט, וואָס זיי האָבען געקאָסט. נו, ווען דיזע פּראָדוקטען דע־קען די הוצאות פון דער אויסגעגעבענער ארבייטס־קראַפט, מוזען דאָך מסתמא די פּראָדוקטען, וועלכע ווערען פראָדוצירט אויפ'ן באָ־דען פון ערשטען קלאַס, בעצאָהלען נ י ט ב ל ו י ז ד י ה ו צ א ו ת. זיי גיבען צוליב דער פרוכטבארקייט פון דעם באָ־דען א געוויסען עודף, א צוגאָב צו די הוצאות.

אָ ט ד ע ר צ ו ג א ָ ב, ו ו א ָ ס מ ע ן ק ר י ג ט פ ו ן ד ע ם ע ר ש ט ע ן ק ל א ַ ס י ש ע ן ב א ָ ד ע ן צ ו ל י ע ב ז י י ן ג ר ע ס ע ר ע פ ר ו כ ט ב א ר ק י י ט א י ב ע ר ד ע ם ב א ָ ד ע ן פ ו ן צ ו ו י י ט ע ן ק ל א ַ ס, א י ז ד ע ר ק ו ו א ל פ ו ן ר ע נ ט ע.

דער באָדען פון צווייטען קלאַס גיט ניט קיין רענטע. ער דעקט בלויז די הוצאות. א רענטע גיט נאָר דער באָדען פון ערש־טען קלאַס. די רענטע איז אזוי גרויס, אויף וויפיעל דער ערשטער באָדען איז פּרוכטבארער פון צווייטען באָדען.

שפּעטער, ווען די בעפעלקערונג מוז שוין אָנקומען צו בע־ארבייטען די באָדענס פון דריטען קלאַס, וועלען די באָדענס פון צווייטען קלאַס שוין אויך אָנפאַנגען צו געבען א רענטע, און אויך אזוי פיעל, אויף וויפיעל דער באָדען פון צווייטען קלאַס איז מעהר פרוכטבאר פאר'ן באָדען פון דריטען קלאַס. די רענטע פון'ם ערש־טען באָדען וועט שוין ווערען נאָך גרעסער. זי וועט זיין גלייך צו דעם אונטערשייד צווישען די פּרוכטבארקייט פון דריטען באָדען און ערשטען באָדען.

ווען איך פערוועגד, דהיינו, א קאַפּיטאַל פון 1,000 דאָלער (דאָס קאַפּיטאַל איז ניט אנדערש, ווי פערגליווערטע ארבייט) אויף יעטווידען פון אונזערע דריי זאָרטען באָדענס, וועל איך אויפ'ן באָדען פון ערשטען קלאַס בעקומען צ. ב. נאָכ'ן שניט 2,000 פוד ווייץ; אויפ'ן באָדען פון צווייטען קלאַס — בלויז 1,500 פוד ווייץ; אויפ'ן באָדען פון דריטען קלאַס — בלויז 1,000 פוד ווייץ. עס פערשטעהט זיך, אז דער ווערטה פון יעדען פוד ווייץ וועט זיין א דאָלער, אזוי פיעל, וויפיעל עס קאָסט אויפ'ן דריטען באָדען. זאָל א פוד ווייץ קאָסטען ווייניגער ווי א דאָלער, וועט דאָך קיינער ניט וועלען זיין א פארמער אויפ'ן באָדען פון דריטען קלאַס. יעדער איינציגער, וועלכער זוכט אן עסק און האָט מזומן 1,000 דאָלער, וועט האָבען א קליינעם חשק צו פערלירען זיין קאַפּיטאַל אין פאַר־מעריי. אן אנדער געשעפט וועט איהם שוין א סך בעסער לוינען. נו, אויב יעדער פוד ווייץ וועט קאָסטען א דאָלער, וועלען די פאַר־מערס פון'ם דריטען זאָרט באָדענס קריגען בלויז 1,000 דאָלער, אזוי פיעל, וויפיעל עס זיינען געווען הוצאות און דער געוועהנליכער פּראָ־צענט פּראָפיט (אום אויסצומיידען גרויסע חשבונות רעכענען מיר די 1,000 דאָלער שוין צוזאַמען מיט דעם געוועהנליכען פּראָצענט, וואָס יעדער קאַפּיטאַליסט דאַרף קריגען פון אן עסק). קיין רענטע איז דאָ ניטאָ.

פון'ם צווייטען זאָרט באָדען וועט מען שוין בעקומען 1,500 דאָלער, ד. ה. א רענטע פון 500 דאָלער; פון'ם ערשטען זאָרט באָ־דען — נאָך א גרעסערע רענטע — א רענטע פון 1,000 דאָלער. עס קומט אויס, אז די רענטע דיפערענצירט זיך, האָט פערשידענע

מדרגות. ניט אַלע אייגענטימער פון פארמס קריגען אַ ג ל י י כ ע רענטע. דאָס ווענדעט זיך אָן דעם דיפערענץ צווישען די ערגסטע באָדענס, וועלכע ווערען אין דער געזעלשאפט בעארבייט, און צווי־שען די בעסערע, מעהר פרוכטבארע באָדענס. וואָס ווייטער מען טרעט צו צו בעארבייטען וויניגער פרוכטבארע באָדענס, אַלץ גרע־סער ווערט דער דיפערענץ און אַלץ העכער שטייגט די רענטע.

אַט די טעאָריע איז בעוואוסט אין דער פאָליטישער עקאָנאָמי אונטער'ן נאָמען: „ד י ד י פ ע ר ע נ צ י ר ט ע ר ע נ ט פ ו ן ר י ק א ר ד אָ“.

פון דעם, וואָס מיר האָבען דאָ געזאָגט, איז געדרונגען, אַז די רענטע קען נור דאַן שטייגען, ווען מען טרעט צו צו בעאַר־בייטען אַ נייעם — אָן ערגערען — זאָרט באָדענס, וועלכע זיינען ביז איצט געלעגען ניט בעארבייטערהייד; ווען דער שטח לאַנד, וואָס ליגט אונטער'ן אַקער, האָט זיך פערגרעסערט.

אין אמת'ן קען רענטע אויך שטייגען דאַן, ווען דער שטח בע־ארבייטע לאַנד ווערט אפילו ניט גרעסער. עס איז דערצו גענוג, אַז דאָס קאפיטאַל, וואָס ווערט אָנגעווענדעט כדי דעם באָדען צו בע־ארבייטען, זאָל ווערען גרעסער.

אַז די בעפעלקערונג ווערט גרעסער און מען נויטיגט זיך אין תבואה און איבעריגע לעבענס־מיטלען, קען דאָס עררייכט ווערען אויף צווייערליי אופנים.

ערשטענס דורך דעם, וואָס דער שטח לאַנד פאר פארמעריי ווערט גרעסער. מען נעמט צו אונטער'ן אַקער אַזוינע באָדענס, וואָס זיינען נאָך ביז איצט ניט בעארבייט געוואָרען. צווייטענס, קען מען פערגרעסערען די מאָס תבואה דורך דעם, וואָס מען פאנגט אָן צו פיהרען אַ בעסערע, אַ מעהר אינטענסיווע ווירטשאפט. מען פערגרעסערט דעם אינווענטאַר, מען ווענדעט אָן מעהר ארבייטס־קראפט, מען קויפט מעהר בהמות, מען מיסטיגט בעסער די פעל־דער, מען דרעניר̈ט דעם באָדען, מען פיהרט איין בעסערע אַקער־אייזענס — מיט איין וואָרט, מען לייגט אריין אין דעם פארם אַ נייעם קאפיטאַל.

געוועהנליך, — מיינט ריקארדאָ, — קען דער ניי אריינגע־ברעקעלטער קאפיטאַל, וויפיעל ער זאָל ניט פערגרעסערען די מאָס תבואה און איינשפאָרען ארבייט, ניט ברייננען אַזאַ פראָצענט ריוח, ווי דער קאפיטאַל, וואָס איז אָנגעווענדעט געוואָרען פריהער אין

דערזעלבער פארם. אויב עס זאל יא זיין אזוי, וואלט מען דאך איבערהויפט קיין מאל ניט דארפען פארגרעסערען דעם שטח לאנד. אנשטאט צו פערגרעסערען און אנפאנגען צו בעארבייטען א נייע שטיק ערד, וואלט מען דעמזעלביגען קאפיטאל, וואס דארף אנגעווענדעט ווערען אויף דעם נייעם צוגענומענעם באדען, בעסער אריינטהאן אין דעם שוין פון פריהער געעפענטען באדען. די גאנצע וועלט וואלט זיך געקענט אויף דעם אופן בעגניגענען מיט איין אקער בעארבייטע לאנד. אויב פאקטיש איז ניט אזוי, אויב אין אמת'ן ווערט דער שטח לאנד, וואס איז אונטער'ן אקער, אלץ גרעסער, איז דערפון געדרונגען — אזוי שליסט ריקארדא — אז עס לוינט בעסער פאר דעם זעלביגען קאפיטאל אנפאנגען צו בעארבייטען א נייעם פלאטץ, איידער עס צו פערווענדען אויף דעם אלטען שוין בעארבייטען באדען.

א כלל, אז דער ערשטער פערברויכטער קאפיטאל גיט מעהר ריוח ווי דער צווייטער פערברויכטער קאפיטאל. אדער בעסער: דער קאפיטאל, וואס ווערט אנגעווענדעט צום ערשטען מאל אויף א באדען, מאכט דעם באדען פרוכטבארער און ברייננגט מעהר תבואה, ווי דער קאפיטאל, וואס ווערט אנגעווענדעט שוין א צווייטען מאל אויפ'ן אויסבעסערען דעם באדען.

די אויסבעסערונג, וואס קומט פאר צוליעב דעם צווייטען אריינגעברעקעלטען קאפיטאל, קען ניט אויף *אזוי פיעל* פערמעהרען די מאס תבואה, *וויפיעל* מען וואלט בעקומען פון א נייעם באדען ביי דער אנווענדונג פון דעמזעלביגען קאפיטאל. און וויבאלד, אז יעדער ניי־אנגעלייגטער קאפיטאל גיט אלץ א קלענערע מאס תבואה, קומט דאך אויס, אז די ערשטע קאפיטאלען, ד. ה. וואס פריהער די קאפיטאלען זיינען פערווענדעט געווארען אויף דעם זעלביגען באדען, זיינען אין פערגלייך מיט די שפעטערדיגע קאפיטאלען פרוכטבארער. *דיזער אונטערשייד, דער דיפערענץ צווישען די מאסען תבואה, אויף וויפיעל יעדער שפעטער אנגעלעגטער קאפיטאל גיט ווייניגער פאר די פריהער אנגעלעגטע — הייסט רענטע.*

דער צולעצט אריינגעברעקעלטער קאפיטאל גיט בלויז דעם געוועהנליכען ריוח, אבער רענטע גאר ניט. די פון פריהער אריינ־

נעברעקעלטע קאַפּיטאַלען גיבען שוין אַ קלענערע אָדער אַ גרעסערע רענטע.

די רענטע קומט אָן, פערשטעהט זיך, דעם אייגענטימער פון דעם לאַנד.

ווען אַן ארענדאַטאָר, אַנווענדענדיג אַ קאַפּיטאַל פון 1,000 דאָלאַר, בעקומט ענדע יאָהר אַ ריוח, למשל, 100 פוד תבואה (דער ווערט דערפון, לאָמיר אַננעהמען, וועט זיין 100 דאָלער) און ביים אַנלייגען אין זעלבען באָדען נאָך 1000 דאָלער, וועט ער שוין דאָס צווייטע מאָל (לויט דעם געזעץ, יעדער שפּעטערדיגער אַנגעווענדע־טער קאַפּיטאַל גיט אַלץ אַ קלענערע מאָס תבואה) בעקומען אַ ריוח נאָר פון 85 פוד תבואה, טאָ וועט שוין די 15 פוד תבואה — דער אונטערשייד פון דיביידע רוחים — בילדען אַ רענטע, וואָס וועט סוף כל סוף אָנקומען דעם בעל נחלה און ניט דעם ארענדאַטאָר. ווען דער ארענדאַטאָר וועט אַ צווייטעס מאָל מאַכען אַ קאָנטראַקט, וועט דער גרונדבעזיצער שוין אויסמאַרקירען, דאָס ער, דער ארענ־דאַטאָר, זאָל פאַר יעדע 1000 דאָלער בעקומען אַ ריוח בלויז פון 85 דאָלער — דעם געוועהנליכען פּראָצענט ריוח, ווי פיעל יעדער אונטערנעהמער קריגט. אין אונזער געזעלשאַפט, ווי מיר ווייסען, קענען ניט זיין קיין פערשיעדענע רוחים אויף גלייכע קאַפּיטאַלען. עס איז אונמעגליך, אז אין איין פאַל, אַ שטייגער, זאָל אַ קאַפּיטאַל פון 1000 דאָלער ברייננען 100 דאָלער ריוח און אין אַ צווייטען פאַל — 85 דאָלער ריוח. אַ כלל איז, אז גלייכע קאַפּיטאַלען גיבען גלייכע רוחים ביי אַנדערע גלייכע בעדינגונגען.*) דער דורכשניט־ליכער ריוח פון יעדע 1000 דאָלער וועט זיין 85 דאָלער יעהרליך. אויב דער דורכשניטליכער ריוח פון 1000 דאָלער זאָל זיין 100 דאָ־לער אַ יאָהר, וואָלט דאָך דעם ארענדאַטאָר ניט לוינען אריינצו־ברעקלען די צווייטע טויזענד דאָלאַר. אנשטאָט צו פּערווענדען די צווייטע 1000 דאָלער אין אַ פאָרם און צו בעקומען בלויז 85 דאָ־לער ריוח, וואָלט דער ארענדאַטאָר בעסער אריינגעברעקעלט די 1000 דאָלער אין וועלכען עס איז ניט אַנדער געשעפט. דאָרטען וואָלט ער דאָך ביי געוועהנליכע בעדינגונגען געקראָגען דעם גע־וועהנליכען ריוח 100 דאָלער. ווען דער ארענדאַטאָר טהוט דאָס יאָ, איז אַ סימן, אז אויך אַן אַנדער אונטערנעהמונג וואָלט ניט געגעבען מעהר ווי 85 דאָלער אַ יאָהר ריוח אויף יעדע טויזענד

---

*) זעה ענדע 12טע לעקציע.—אַ. ש. ז.

דאָלער. דער אייגענטימער פון דער ערד ווייסט דאָס גאַנץ גוט און ער וועט שוין דעריבער זעהן, אז דער אַרענדאַטאָר זאָל פאַר זיין גאַנצען קאַפּיטאַל ניט קריגען פון דער פאַרם מעהר ווי צו 85 דאָלער ריוח אויף יעדע טויזענד דאָלער. די פאַרם גיט אָבער אויף דעם צוערשט אריינגעברעקעלטען קאַפּיטאַל מעהר ווי 85 דאָ־לער אויף יעדע טויזענד דאָלער. אָט דאָס נעהמט צו דער לענד־לאָרד אלס רענטע. *)

מיר זעהען, אז דער לעצטער קלאַס באָדענס בנוגע דער פּרוכט־באַרקייט, וואָס ווערט בעאַרבייט און די צולעצט אָנגעווענדעטע קאַפּיטאַל און אַרבייט, גיבען ניט קיין רענטע. רענטע איז בלויז פאַראַן דאָן, ווען אונטער'ן אַקער ליגען באָדענס מיט פערשידענער ניט גלייכער פּרוכטבאַרקייט, אָדער מיט א רייה, איינס שפּעטער פאַר דאָס אַנדערע, אָנגעווענדעטע קאַפּיטאַלען. די בעפעלקערונג ווערט אַלץ גרעסער. עס ווערט א דוחק אין תבואה. מען מוז אָנ־פאַנגען צו בעאַרבייטען אַלץ ווייניגער פּרוכטבאַרע באָדענס אָדער אין דעם זעלבען באָדען אריינברעקלען אַלץ נייע קאַפּיטאַלען און די רענטע מוז ממילא שטייגען.

די רענטע שטייגט, ווייל עס ווערט טייערער תבואה, אָבער ניט אומגעקעהרט. די רענטע פון זיך אליין קען זיך ניט פערגרעסערן. די גרויס פון רענטע איז אָבהענגיג פון דעם מקח אויף תבואה. ווען דער מקח אויף תבואה שטייגט, פערגרעסערט זיך די רענטע. דער מקח פון תבואה, ווידער, שטייגט, ווייל מען מוז אָנווענדען אויף איהר פּראָדוקציע אַלץ א גרעסערע מאָס אַרבייט, ווייל צו־ליעב דער פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג מוז מען בעאַרבייטען אַלץ ווייניגער פּרוכטבאַרע באָדענס. אויב די בעפעלקערונג זאָל

*) ריקאַרדאָ'ס געזעץ איז ניט נאָר בנוגע א שפּעטערדיגער איינוועסט־מענט פון קאַפּיטאַל, נאָר אויך בנוגע אַרבייט. עס קען אַזוי פאָרמולירט ווערען: יעדע ווייטערדיגע אָנווענדונג פון אַרבייטס־קראַפט ברענגט אַלץ אַ קלענערען פּראָפיט.

ווען 10 אַרבייטער, למשל, ברייגגען פּראָפיט פון 100, וועלען 20 אַרבייטער ברייגגען אַ פּראָפיט פון 180 (די צווייטע 10 אַרבייטער ברייגגען ניט 100 נאָר 80) און 30 אַרבייטער וועלען נאָר ברייגגען אַ פּראָפיט פון 240 (ד"ה די דריטע 10 אַרבייטער ברייגגען שוין גיט 80 נאָר 60).

ביים איבערגאַנג פון אַן עקסטענסיווער ווירטשאַפט צו אַן אינטענ־סיווער — ד"ה אַ ווירטשאַפט, וואו עס ווערט אויף דעמזעלביגען שטח לאַנד פערווענדעט מעהר אַרבייט און קאַפּיטאַל, שטייגט די רענטע.

זיך ניט נויטיגען אין נייע לעבענסמיטלען און ניט אָנפאַנגען צו קריגען אַלץ אַ קלענערע מאָס תבואה פאַר דיזעלבע מאָס ארבייט און קאַפּיטאַל, ד. ה. אויב מען זאָל ניט צוטרעטען צו בעאַרבייטען אַלץ ווייניגער פּרוכטבארע באָדענס, וואָלט קיין רענטע ניט זיין.

ווען די לענדלאָרדס ווילען די רענטע זאָל שטייגען, ווענדען זיי אָן פערשיידענע מיטלען, דער מקח פון תבואה זאָל שטייגען. אין דייטשלאַנד קעמפּפען די גוטסבעזיצער, די רייכע אייגענטימער פון די פאַרמס, מען זאָל ארויפלייגען גרויסע אָבצאָהלונגען אויף די אויסלענדישע תבואות. תבואות אין לאַנד ווערען דורך דעם ווייניגער, און אום צו דעקען די בעדערפנים אין אָט די נויטיגע לעבענס־מיטלען, מוז מען אָנפאַנגען צו בעאַרבייטען ערגערע באָדענס און די דיפערענצירטע רענטע וועט שטייגען.

דער פּרייז פון תבואה איז אָבער קיין מאָל ניט אָבהענגיג פון דער רענטע. אויב די גרויסע פּאַרמערס וואָלטען אפילו קיין רענטע ניט געקראָגען, וואָלט דער פּרייז פון די פאַרם פּראָדוקטען אפילו אויף אַ האָר ניט פאַלען. די מאָס ארבייט און קאַפּיטאַל, וואָס איז נויטיג צו פּראָדוצירען די לעבענסמיטעל אויפ׳ן ערגסטען באָדען, וועט דורך דעם ניט ווערען ווייניגער.

אין אַ גרויסען יקרות דאַרף מען ווייניגער ווי אַלעמען בעשולדיגען די פאַרמערס. שולדיג אין דעם זיינען די יעניגע, וועלכע זעהען, עס זאָל זיין ווייניגער לעבענסמיטעל פּראָדוקטען אין לאַנד. עס איז אמת, אַז די פאַרמערס פּראָפיטירען דערפון ניט ווייניג, אָבער זיי קריגען זייער פּראָפיט דורך די ספעקולאַציעס פון אַנדערע.

צום סוף ווילען מיר ציהען די אויפמערקזאַמקייט איבער דעם משונה׳דיגען כאַראַקטער פון רענטע.

אַ גרויסע רענטע איז ניט אַ סימן, אַז די געזעלשאַפט איז גוט אין מעמד. דוקא פערקעהרט — וואָס שווערער די געזעלשאַפט ארבייט, וואָס מעהר שוויים זי פערוועגדעט אויף חיונה, אַלץ גרעסער איז די רענטע. און פערקעהרט. ווען די געזעלשאַפט בעקומט לייכט איהר חיונה, מיט ווייניג מאַטערנים, ווען זי בעאַרבייט בלויז די פּרוכטבארע באָדענס פון ערשטען זאָרט — האָבען די לענדלאָרדס ניט קיין הכנסה און וואָלטען מוזען, במחילה, אַליין, בכבודם ובעצמם, האָרעווען אויף חיונה. רענטע איז פאַראַן ניט דעריבער, ווייל דער באָדען איז בכלל פּרוכטבאַר און רייך, נאָר דעריבער, ווייל ער איז אויך ניט אַזוי פּרוכטבאַר. אויב דער באָדען גיט יאָ רענטע און די לופט און ליכט גיבען ניט קיין רענטע

איז דאָס ניט אַ מעלה פון באָדען, אַ סימן פון זיינע בעסערע איי־גענאַשאַפטען, נאָר אַ בעוויז, אַז דער באָדען האָט ע ר ג ע ר ע אייגענשאַפטען פון לופט, ליכט און וואַסער. דאָס איז אַ חסרון פון באָדען. דאָס בעווייזט אונז, אַז די לופט און ליכט זיינען אָ ו מ ע ט ו ם ג ו ט, פּרוכטבאַר און זיינען דאָ בשפע, בעת דער באָדען איז ערטערווייז ערגער און גאַנץ בעשרענקט. וואָלט די ליכט, די לופט, דאָס וואַסער אויך געהאַט אָט די שלעכטע אייגענ־שאַפטען, די חסרונות, וואָלטען זיי אויך געווען אַ קוואַל פאַר רענטע.

רענטע קריגט מען ניט בלויז דורך דעם, וואָס די פּרוכטבאַר־קייט, איז פאַרשידען, נאָר אויך דורך דעם, וואָס די לאַגע פון באָדען איז פאַרשידען.

עס איז לייכט צו פאַרשטעהן, אַז יענע פאַרמס, וועלכע ליגען נאָהענט צו די מערק, צו די גרויסע צענטערם בריינגען פאַר די זעל־בע אַרבייט און קאַפּיטאַל אַ סך מעהר תבואות, ווי יענע, וועלכע ליגען ווייט פון די מערק. אין די ווייטע פערליגענע פאַרמס קאָסט דאָך אַ סך אַרבייט און קאַפּיטאַל ביז וואַנעט מען שטעלט צו די פאַרטיגע תבואות צום מאַרק. ווען די פאַרמס, וועלכע האָבען ניט נאָהענטע מערק אַרום זיך, דעקען די הוצאות, טאָ גיבען מסתמא די מעהר נעהנטערע פאַרמס אן איבערפלוס — אַ ר ע נ ט ע.

עס איז איבעריג צו דערמאָנען, אַז אַלץ וואָס מיר האָבען דאָ געזאָגט בנוגע לאַנדווירטשאַפט פּאַסט זיך אויך בנוגע בערגבוי וכדומה.

זעכצעהנטע לעקציע

די מעטאָדען אין דער וויסענשאַפט בכלל און אין פּאָליטישער עקאָנאָמיע בפרט.

די מדות, ווי אזוי די תורה ווערט געדרשת'ט; צוויי וועגען צו דערגרייכען אַ וויסענשאַפטליכען אמת; פּרט וכלל, אינדוקציע, כלל ופרט, דעדוקציע; די פערשידענע ווירקענדע קרעפטען פון אַ געזעלשאַפטליבער ערשיינונג; די אינדוקטיווע מעטאָדע איז פערבונדען מיט'ן אָרט און מיט דער צייט, די דעדוקטיווע מעטאָדע — ניט; געזעצען אין דער נאַטור און אין דער געזעלשאַפט; די דעדוקטיווע מעטאָדע ביי דוד ריקאַרדאָ און די אַנדערע קלאַסיקער; עגאָאיזם און פרייע קאָנקורענץ אַלס די אויסגאַנגס פונקטען פאַר ריקאַרדאָ'ס טעאָריען; דער בעסטער מיטעל ווי צו קומען צו אַ וויסענשאַפטליכען אמת; א פערזוך צו ערקלעהרען ריקאַרדאָ'ס געזעץ מיט דעם „מינימום געזעץ" פון ליביך; דער נאַטור־פאַקטאָר אין דער אינדוסטרי, און אין לאַנדווירטשאַפט; די אורזאַך פאַר וואָס די קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַל שפּילט אין דער אינדוסטרי אַ גרעסערע ראָליע, ווי אין אַגריקולטור.

קינדהווייז, אין חדר, האָבען מיר געהאַט אויסצושטעהן ניט ווייניג צרות פון רבין, איבער די מדות, ווי אזוי די תורה ווערט געדרשה'נט. אונזערע קינדערשע מחות זיינען נאָך ניט געוועזן רייף גענונג צו פערשטעהן אַזעלכע הארבע ענינים, ווי היקש, גזירה שוה, כלל ופרט, פּרט וכלל א. אז. וו. מיר פלעגען אפילו רבי ישמאל'ס דרייצעהן מדות איבער'חזר'ן יעדען טאָג אין דאַוונען, אָבער מיר מוזען מודה זיין, אז מיר האָבען זיי ווייניג וואָס פערשטאַנען. שפּעטער, אין די יאָהרען פון „שטורם און דראַנג", ווען מען האָט בעטראַכט די אידישע למודים אלס א מניעה צום אַלוועלטליכען פּראָגרעס, האָט מען איבערהויפּט חוזק געמאַכט פון רבי ישמאל'ן און זיינע מדות.

אין אמת'ן שטויסט זיך יעדער וויסענשאַפטליך דענקענדער מענש גאַנץ אָפט אָן אויף די מדות פון דער תורה, אָדער, ווי די מאָדערנע געלעהרנטע רופען עס אָן, די מעטאָדען פון דער וויסענשאַפט.

איבער אַ פּאָר פון רבי ישמאל'ס מעטאָדען דיסקוטירט מען ניט ווייניג צווישען די געלעהרטע. אין דער פּאָליטישער עקאָנאָ־

מיע שפּיעלען זיי אַ גרויסע ראָליע און מיר האַלטען, אַז עס וועט דווקא איצט, בשעת מיר לערנען ריקאַרדאָ׳ס רענטע טעאָריע, זיין די צייט, ווען מיר זאָלען זיך אויף די מעטאָדען, אָדער די מדות, אָבשטעלען אויספיהרליכער.

אויף צווייערליי וועגען קען מען דערגרייכען אַ וויסענשאַפט־ליכען אמת. מען קען צוטרעטען צו געוויסע ערשיינונגען אָדער פּאַסירונגען אָהן אַ פּאַרטיגען געדאַנק, אָהן אַן אויסגעאַרבייטע טעאָריע, און אָביעקטיוו בעטראַכטען די איינצעלהייטען, די פּרטים פון די ערשיינונגען. און ווען מען האָט שוין צונויפגעקליבען און סאָרטירט די פּרטים, פיהרט מען ארויס אַ כּלל, אַן אַלגעמיינע טעאָריע. דאָס איז דער דרך פון פּרט וכּלל, אָדער די אינדוק־טיווע מעטאָדע פון פאָרשען.

מען קען אויך פריהער אויפבויען אַ טעאָריע אין מח, דורך שכל׳דיגע סברות און השערות דערגעהן ביז אַ געוויסע הנחה און ווען אָט די הנחה איז אויסגעאַרבייט, הויבט מען לויט איהר אָן צו בעטראַכטען די ערשיינונגען און פּאַסירונגען, וואָס מען וויל אויספאָרשען. דאָ האָט מען פריהער דעם כּלל און דערנאָך דעם פּרט. אין דער וויסענשאַפט איז דיזער דרך פון פאָרשען בעוואוסט אונטערן נאָמען: די דעדוקטיווע מעטאָדע.

אום, אַ שטייגער, צו פערשטעהן דעם עצם פון געלד, זיין אויפ־גאַבע אין אונזער לעבען, קענען מיר דאָס טהאָן אויף צווייערליי אופנים. מיר קענען זיך גאַנץ גענוי צוקוקען צו די מסחרים, וואָס ווערען דורכגעפיהרט אין היינטיגע צייטען, ווי אַזוי מען האָט געהאַנדעלט אמאָל, וועלכע ארטיקלען עס האָבען געדינט אלס געלד א. אז. וו. פון די אַלע קאַלטע, ניט איינגענומענע בעטראַכטונגען קען מען קומען צו אַן אַלגעמיינעם שלוס איבער דעם צוועק פון געלד, זיין נוצען און בעדייטונג.

עס איז אויך מעגליך, מיר זאָלען אפריהער זיך אין מוח אויס־קלעהרען וואָס עס איז אַזוינס געלד, אויסאַרבייטען אַ געוויסע השערה און דערנאָך אָנפאַנגען צו בעטראַכטען די ערשיינונגען, נעהמענדיג אַלס אויסגאַנגס־פּונקט אָט די אויפגעשטעלטע השערה.

עס פערשטעהט זיך, אַז ביי דער אָנווענדונג פון דער אינדוק־טיווער מעטאָדע דאַרף מען גוט פערשטעהן, ווי אַזוי צו קלייבען די פאַקטען און די פּאַסירונגען, ווי זיי צו זאָרטירען און ווי צוציהען געוויסע שלוסען. און פאַרקעהרט, ביי דער אָנווענדונג פון דער דעדוקטיווער מעטאָדע דאַרף מען אויך פריהער האָבען אין זינען

געוויסע פאַקטען און בעאָבאַכטונגען. אַלע אבסטראַקציעס זיינען געבויט אויף דער ווירקליכקייט. אונזערע געדאַנקען זיינען ניט אַנדערש ווי א רעזולטאַט פון די איינדרוקען, וואָס מיר קריגען פון דער אויסערליכער וועלט. עס איז אָבער אַ גרויסער אונטערשייד, צו די טרוקענע פאַקטען אָדער פּאַסירונגען בילדען דעם יסוד פון אַ געוויסער טעאָריע, אָדער די השערות פון פאָרשער.

אינדוקציע איז מעהר געבויט אויף בקיאות.

דעדוקציע איז מעהר געבויט אויף חריפות.

אַן ארכיטעקטאָר קען מאַכען אַ פּלאַן פאַר אַ הויז אויף צוויי־ערליי אופנים. ער קען מאַכען דעם פּלאַן נאָך דעם, ווי ער וועט גוט בעטראַכטען די ציגעל, די שטיינער, די האָלץ און דאָס גאַנ־צע אַנדערע מאַטעריאַל, וואָס ער האָט אין זיין רשות און אָט אין הסכם מיט דעם מאַטעריאַל מאַכען דעם פּלאַן פון הויז.

ער קען ווידער פריהער זיך אויסאַרבייטען אַ פּלאַן, ווי דאָס הויז דאַרף על פּי שכל זיין געבויט און דערנאָך אונטערזוכט ער דאָס מאַטעריאַל. אויב דאָס מאַטעריאַל וועט זיך ניט פּאַסען פאַר זיין פּלאַן און ער וועט עס ניט קענען דורכפיהרען, הייסט נאָך ניט, אַז ער האָט שלעכט דעם פּלאַן געמאַכט. עס וועט נאָר היי־סען, אַז אונטער אָט די אומשטענדען, ביי אָט דיזע און אָט דיזע שטיינער און ציגעל איז דער פּלאַן ניט דורכפיהרבאַר.

ביי דער אינדוקטיווער מאָדע, דאָס אַרויספיהרען דעם כלל אויף דעם סמך פון פּרטים, מוז דער כלל זיין אין פולען הסכם מיט די פּרטים, ער טאָר די פּרטים ניט סותר זיין (פּרט וכלל אין בכלל אלא מה שבפרט).

ביי דער דעדוקטיווער מעטאָדע איז דאָס לאו דוקא. דער כלל דאַרף דאָ ניט זיין אין הסכם מיט אַלע פּרטים, ער איז נור דער תמצית, דער אַבסטראַקט פון די פּרטים אין אַלגעמיין. יעדער פּרט בעז־זונדער דאַרף ניט אין אַלע פונקטען זיין ווערליג דער כלל פער־לאַנגט. יעדער פּרט קומט פאַר אונטער אַנדערע בעדינגונגען, אָבער דער כלל אַלס אַזעלכער רעכענט זיך בלויז מיט דעם, וואָס עס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר אַלע פּרטים.

אַ געזעלשאַפטליכע ערשיינונג איז אַ רעזולטאַט פון פיעל פערשידענאַרטיגע סבות און אורזאַכען, וועלכע ווירקען ניט אַלע מאָל צוזאַמען אין איין ריכטונג. די ווירקענדע קרעפטען, וועלכע בעשאַפען אַ געוויסע ערשיינונג, שטויסען זיך אָפטמאָל צוזאַמען, זיינען זיך סותר און שטערען איינע דער אַנדערער. אנ־

דערע מאָל, פערקעהרט, האלט איין אורזאכע אונטער די צווייטע אוןביידע אורזאכען ווערען אויף דעם אופן ווירקזאמער, העפטי־גער. טיילמאָל איז איין אורזאך אָדער קראפט גובר די צווייטע, שטופט איהר אָב און רופט אליין ארויס א געוויסע ערשיינונג. עס טרעפט אויך, אז איין קראפט ווערט אָבגעשוואכט דורך א צוויי־טער קראפט אָדער ביידע קרעפטען ווערען פערניכטעט און פערלי־רען זייער ווירקונג. יעדע פּאסירונג איז א פועל יוצא פון פער־שידענע בעדינגונגען, וועלכע פלעכטען און פלאָנטערן זיך צו־זאמען.

דער וואס ווענדעט אָן די אינדוקטיווע מעטאָדע, וועט אָט די אלע בעדינגונגען גוט שטודירען און די שלוסען, צו וועלכע ער וועט קומען, וועלען זיין געגרינדעט אויף די בעדינגונגען, וועלכע ער האָט דאָ אויסגעפאָרשט. ער וועט שטענדיג צו זיין כלל צו־לייגען די ווערטער: אויף'ן סמך פון די און די בעדינגונגען בין איך געקומען צו אזא און אזא כלל. אין אן אנדער צייט, אָדער אין אנאנדער אָרט, אונטער אנדערע בעדינגונגען, וועט ער אויפ־שטעלען אנדערע כללים. די כללים, וועלכע ווערען אויפגעשטעלט דורך דער אינדוקטיווער מעטאָדע, זיינען פערבונדען מיט דעם אָרט און דער צייט.

דער אָנהענגער פון דער דעדוקטיווער מעטאָדע איז ניט פער־בונדען מיט'ן אָרט און מיט דער צייט, ער שטעלט זיך ניט אָב אויף די ספעציעלע בעדינגונגען, וואו די פּאסירונג אָדער ערשיי־נונג קומט פאָר. ער גיט אן אבסטראקטען כלל, וואָס האלט אויס אונטער אלע אומשטענדען אין אלגעמיין, אָבער איז קיין מאָל ניט פינקטליך אין אלע איינצעלהייטען.

אום דאָס געזעץ, אָדער כלל, זאָל זיין פינקטליך אויסגעהאל־טען, דארף איך עס האָבען אין אזא אַטמאָספערע, וואו די אלע געגענווירקונגען זאָלען אויסגעמידען ווערען, אזוי ווי עס טהוט דער נאַטור פאָרשער.

אויך די נאַטור געזעצען קומען ניט פאָר אין א ריינעם צו־שטאנד. יעדעס נאַטורגעזעץ קען האָבען א סך שטערונגען, וועלכע לאָזען איהם ניט ערשיינען אזוי ווי עס בעדארף צו זיין.

לויט דעם גראַוויטאציאָנס געזעץ*) צ. ב. דארפען אלע זאכען — א שטיק אייזען ווי א גענזענפעדער — פאלען צו דער ערד מיט

---

*) דאָס געזעץ, אַז אַלע קערפּער ווערען צוגעצויגען צו דער ערד.

דער זעלבער געשווינדקייט. פאַקטיש איז אָבער ניט אַזוי. א שטיק אייזען אָדער א שטיק בליי פאַלט געשווינדער אויף דער ערד, ווי א גענזענפעדער, וועלכער ווערט פון ווינד פערטראָגען.

איז דען אָבער דערפון געדרונגען, אז דאָס געזעץ פון גראַ־וויטאציע איז ניט ריכטיג? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! דאָס געזעץ איז געוויס ריכטיג. עס איז נאָר פאַראַן א שטערונג, וואָס לאָזט דעם געזעץ ניט דורכגעפיהרט ווערען אין א ריינער פאָרמע. אין אונזער פאַל שטערט דאָ די לופט. די בעוועגונגען פון דער לופט דערלאָזען ניט, אַלע קערפּער זאָלען מיט א גלייכער געשווינד־קייט צוגעצויגען ווערען צו דער ערד.

אויב מיר ווילען, אַז יעדעס נאַטור געזעץ זאָל ערשיינען אין זיין ריינער פאָרם, מוזען מיר בעזייטיגען די אַלע מניעות, די אַלע הינדערניסען. אויב מיר ווילען, אַלע קערפּער זאָלען גלייך צו־געצויגען ווערען צו דער ערד, מוזען מיר קודם כל בעזייטיגען די לופט.

ביי געזעלשאַפטליכע געזעצען איז דאָס נאָך מעהר קאָמפּלי־צירט, מעהר פערוויקעלט. מיר האָבען דאָ צו טהון מיט מענשען און ניט מיט זאַכען. יעדעס געזעץ פון געזעלשאַפטליכען לעבען בעגעגענט מעהר הינדערניסען, מעהר שטערונגען און קען דעריבער זעלטענער געזעהן ווערען אין א ריינער פאָרם.

די דעדוקטיווע מעטאָדע האָט נאָר איהר אויפגאַבע צו ערקלעה־רען, ווי אַזוי עס וואָלט דאַרפען זיין, ווען די אָדער יענע ערשיינונג וואָלט פאָרקומען אין אן אטמאָספערע, אונטער אַזוינע בעדינגונ־גען, וואו קיינע שטערונגען זיינען ניט פאַראַן.

דוד ריקאַרדאָ, דער שאַרפזיניגסטער עקאָנאָמיסט פון אַלע צייטען, ווי אַלע זיינע חברים די קלאַסיקער*), איז געקומען צו די עקאָנאָמישע געזעצען אויף א ריין דעדוקטיווען וועג. ער האָט גענומען אַלס אן אויסגאַנגס־פונקט דעם עגאָאיזם פון א מענשען, וועלכער האָט נאָר זיך אין זינען, און אונזער געזעלשאַפט, וואו עס הערשט פרייע קאָנקורענץ, וואו יעדער איינער קען טהון וואָס ער וויל און קען אויסקלייבען די מיטלען פאַר זיין חיונה לויט זיין אייגענעם פערלאַנג. און אָט אויפ'ן עגאָאיזם פון מענשען און

*) אַדאַם סמיט, דוד ריקאַרדאָ און מאַלטוס ווערען פאַררעכענט אַלס די קלאַסיקער פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע.

דער פרייער קאָנקורענץ פון דער געזעלשאַפט האָט ער געבויט די געזעצען.

ווי אזוי קומט דוד ריקאַרדאָ צו דער טעאָריע, אז דער ווערטה פון יעדען פּראָדוקט ווערט אויסגעמאָסטען מיט דער אַרבייטס־קראַפט, וואָס איז אין פּראָדוקט פערטהון? אויף א ריין דעדוקטיווען אופן. „אויב — ערקלעהרט ריקאַרדאָ — אויב א קלייד, לאָמיר זאָגען, וואָס ענטהאַלט אין זיך 20 שעה אַרבייט, וועט אויסגעביטען ווערען אויף א פּאָר שיך, וואָס ענטהאַלט אין זיך נאָר 10 שעה אַרבייט, וועט דאָך קיינער ניט וועלען ווערען א שניידער. אַלע וועלען בעסער אויסקלייבען שוסטעריי פאַר זייער בעשעפטיגונג. און פערקעהרט, אויב די אַרבייט פון א שניידער זאָל ווערען געשאַצט העכער, ווי די אַרבייט פון א שוסטער, וועלען אַלע שוסטערס וואַרפען זייער מלאכה און ווערען שניידערס. אום עס זאָל זיין א געוויסע גלייכגעוויכט צווישען די פערשידענע בעלי מלאכות, פון איין מלאכה זאָל ניט זיין צופיעל און פון דער צווייטער צו ווייניג, האָט זיך פון זיך אליין געמוזט אויסאַרבייטען א געוויסער מיטעלוועג. עס האָט פון זיך אליין זיך רעגולירט די צאָהל בעלי מלאכות פון יעדען צווייג.

דורך וועלכע סברות קומט דאָ, בכן, ריקאַרדאָ צו זיין ווערט טעאָריע? דורך דער סברא, אז יעדער מענש וויל זיך פערלייכטערען זיין לעבען און אז יעדער מענש קען זיך אויסקלייבען יעדע מלאכה, וועלכע ער וויל נור.

אויפ׳ן זעלביגען דעדוקטיווען וועג קומט ריקאַרדאָ צו דער טעאָריע פון אַרבייטסלוין (דער אַרבייטס־לוין דאַרף צופרידענשטעלען די נויטווענדיגסטע בעדערפנישען פון אַרבייטערס לעבען). אויב די אַרבייטער זאָלען קריגען ווייניגער, וויפיעל זיי דאַרפען האָבען אויף זייער חיונה — בטעם׳ט ריקאַרדאָ — וועלען זיי זיין קראַנק, ניט חתונה האָבען, ניט האָבען קיין קינדער און דער פועל יוצא וועט זיין, אז די אונטערנעהמער וועלען מיט דער צייט ניט קריגען די נויטיגע אַרבייטס־קראַפט. זאָלען ווידער די אַרבייטער קריגען מעהר וויפיעל זיי דאַרפען אויף זייער חיונה, וועלען זיי צו פריה חתונה האָבען, ברייננגען צופיעל קינדער אויף דער וועלט און דער סוף וועט זיין, אז די אַרבייטס־קראַפט וועט ווערען זעהר ביליג, מען וועט פאַר איהר צאָהלען א סך ווייניגער, וויפיעל עס איז נויטיג דורכצוקומען. מיט דעם זעלבען געדאַנקען גאַנג האָט ער

אויפגעשטעלט דאס געזעץ, אז גלייכע קאפיטאלען גיבען גלייכע פראפיטען.

עס איז דא לייכט צו זעהן, אז די אלע געזעצען קענען נור עקזיסטירען אין א געזעלשאפט, וואו עס זיינען ניטא שטערונגען אין'ם מענשענס האנדלונגען און וואו עס איז נאר פאראן איין מאטיוו אין דעם מענשענ'ס טעטיגקייט — דער עגאאיסטישער מאטיוו.

מיר ווייסען אבער, אז די ווירקליכקייט איז גאר ניט אזא, ווי ריקארדא שטעלט אונז פאר. אויסער דעם עגאאיזם זיינען נאך פאראן אנדערע מאטיווען אין מענשענ'ס נשמה. עס הערשען געוויסע מנהגים, טראדיציעס, געוויסע זיטען. א מענש קען אמאל זיך אבזאגען פון דער אדער יענער בעשעפטיגונג, אדער מלאכה אויס ריינע עטהישע, עסטעטישע און אנדערע מאטיווען. אויך די פרייע קאנקורענץ ווערט בעשרענקט דורך מאנאפאלען, טראסטען, פריווילעגיעס און עהנליכע שטערונגען. אין עצם גענומען זיינען די געזעצען ריכטיג, זיי האלטען בכלל אויס. אין יעדען בעזונדערן פרט אבער איז פאראן א געוויסע מניעה, וואס לאזט ניט דעם געזעץ דורכגעפיהרט צו ווערען אין דער ריינער פארם.

די פערטרעטער פון דער אינדוקטיווער מעטאדע נעהמען אין אכט ניט נאר דעם עגאאיזם אונדי פרייע קאנקורענץ. נאר די אלע אנדערע נייגונגען אין דעם מענשליכען לעבען. זיי ווילען א חוץ די פרייע קאנקורענץ אויך נעהמען אין אנבעטראכט די געוואהנהייטען, די נייגונגען פון די מענשען צו דער אדער יענער ארבייט, די פאמיליען אנגעלעגענהייטען, דעם יחוס, און וועלכען מענשען האלטען זיך א. אז. וו., א. אז. וו.

דער בעסטער מיטעל ווי צו עררייכען א וויסענשאפטליכען אמת איז זיך צו בענוצען מיטביידע מעטאדעס, מיט דעדוקציע און אינדוקציע.

בולט'ער ווי אומעטום זעהט זיך ביי ריקארדא'ן ארויס די דעדוקטיווע מעטאדע פון דענקען אין דעם געזעץ: דער ניי ארייגגעבראכטער קאפיטאל קען ניט ברייגגען אזא גרויסען פראצענט ריווח, ווי דער קאפיטאל, וואס איז אנגעווענדעט געווארען פריהער אויף דעמזעלביגען פארם. ריקארדא בעגרינדעט דאס געזעץ, ווי מיר האבען געזעהן אין פאריגען קאפיטעל, מיט דעם דאזיגען חריפות'ן געדאנק: אויב דער צווייטער קאפיטאל זאל קענען בריינגען אזא פראפיט ווי דער ערשטער, וואלט מען דאך קיין מאל ניט

דארפען פערגרעסערען דעם שטח לאַנד. אנשטאט צו פערגרע־סערען די שטיק לאַנד, וואָס ליגט אונטער'ן אקער, וואָלט מען דעמ־זעלביגען קאפיטאל, וואָס מען בעדארף ארייננבערעקלען אויף דעם נייעם באָדען, בעסער ארייננגעגעבען אין דעם פריהערדיגען באָדען.

דער גערדאנק איז אויסערגעוועהנליך שעהן, חרופות'דיג, אָבער ער איז ניט מעהר ווי אַ שארפזיניגער איינפאל, וואָס דארף נאָך בעפעסטיגט ווערען מיט פאקטען פון עקאָנאָמישען לעבען.

מיר פון אונזער זייט קענען ריקארדאָ'ס כלל ערקלעהרען מיט אַ נאַטור געזעץ, וואָס דער בעריהמטער אגריקולטור כעמיקער יוסטוס פאָן ליביך האָט אויפגעשטעלט.

דאָס געזעץ איז בעוואוסט אונטערן נאָמען: דאָס מיניממום געזעץ פון ליביך.

יעדע פלאַנץ, אויב זי זאָל קענען לעבען, מוז האָבען אלס איהר נאהרונג אַ געוויסע צאָהל כעמישע עלעמענטען: קוילען־שטאָף, זויער־שטאָף, וואסער־שטאָף, שטיק־שטאָף, פאָספאָר, שוועבעל, קאלי, קאלך, אייזען און מאגנעזיום. דערצו זיינען פאראן נאָך אַ פּאָר עלעמענטען, וועלכע שפּיעלען אַ קלענערע ראָלע אין'ם עקזיס־טענץ פון דער פלאַנץ.

אָט די אַלע אויסגערעכענטע עלעמענטען זיינען דורכאויס נויטיג. אויב עס פעהלט אפילו נאָר איין עלעמענט, מעגען די איבעריגע עלעמענטען זיין אין זעהר אַ גרויסער מאָס, קען די פלאַנץ ניט לעבען. ווען עס פעהלט, לאָמיר אָננעהמען, פאָספאָר אָדער קאלי מוז דער פלאנצליכער אָרגאניזם געהן צו גרונד, אפילו ווען זויער־שטאָף, שטיק־שטאָף, קוילען־שטאָף און אַלע אנדערע עלע־מענטען זיינען פאראן אַ סך מעהר, וויפיעל זיי זיינען נויטיג. איין עלעמענט קען ניט פערבייטען אַ צווייטען עלעמענט. און ניט נאָר, ווען דער עלעמענט פעהלט אין גאנצען. אויב ער איז אפילו נאָר פאראן אין אַ ניטגעניגענדער מאָס, קען אויך די פלאַנץ זיך ניט ענטוויקלען.

„די גרויס פון דעם שניט — האָט ליביך אויפגעשטעלט אַ געזעץ — הייננגט ניט אָב פון די עלעמענטען, וועלכע זיינען דאָ אין מאַקסימום, נאָר פון די עלעמענטען, וועלכע זיינען פאראן אין מינימום". דער עלעמענט, וועלכער איז פאראן אין דעם באָ־דען, וואו די פלאַנץ זיצט, ווייניגער ווי אַלע אנדערע עלעמענטען, ער בעשטימט דאָס וואקסען פון דער פלאַנץ.

אָט דאָס דאָזיגע געזעץ קען אויך אָנגעווענדעט ווערען בנוגע דער פּראָדוקציע.

ווי מיר ווייסען, נעהמען אין יעדער פּראָדוקציע אנטייל דריי פאַקטאָרען: נאַטור, ארבייט און קאַפּיטאַל. מען מוז, ערשטענס, האָבען נאַטירליכע קרעפטען און מתנות, ווי דער באָדען, לופט, ליכט, וואסער, ווינטען א. א. וו. מען מוז, צווייטענס, האָבען מענשליכע ארבייטס־קראַפט, און, דריטענס, מוזען זיין אינסטרומענטען, מאַשינעס און אויך מזומנה געלד. פעהלט עס איינער פון די דריי פאַקטאָרען, ווען עס איז, למשל, ניטאָ קיין ארבייטס־קראַפט, מעג די נאַטור זיין זעהר רייך, מעגען אויך זיין גרויסע קאַפּיטאַלען — וועט גאָר ניט ארויסקומען. דאָס גלייכען, ווען די נאַטור איז זעהר אָרעם. ביי אַן אָרעמער נאַטור איז אונמעגליך א גרויסע בליהענדע פּראָדוקציע, אפילו ווען עס איז פאַראַן א סך ארבייטס־קראַפט און גענוג קאַפּיטאַל.

יעדע פּראָדוקציע מוז האָבען א קאָמבינאַציע פון אַלע דריי פאַקטאָרען. ווען די נאַטור איז זעהר אָרעם און איז דער מינימום פאַקטאָר, וועט דער ערפאָלג פון דער פּראָדוקציע זיין אָבהענגיג פון דער נאַטור. ווען ארבייטס־קראַפט איז פאַראַן ווייניג אין פערהעלטניס צו נאַטור און קאַפּיטאַל, וועט זי, די ארבייטס־קראַפט, בעשטימען דעם ערפאָלג פון דער פּראָדוקציע.

אז מען טהוט אריין א קאַפּיטאַל אין א קרקע בתולה, אין א יונג־פּרוויבאָדען, וואו די נאַטור־קרעפטען זיינען נאָך ניט אויסגעשעפּט, וועט די פּרוכטבארקייט פון שניט זיין מעהר אָבהענגיג פון די אַנדערע פאַקטאָרען, פון ארבייט און קאַפּיטאַל, ווי פון דעם נאַטור־פאַקטאָר, ווייל די נאַטור איז אין אזא פאַל ניט דער מינימום־פאַקטאָר. ווען מען מאַכט אָבער שוין א צווייטע אינוועסטמענט, ווען מען גיט אריין וואָס ווייטער אַלץ נייע קאַפּיטאַלען, ווערט דאָך די נאַטור אויסגעשעפּט, אָרעמער און ווערט וואָס ווייטער אַלץ מעהר דער מינימום פאַקטאָר. עס מוז קומען א צייט — ווען די נאַטור איז שוין אין גאַנצען אויסגענוצט, — אז וויפיעל קאַפּיטאַל און ארבייט מען זאָל ניט אריינטהאָן, וועט די הכנסה זיך ניט פערגרעסערען, ווייל, ווי געזאָגט, די פּראָדוקציע איז אָבהענגיג פון דער קאָמבינאַציע פון **אַלע דריי פאַקטאָרען**. וואָס מעהר דער באָדען אַלס א נאַטור־פאַקטאָר ווערט אויסגענוצט, אַלץ מעהר מוז ער ווערען דער מינימום־פאַקטאָר און אַלץ ווייניגער ריוח קענען ברייגגען די אַלץ מעהר נייע אריינגעברעקעלטע קאַפּיטאַלען.

ניט בלויז דער אריינגעבראַכטער קאַפּיטאַל בעשטימט די פּרוכט־באַרקייט פון דער פאָרם־פּראָדוקציע, נור אויך די נאַטור, דער באָדען.

דערמיט ערקלערט זיך אויך, וואָס די קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַל איז אין אגריקולטור ניט אזוי מעגליך, ווי אין אינדוסטרי.

אין אגריקולטור שפּילט דער באָדען (די נאַטור) א גרעסערע ראָליע, ווי אין אינדוסטרי. די נאַטור איז אין די מעהרסטע פאַלען דער מינימום פאַקטאָר. אין דער אינדוסטרי, וואו דער עיקר איז ארבייט און קאַפּיטאַל, איז די נאַטור ניט אזוי וויכטיג, זי קען קיין מאָל ניט זיין דער מינימום פאַקטאָר. דער מינימום פאַקטאָר איז ארבייט אָדער קאַפּיטאַל. דאָס צוגעבען פון ארבייט און קאַפּיטאַל קען דעריבער פערגרעסערען דעם פּראָפיט. אין לאַנד־ווירטשאַפט איז דער מינימום פאַקטאָר גאַנץ אָפט די נאַטור און דער צוגאָב פון ארבייט און קאַפּיטאַל קען דעם שניט ניט פערגרעסערען, סיי־דען די נאַטור פאַקטאָרען הערען אויף צו זיין אין מינימום.

זיעבצעהנטע לעקציע

דיפערענצירטע און אַבסאָלוטע רענטע.

ריקאַרדאָ'ס אויפטהו בנוגע דער רענטע טעאָריע; די אונצופרידענקייט פון די לענדלאָרד'ס מיט ריקאַרדאָ'ס טעאָריע; שעפפלע'ס אַרגומענט קעגען ריקאַרדאָ'ס טעאָריע; שעפפלע'ס טעות; דער אונטערשייד צווישען האָנאָראַר פון אַ פּראָפעסיאָנעלען מענשען און רענטע; דער אונטערשייד צווישען די סחורות, וואָס ווערען פּראָדוצירט אויפ'ן לאַנד און אַנדערע פּראָדוקטען; די אַרגומענטען פון ראָדבערטוס יאגעצאָוו און קערי; דער עצם פון דער טעאָריע און די סברות, וועלכע פיהרען צו איהר; מאַרקס'עס הסכמה צו דעם עצם פון דער טעאָריע; אַבסאָלוטע רענטע; דער גרויסער אונטערשייד צווישען דיפערענצירטע רענטע און אבסאָלוטע רענטע בנוגע דעם פּרייז פון תבואות.

ריקאַרדאָ'ס רענטע טעאָריע איז איינע פון די טייערסטע פּערל אין דעם קרוין פון דער וויסענשאַפט. דורך דער דאָזיגער טעאָריע איז געוואָרען אויפגעקניפּט דער פּלאָנטער, דער פערדרעהטער מעכאַניזם פון די אופנים, ווי אַזוי די הכנסה פון דער געזעלשאַפט ווערט צוטיילט צווישען די פערשידענע קלאַסען.

איינציגע געדאַנקען זיינען שוין ארויסגעזאָגט געוואָרען ביז ריקאַרדאָ. ריקאַרדאָ האָט אָבער די דאָזיגע געדאַנקען סיסטעמאַטיזירט, אויסגעקליבען די געזונדע פון די ניט געזונדע און פעראַרבייט אין איין אַלגעמיינע איינהייטליכע לאָגישע סיסטעם, דורך וועלכען עס ווערען מערקווירדיג גוט בעלויכטען און ערקלערט פערוויקעלטע ערשיינונגען אין דער באַלעבאַטישקייט פון פאָלק.

דער הויפּט סקעלעט פון'ם גאַנצען ווירטשאַפטליכען אָרגאַניזם איז געוואָרען דורך ריקאַרדאָ קלאָר אויסגעפּאָרשט און אַנאַטאָמיש פערנאַנדערגעגלידערט. די שפּעטערדיגע געלעהרטע איז נור אויסגעקומען אויספיהרליכער זיך אָבצושטעלען אויף איינציגע בעזונדערע אָרגאַנען, וואו ניט וואו מאַכען אַ הגהה, אָנווייזען אויף אַ טעות, אָבער אין גרויסען און גאַנצען איז ריקאַרדאָ'ס טעאָריע ניט אָבגעשוואַכט געוואָרען.

פערשידענע עקאָנאָמיסטען, איבערהויפּט די פאָרשטעהער פון די לענדלאָרדס, זיינען געוועהנליך זעהר אונצופרידען מיט ריקאַרדאָ'ס טעאָריע פון דיפערענצירטע רענטע. זיי זיינען אונצופרידען,

ווייל ריקאַרדאָ האָט אויפגעדעקט דעם פּאַראַזיטישען לעבען פון די לענדלאָרדס. די לענדלאָרדס זיינען, לויט ריקאַרדאָ'ס טעאָריע, דער איינציגער אוכל ואינו עושה'דיגער קלאַס. זיי קריגען זייער הכנסה ניט ווייל זיי טהוען עפּעס, ווייל זיי אונטערנעהמען עפּעס, נאָר פּשוט דערפאַר, וואָס די ערד איז ניט אומעטום גלייך פּרוכטבאַר. זיי האָבען דעריבער פּרובירט אונ־טערגראָבען די געביידע, וואָס ריקאַרדאָ האָט אויפגעשטעלט און אנשטאָט איהר אויפבויען אנדערע טעאָריעס, וואָס זאָלען פאַר־דעקען, פּערטונקלען און פערבאָרגען די אמת'ע קוואַלען פון די לענדלאָרד'ס הכנסה. אַזוינע טעאָריען זיינען אָבער גלייך, ווי זיי זיינען פאָרגעשטעלט געוואָרען פאַר'ן משפּט פון דער ריינער ווי־סענשאַפטליכער קריטיק, פערשוואונדען ווי אַ רויך. אויך היינט בעגעגענען מיר דאָ און דאָרטען עקאָנאָמיסטען, וועלכע פיהרען אונז אויף אנדערע וועגען, ווי אַזוי צו דערגעהן ביז די קוואַלען פון די פערשיידענע הכנסות אָבער אין דעם טעמפּעל פון דער ריינער, ניט קלאַסען־וויסענשאַפט, האָבען אַט די עקאָנאָמיסטען ווייניג וואָס ערגרייכט.

אויף געוויסע ארגומענטען, וואָס זיינען אַרויסגעשטעלט גע־וואָרען קעגען ריקאַרדאָ'ס רענטע־טעאָריע, לוינט זיך אָבצושטעלען. מיר וועלען קודם כל נעמען דעם ארגומענט פון דעם בעוואוסטען דייטשען סאָציאַלאָג און עקאָנאָמיסט ש ע פּ פ ל ע.

שעפּפלע מיינט, אַז ריקאַרדאָ'ס בעגריף וועגען רענטע איז צו שמאָל. ער דאַרף זיך ניט בעשרענקען בלויז מיט דעם גרונד און באָדען. אַזאַ דיפערענצירטע הכנסה — זאָגט שעפּפלע — קריגען ניט נאָר די לאַנד־אייגענטימער, נאָר אויך די פּראָפעסיאָ־נעלע מענשען. אַ גוטער דאָקטאָר, וואָס איז בעסער ווי דער דורכ־שניטס דאָקטאָר, אַ גוטער אַדוואָקאַט, אַ פּראָפעסאָר און אַ. וו. קריגען מעהר וויפיעל דער דורכשניטס האָנאָראַר איז פאַר געוועהנ־ליכע מעדיצינישע אָדער אדוואָקאַטישע הילף. וואָס פעהיגער, בע־לעהרענדער, געשיקטער דער פּראָפעסיאָנעלער איז פאַר'ן דורכ־שניטס מענש פון דער פּראָפעסיע, אַלץ העכער וועט זיין זיין האָ־נאָראַר. דער האָנאָראַר וועט זיך דיפערענצירען אַזוי, ווי עס די־פערענצירט זיך די הכנסה פון לענדלאָרד. אומעטום, וואו עס זיי־נען פאַראַן פאַר ארבייט פון איין און דעמזעלבען מין פערשידענע בעלוינונגען, האָבען מיר צו טהון, לויט שעפּפלע'ס מיינונג, מיט רענטע.

שעפפלע מישט דאָ צוזאמען די הכנסה פאר קוואליפיצירטע ארבייט מיט דער הכנסה פון א גאנצען קלאַס אייגענטימער.

די רענטע, וואָס דער לענדלאָרד קריגט, האָט ניט צו טהון מיט זיין פערזאָן, מיט זיינע פעהיגקייטען. ער מעג זיין דער גרעסטער אידיאָט, קוים האָט ער דאָס אייגענטומס רעכט אויף א געוויסע לאַנד און קוים איז דאָס לאַנד פרוכטבארער, ווי די חלקים לאַנד פון דעם ערגסטען מין, וואָס ווערען בעארבייט, וועט ער קריגען רענטע. דער קוואל פון רענטע ליגט אין דער טבע פון דעם באָדען ניט צו זיין אומעטום גלייך פרוכטבאר. עס מוז זיין אן אונטערשייד צווישען בעסער חלקים ערד און ערגערע חלקים. און אַזוי ווי אין אונזער געזעלשאַפט איז דאָס לאַנד ניט פריי פאר יעדען איינציגען, עס געהערט צו א געוויסען קלאַס מענשען, ממילא מוז דער קלאַס מענשען האָבען א הכנסה פון דעם לאַנד. די אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען פון א מענשען זיינען פערבונדען מיט די בעמיהונגען און ארבייט פון דעם פראָפעסיאָנעלען גופא.

דער האָנאָראר, וואָס אן אויסערגעוועהנליכער דאָקטאָר קריגט, איז א הכנסה, וואָס קומט פון ארבייט, אָבער רענטע איז א הכנסה, וואָס קומט ניט פון ארבייט.

אויסער דעם קען דער עודף, דער איבערפלוס, וואָס אן אויסערגעוועהנליכער פעהיגער פאַכמאַן קריגט פאר דעם דורכשניטליכען מענשען פון זיין פאַך, ניט ווערען א נ א צ י אָ נ א ל ע הכנסה. ביי איינציגע מענשען, ביי יחידים, ווערט די הכנסה צוליב דעם טאַקי גרעסער, אָבער פאר'ן גאַנצען קלאַס ניט.

ווי מיר ווייסען פון דער ווערטה־טעאָריע, ווערט יעדער פראָדוקט, יעדע דיענסט, געשאַצט לויט דער מאָס ארבייט, וואָס עס איז אין זיי פערקערפערט. ווי ווערט געשאַצט די ארבייט, וואָס א געוויסע זאַך קאָסט? מען נעמט א דורכשניטמענשען פון דעם פאַלק מיט געוועהנליכע פעהינקייטען, א געוועהנליכען ארבייטסטאָג, געוועהנליכע אומשטענדען און מען זעהט, וויפיעל אזא דורכשניטס מענש דארף ארבייטען מיט דורכשניטס געצייג כדי צו שאַפען דעם פראָדוקט (מאַטעריעלען אָדער גייסטיגען). אויב איינער שטיינט אריבער דעם דורכשניטס־מענשען האָט ע ר א גרעסערע איינגאהמע. די געזעלשאַפט אָבער גיט צוליב דעם ניט אוים מעהר. ווייל, אזוי גוט ווי עס זיינען פאַראַן פאַבלייט, וועלכע שטעהען העכער פון דעם מיטעלמעסיגען מענשען, אזוי זיינען פאַראַן מענשען, וועלכע שטעהען נידעריגער, וועלכע קריגען ווייניגער ווי דער דורכ־

שניט. אין אַלגעמיין גלייכט זיך אויס. דאָס וואָס אויסערגע־וועהנליך גוטע פּאַכליים קריגען מעהר, קריגען דערפאַר די אויסער־געוועהנליך שלעכטע ווייניגער. די געזעלשאַפט צאָהלט דאָ — ווען מען רעכענט די בעסערע פעל'ן מיטעלמעסיגען און די ערגערע פאַר'ן מיטעלמעסיגען — נור פאַר'ן דורכשניט.

ביי רענטע איז אָבער גאַנץ אַנדערש. רענטע צאָהלט די גע־זעלשאַפט, ווי מיר האָבען געזעהן, ניט נאָר פאַר די באָדענס, וואָס זיינען בעסער, ווי דער דורכשניט, נאָר פאַר אַלע באָדענס, וועלכע זיינען עטוואָס בעסער ווי דער ערגסטער באָדען, וואָס די געזעל־שאַפט בעארבייט. דערמיט אונטערשיידען זיך לאַנדווירטשאַפט־ליכע פּראָדוקטען פון אַנדערע. די אינדוסטריע פּראָדוקטען ווערען געשאַצט לויט דעם דורכשניט ארבייטס־קראַפט, וואָס אין זיי דאַרף אריינגעטהאָן ווערען, בעת די לאַנד און פעלד פּראָדוקטען ווערען געשאַצט לויט דער מאָס ארבייט, וואָס עס דאַרף קאָסטען זיי צו פּראָדוצירען אויף דעם ערגסטען באָדען, וועלכע די געזעלשאַפט האָט אונטער'ן אקער. פאַר די ארבייט פון פאַכליים צאָהלט די גע־זעלשאַפט דעם דורכשניט אַזוי ווי פאַר אינדוסטריע פּראָדוקטען און עס איז ניטאָ קיין בעזונדערער מקור פאַר אַ הכנסה. איינציגע גוטע פאַכליים קריגען טאַקי אַ האָנאָראַר וואָס איז גרעסער פון'ם דורכ־שניט, דערפאַר קריגען אַנדערע אַ האָנאָראַר, וואָס איז קלענער פון'ם דורכשניט.

אַנדערע טרעטען ארויס קעגען די סברות, דורך וועלכע ריי־קאַרדאָ איז געקומען צו דער טעאָריע פון דער דיפערענצירטער רענטע.

ריקאַרדאָ'ס הויפּט הנחה איז, אַז דער סדר פון דעם מענש־ליכען ישוב קומט פאַר אַזוי: פריהער בעזעצען זיך די מענ־שען אויף די פרוכטבאַרסטע ערטער, וואו מען קען לעבען מיט וויי־ניג ארבייט. דערנאָך, ווען די ערשטע חלקים ערד זיינען שוין בעזעצט, פאַנגט מען אָן צו בעארבייטען די ערטער מיט אַ פרוכט־באַרקייט פון צווייטען מין. שפּעטער נעמט מען זיך צו דעם באָ־דען מיט נאָך אַ קלענערער פרוכטבאַרקייט א. אַ. וו. די דאָזיגע הנחה שטיצט ריקאַרדאָ אויף מאַלטוס'עס בעפעלקערונגס געזעץ. מאַלטוס האָט אויפגעשטעלט אַ כלל, דאָס די פערמעהרונג פון די מענשען קומט פאַר אין אַ גרעסערער פּראָפּאָרציע, ווי די פער־מעהרונג פון די פּראָדוקטען צום לעבען. עס קומט דעריבער אויס,

אַז וואָס ווייטער, ווערט אַלץ גרעסער דער דוחק אין לעבענס־מיטלען און מען מוז שווערער אַרבייטען פאַר דער חיונה.

אָט אונטער דעם איינפלוס פון מאַלטוס'עס געזעץ האָט ריקאַרדאָ זיך פאָרגעשטעלט, אַז די מענשען האָבען זיך פריהער בעזעצט אויף די בעסטע, פרוכטבאַרסטע ערטער און ווען זיי האָבען זיך פערמעהרט, האָבען זיי זיך גענומען צו אַלץ ערגערע און ערגערע באָדענס.

דער בעוואוסטער דייטשער געלעהרטער ראָדבערטוס־יאַגעצאָוו האָט בעוויזען, אַז דער סדר פון ישוב איז גאָר ניט פאָרגעקומען, ווי ריקאַרדאָ שטעלט זיך פאָר. ווען מענשען בעזעצען זיך אויף אַ נייע לאַנד, רעכענען זיי זיך ניט מיט פרוכטבאַרקייט פון באָדען. דאָס אויסקלויבען אַן אָרט, וואו צו לעבען, ווענדעט זיך פון אַ סך אַנדערע בעדינגונגען. מען קלייבט געוועהנליך אוים אַזוינע ערטער, וואו עס איז בעסער זיך צו בעשיצען פון שונא, וואו עס איז לייכטער זיך צו בעפעסטיגען, דהיינו, אויף הויכע בערג. אין דייטשלאַנד האָבען די דערפער זיך פריהער געגרינדעט אַרום די פּאַלאַצען און די הויפען פון די באַראָנען, הגם דער באָדען איז דאָרטען געווען ניט מי יודע ווי פרוכטבאַר.

דער אַמעריקאַנישער עקאָנאָמיסט קערי בעווייזט, אַז אויך אין אַמעריקאַ איז די קאָלאָניזאַציע פון דער בעפעלקערונג ניט פאָרגעקומען ווי ריקאַרדאָ שילדערט אונז. קערי בעווייזט מיט היסטאָרישע פאַקטען, אַז אין אַמעריקאַ האָט מען, פערקעהרט, פריהער זיך בעזעצט אויף ערגערע באָדענס און שפּעטער אויף מעהר פרוכטבאַרע באָדענס. די אַמעריקאַנישע ערשטע קאָלאָניסטען האָבען פריהער גענומען אונטערן אַקער די הויכע ערטער, הגם זיי זיינען ווייניגער פרוכטבאַר, ווי די נידעריגע באָדענס, וועלכע זיינען מעהר פרוכטבאַר, אָבער פאָדערען מעהר געניטקייט. ערשט שפּעטער, ווען די קאָלאָניסטען האָבען שוין געהאַט די נויטיגע ערפאַהרונג אין לאַנד־אַרבייט, האָבען זיי זיך גענומען צו די נידעריגערע באָדענס. מען בעדאַרף שטענדיג האָבען אין זינען, אַז ביים קאָלאָניזירען אַ געוויסע לאַנד שפּילען אַ ראָליע ניט בלויז די עקאָנאָמישע נאָר אויך, אפשר אין נאָך אַ גרעסערער מדרגה, די פּאָליטישע פערהעלטניסען.

וואָס ס'איז ווידער שייך צום צווייטען געזעץ, אַז יעדע שפּעטערדיגע אַנווענדונג פון קאַפּיטאַל גיט ווייניגער תבואות, האָט שוין ריקאַרדאָ אַליין אויפגעוויזען, אַז אין דער צייט, ווען עס ווער־

רען געמאַכט טעכנישע פערבעסערונגען אין פאַרמעריי, פערלירט דאָס געזעץ זיין קראַפט. אין אזא צייט קען די שפּעטערדיגע אינ־וועסטמענט ברייגגען מעהר תבואה, ווי פריהער. אַלס אַן אָנהענגער פון מאַלטוס, אַז די בעפעלקערונג פערמעהרט זיך אַ סך געשווינ־דער, ווי דער ערפאָלג אין דער ארבייט, האָט ריקאַרדאָ געהאַלטען אזוינע צייטען פון טעכנישען פּראָגרעס, ווען די שפּעטערדיגע אינ־וועסטמענט פון קאַפּיטאַל קען ברייגגען אַ גרעסערען פּראָצענט תבואה, ניט פאַר אַ שטענדיגע געוועהנליכע ערשיינונג, נאָר פאַר אַ צופאַל, פאַר אַן אויסנאַהם.

מאַלטוס'עס טעאָריע האָט זיך ארויסגעוויזען פאַר ניט ריכטיג. אין די געוועהנליכע צייטען שפּרייזט דער טעכנישער פּראָגרעס גע־שווינדער, ווי די בעפעלקערונג און וואָס ווייטער ווערט דאָס שאַפען פון פּראָדוקטען אַ סך לייכטער ווי פריהער. מאַלטוס'עס געזעץ איז ריכטיג, ווען די טעכניק ענטוויקעלט זיך ניט, אָבער אזוינע צייטען דאַרף מען ניט בעטראַכטען, ווי ריקאַרדאָ, פאַר געוועהנליך, נאָר פאַר אויסערגעוועהנליך און ממילא האָט דאָס געזעץ בלויז אַ ווערדע אין אַן אויסנאַהם, אין אַן אויסערגעוועהנליכען פאַל. דער טעכנישער פּראָגרעס — מיינט ראַדבערטוס — איז אימשטאַנד צו ברייגגען אונפּרוכטבאַרע באָדענס ביז דער מדרגה פון פרוכטבאַרע. דאָס ענטדעקען נייע מעטאָדען, ווי צו בעאַרבייטען דעם באָדען, די אויסבעסערונג פון וועגען און איבעריגע פערקעהרס מיטעל, פיהרען דערצו, דאָס ערגערע באָדענס ווערען געשטעלט אויף איין ליניע מיט בעסערע.

מען מוז מסכים זיין, אַז ריקאַרדאָ'ס הנחות, וועלכע האָבען פאַר איהם געדינט אַלס די יסודות פון זיין טעאָריע, זיינען ניט אינגאַנצען ריכטיג. דאָס גראָבט אָבער לחלוטין ניט אונטער ריקאַר־דאָ'ס טעאָרעטישען בנין. אין תוך, אין עצם איז ריקאַרדאָ'ס טעאָ־ריע ניט געשעדיגט געוואָרען, הגם דער פונדאַמענט, וואָס ער האָט איהר געלייגט, איז ניט אויסגעהאַלטען.

אונז קימערט איבערהויפּט ניט — מיינט מאַרקס — אויב דאָס לעבען ווערט גרינגער אָדער שווערער. זייענדיג איבערצייגט, אַז דאָס לעבען צוליעב די פערשיעדענע ערפינדונגען און ענטדע־קונגען, צוליעב די בעסערע מיטלען, ווי צו פיהרען דעם קאַמפף מיט דער נאַטור, ווערט לייכטער, וועט פונדעסטוועגען די טעאָריע פון דיפערענצירטער רענטע בלייבען. עס קעהרט זיך איבערהויפּט ניט אָן מיט דעם, צי האָט מען פריהער בעאַרבייט מעהר פרוכטבאַרע

באָדענס און שפּעטער וועניגער פּרוכטבאַרע, אָדער ניט; צי ניט דער צווייטער אָנגעווענדעטער קאַפּיטאַל ווייניגער תבואה אָדער ניט. דער פאַקט איז דאָך, אַז דער באָדען איז ניט אומעטום גלייך פּרוכטבאַר, אַז פערשידענע חלקים ערד גיבען פערשידענע גערע־טענישען און אַט די פערשידענהייט אין דער אייגענשאַפט פון דער ערד זיין דער קוואַל פון דיפערענציירטער רענטע. עס איז דאָך לכל הדעות ריכטיג, אַז דער ווערטה פון די לאַנד און פעלד פּראָ־דוקטען ווערט בעשטימט לויט דער מאָס ארבייט, וואָס עס איז פערוועגדעט געוואָרען אויף דעם אם ווייניגסטען פּרוכטבאַרען באָ־דען. אויב די ארבייט אויף די ערגסטע באָדענס ווערט געשאַצט נאָכ'ן ווערט נאָך, טאָ מוז דאָך די ארבייט אויף די בעסערע באָ־דענס געבען מעהר, ווי דעם ווערטה. אָט דער איבערפלוס איז רענטע.

אין עצם מסכים מיט ריקאַרדאָ האָט מארקס צוגעגעבען צו דער גאַנצער רענטע־טעאָריע זעהר 2 וויכטיגע נייעס. לויט רי־קאַרדאָ גיבען די אם ווייניגסטען פּרוכטבאַרע באָדענס, וועלכע ליגען אונטער'ן אקער, קיין שום רענטע. מארקס מיינט, אַז אפילו אָט די באָדענס גיבען רענטע. מארקס בריינגט ראיות, אַז צוליב דעם אייגענטומס רעכט, צוליב דעם זכות זיין מאָנאָפּאָל פון די לענדלאָרדס, וועלכע האָבען א רעכט ניט צו דערלאָזען אַן אנדערען זיך בענוצען מיט'ן באָדען, זיין פאַראַן א רענטע אפילו פון די באָדענס, וועלכע בעלאַנגען צום ערגסטען זאָרט. צוזאַמען מיט דער דיפערענצירטער רענטע פון ריקאַרדאָ — בעהויפּטעט מארקס — עקזיסטירט נאָך אַן אבסאָלוטע רענטע פון די אם ווייניגסטען פּרוכטבאַרע באָדענס.

פערגלייכט מען די דיפערענצירטע רענטע פון ריקאַרדאָ און די אבסאָלוטע רענטע פון מארקס, זעהט מען, אַז צווישען זיי עקזיס־טירט א גרויסער אונטערשייד בנוגע דעם ווערטה פון די תבואות. לויט ריקאַרדאָ קומט אויס, ווי מיר ווייסען, אַז דער ווערטה פון די תבואות בילדעט זיך נאָר פון דעם סכום ארבייט און קאַפּיטאַל, וואָס ווערט אויף זיי אָנגעווענדעט. א הכנסה פאַר'ן לענדלאָרד איז דאָ ניטאָ פון וואַנעט צו נעהמען. די לענדלאָרדס האָבען דאָ קיין שום חלק ניט אין דעם ווערט. און ממילא קומט אויס, אַז ווען די לענדלאָרדס וואָלטען אָנווערען זייערע פּריווילעגיעס אויף דאָס לאַנד, ווען דאָס לאַנד זאָל, א שטייגער, איבערגעהן אין רשות פון דער גאַנצער נאַציע, וועט דער ווערטה פון די תבואות און אַנ־

דערע פארם־פּראָדוקטען ניט ווערען קלענער, ווייל דער סכום אר־בייט, וואָס איז נויטיג ארייגצוטהאָן אויף דעם ערגסטען באָדען, וואָלט דאָך דורכדעם ניט ווערען וויייניגער. לויט מארקס׳ן קומט אויס, אז דער ווערטה פון די תבואות איז צוזאמענגעזעצט ניט בלויז פון דער ארבייט, וואָס די ארבייטער פערוועגדען פאר זיך אלס ארביימס־לוין און פאר די קאפּיטאליסטען בתורת ריוח, נאָר אויך פון דער ארבייט, וואָס די ארבייטער זיינען מחויב צו ארבייטען פאר די לענדלאָרדס, כדי זיי, די לענדלאָרדס זאָלען קריגען רענטע פאר זייער ערלויבנים צו בעארבייטען דאָס לאַנד. לעתיד לבוא, ווען דאָס לאַנד וועט ווערען נאציאָנאליזירט און די לענדלאָרדס וועלען אָנווערען זייערע פּריווילעגיעס, וועלען די ארבייטער פערשפּאָרען אָבצוגעבען אומזיסט און אומנישט ארבייט פאר די פּריצים, וועט ממילא אויך ווערען קלענער דער ווערטה פון די לאַנד־ און פעלד־פּראָדוקטען.

דער ווערטה פון די לאַנד פּראָדוקטען וועט ווערען אויף אזוי פיעל וויייניגער, אויף וויפיעל עס בעטרעפט די אבסאָלוטע רענטע איצט, ווען דאָס לאַנד געפינט זיך אין רשות פון פּריוואַט־מענשען.

אכטצעהנטע לעקציע

די חלקים פון די אַרבייטער, קאַפּיטאַליסטען און לענדלאָרדס אין דער הכנסה פון כלל.

די דריי הויפּט טיילען פון דער געזעלשאַפטליכער (קהל׳שער) הכנסה; די שייכות פון די אַלע דריי הכנסות צווישען זיך; דער צד השוה פון פּראָפּיט און רענטע און דער אונטערשייד צווישען זיי; אַרבייטער און קאַפּיטאַליסטען אַלס אונפערמיידליכע געגנער; ריקאַרדאָ׳ס סימפּאַטיע מיט די קאַפּיטאַליסטען און זיין שנאה צו די לענדלאָרדס; ווי ריקאַרדאָ שטעלט זיך פאָר אין דער צוקונפט די חלקים אַרבייטס־לוין, פּראָפּיט און רענטע; הענרי דזשאָרדזש אַלס אַן אָנהענגער פון ריקאַרדאָ׳ס בליק אויף די לענדלאָרדס; די בעדינגונגען, וועלכע פערקלענערען די רענטע און פערגרעסערען דעם פּראָפּיט; ריקאַרדאָ׳ס פאַלשער בליק בנוגע דער צוקונפט פון פּראָפּיט; דער אַרבייטס־לוין ווערט אַלץ אַ קלענערער חלק אין דער הכנסה פון כלל און דער פּראָפּיט ווערט גרעסער; דער תהום צווישען אַרבייטער און די האָבענדע קלאַסען.

די הכנסה פון דער געזעלשאַפט ווערט איינגעטיילט, ווי מיר האָבען געזעהן, אין דריי הויפּט חלקים: אין אַרבייטס־לוין, פּראָפּיט און רענטע.

אַרבייטס־לוין קריגען די אַרבייטער, פּראָפּיט — די קאַפּיטאַליסטען, און רענטע — די לענדלאָרדס.

אין וואָס פאַר אַ שייכות געפינען זיך די דרייערליי הכנסות צווישען זיך?

פּראָפּיט און רענטע האָבען איין צד השוה, איין שותפות׳ן כאַראַקטער־שטריך. זיי ביידע קענען עקזיסטירען אַלס פּרנסות פאַר די קאַפּיטאַליסטען און די לענדלאָרדס בלויז דורך דעם, ווייל עס איז פאַראַן אַ געזעץ פון פּריוואַט אייגענטום אויפ׳ן לאַנד און אויף די אַנדערע פּראָדוקציאָנס מיטלען. ווען ניט דאָס רעכט פון פּריוואַט אייגענטום, וואָלטען די לענדלאָרדס אַזוי אויך די קאַפּיטאַליסטען, קיין הכנסה ניט געהאַט. די איינציגע, וועלכע שאַפען די פּראָדוקטען, זיינען די אַרבייטער, און וואָלטען די אַרבייטער געהאַט אייגענע לאַנד און אייגענע געביידען, מאַשינען און אַנדערע אינסטרומענטען, וואָלטען זיי געקענט אליין בענוצען דעם גאַנ־

צען פּראָדוקט פון זייער אַרבייט. צוליב דעם, וואָס דאָס לאַנד געהערט די לענדלאָרדס און די פּראָדוקציאָנס מיטעל צו די קאַפּי־טאַליסטען, קריגען די אַרבייטער בלויז אַ קליינעם חלק פון זייער אַרבייט, זיי קריגען אַן אַרבייטס־לוין, וואָס קלעקט אויף צו מאַכען אַ געדריקט לעבען. דער גרעסערער חלק פון זייער אַרבייט קומט אָן די קאַפּיטאַליסטען אַלס מעהר־ווערט און די לענדלאָרדס אַלס (אַבסאָלוטע) רענטע.

די קאַפּיטאַליסטען און די לענדלאָרדס שאַפען ניט קיין נייע ווערטען. ווען די אַרבייטער זאָלען ניט אַרבייטען, וואָלט ניט זיין קיין פּראָפּיט און עס וואָלט אויך ניט זיין פון וואַנעט צו ציהען רענטע. זיי דאַרפען על פּי יושר זיין קליינע מחותנים אויף די פּראָדוקטען, וועלכע זיי האָבען ניט פּראָדוצירט. עס איז אָבער פאַראַן אַ געזעץ פון פּריוואַט אייגענטום און צוליעב דעם געזעץ קרי־גען די צוויי אַנגערופענע קלאַסען, די קאַפּיטאַליסטען און די לענדלאָרדס, פּראָפיט און רענטע. די דאָזיגע הכנסות שטאַמען ניט פון דעם עצם פּראָדוקציע, נאָר פון דער פּ אָ ל י ט י ש ע ר אָ ר ד נ ו נ ג, וועלכע ס'הערשט איצט און וואָס איז געגרינדעט אויפ'ן יסוד פון פּריוואַט־אייגענטום.

רענטע — דיפערענצירטע רענטע — אונטערשיידעט זיך פון פּראָפּיט מיט דעם, וואָס זי שטעהט ניט אין אַזאַ גראַדען ווידער־שפּרוך צו דעם אַרבייטס־לוין.

אַרבייטער און קאַפּיטאַליסטען זיינען צוויי אונפערמיידליכע געגנער, צוויי פיינדליכע לאַגערס, צווישען וועלכע עס קען קיינמאָל קיין שלום ניט זיין. זיי לעבען ביידע פון איין פּרנסה, זיי עסען פון איין שיסעל. וואָס מעהר עס האָבען די קאַפּיטאַליסטען, אַלץ ווייניגער האָבען די אַרבייטער. און וואָס גרעסער עס איז דער אַרבייטס־לוין, אַלץ קלענער איז דער מעהר־ווערט און ממילא אויך דער פּראָפּיט. אַן אויסגלייך, אַ פּשרה איז דאָ אונמעגליך. כל זמן עס זיינען איבערהויפּט פאַראַן קאַפּיטאַליסטען מוזען די אַר־בייטער ווערען עקספּלאָאַטירט.

צווישען לענדלאָרדס און אַרבייטער איז אַזאַ דירעקטער קאַמפּף ניט פאַראַן. אויב די אַרבייטער זאָלען שוין קריגען דעם גאַנצען פּראָדוקט פון זייער אַרבייט און דער מעהר־ווערט זאָל אָנקומען זיי גופא, וועלען די לענדלאָרדס זייער דיפערענצירטע רענטע ניט אָנ־ווערען, ווייל די דיפערענצירטע רענטע קומט ניט פון'ם מעהר־

ווערט, נאר פון דעם, וואס די פּראָדוקטיווקייט פון באָדען איז פער־שידען.

ריקאַרדאָ, וואס איז געווען דער טיפּישער פערטרעטער פון דער בורזשואזיע אין זיין צייט, האט, פערשטעהט זיך, מעהר סימ־פּאַטיזירט מיט די קאַפּיטאַליסטען, ווי מיט די לענדלאָרדס.

דער קאַפּיטאַליסט — מיינט ריקאַרדאָ — איז לכל הפּחות דער אייגענטימער פון קאַפּיטאַל, וואס איז בעשאַפען דורך ארבייט. דער קאַפּיטאַליסט איז דער אָרגאַניזאַטאָר אין דער אונטערנעהמונג. ער טהוט וואס עס איז. ער ריזיקירט מיט זיין קאַפּיטאַל, וואס האט געקענט ווערען צונויפגעקליבען דורך זיין אייגענער ארבייט, דורך זיין שפּאָרזאַמקייט (ריקאַרדאָ און זיינע תלמידים בעטראַכ־טען טאַקי יעטווידען קאַפּיטאַליסט פאַר אַ שפּאָרעוודיגען דרייס־טען ארבייטער, וועלכער ווייס ווי צו היטען זיינע פערהאָרעוועטע פערדינסטען) און אויב דאס קאַפּיטאַל איז צו איהם געקומען דורך זיינע אייגענע בעמיהונגען, איז ניט מעהר ווי יושר'דיג, ער זאָל האָבען אן אייגענטומס רעכט דערויף.

אויסער דעם איז דער קאַפּיטאַליסט, לויט ריקאַרדאָ'ס מיינונג, אַ נוצליכער מיטגליד אין דער געזעלשאַפט. ער פיהרט די אונ־טערנעהמונג. דער קאַפּיטאַליסט און דער ארבייטער שטעהען טאַקי איינער קעגען אנדערן, אָבער זיי זיינען ביידע אויך נוצליך פאַר'ן כלל.

גאַנץ אַנדערש איז מיט די לענדלאָרדס. די לענדלאָרדס זיי־נען אמת'ע פּאַראַזיטען, „דארמאַיעדניקעס", וואס שטעקען ניט אריין אַ פינגער אין קאַלטע וואסער. אין דער פּראָדוקציע נעהמען זיי קיין שום חלק ניט און דאס אייגענטום'ס רעכט, צוליעב וועלכען די לענדלאָרדס בעקומען אַ פעטען חלק אין די עשירות פון דער געזעלשאַפט, איז אַ רעכט, וואס זיי האָבען לחלוטין ניט פערדינט פאַר געוויסע מעשים טובים. זיי האָבען דאס רעכט גענומען מיט גוואַלט, ביד חזקה, ווייל זיי האָבען געשריבען די געזעצען.

ריקאַרדאָ איז דעריבער שטענדיג ארויסגעטרעטען קעגען די אינטערעסען פון די לענדלאָרדס. אומעטום, וואו ער האָט געקענט, האט ער פערטיידיגט די בורזשואזיע, וואס האָט אין זיין צייט, אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט, געשפּילט אן אמת ליבעראַלע ראָליע, און האָט בעקעמפט די לענדלאָרדס.

די שנאה צו די לענדלאָרדס איז ביי ריקאַרדאָ געווען נאָך שטאַרקער צוליעב דעם, ווייל לויט זיין מיינונג ווערט די לאַגע פון

די קאפיטאליסטען אלץ ערגער, בעת די לענדלארדס קריגען אלץ א גרעסערע רענטע.

לויט דעם מינימום געזעץ פון ארבייטס־לוין*) — מיינט רי־קארדא — קענען קיין גרויסע פערענדערונגען אין דער הכנסה פון די ארבייטער ניט פארקומען. דער ארבייטס־לוין קען ניט ווערען קלענער. דאס איז א פעסטגעשטעלטע הכנסה. ער מוז קלעקען פאר די ארבייטערס חיונה. גאנץ אנדערש איז מיט די הכנסות פון די קאפיטאליסטען און די לענדלארדס. די בעפעלקערונג פער־מעהרט זיך און פאנגט זיך אן צו נויטיגען אין א גרעסערער מאס תבואה. די באדענס וועלכע ווערען בעארבייט אין א געוויסער צייט פאר א געוויסע צאהל מענשען, זיינען ניט גענוג פאר אן אנדער צייט, ווען די צאהל מענשען פארגרעסערט זיך. מען מוז אנפאנגען צו בעארבייטען נייע באדענס — באדענס פון אן ערגערן זארט. און וויבאלד, אז ווייניגער פרוכטבארע באדענס ווערען בענוצט אונ־טערן אקער, מוז במילא די דיפערענצירטע רענטע שטייגען. פון דער אנדערער זייט רופט ארויס דער איבערגאנג צו שלעכטערע בא־דענס א העכערונג אויף פרייזען פון די נויטיגע לעבענס מיטלען. און ווען עס שטייגען די לעבענס מיטלען, שטייגט אויך דער אר־בייטס־לוין. אזוי ווי ארבייטס־לוין און פראפיט נעהמען זיך ביידע פון איין קוואל, טא פערשטעהט זיך, אז ווען דער ארבייטס־לוין ווערט גרעסער, ווערט דער פראפיט קלענער.

די בעפעלקערונג ווערט אלץ גרעסער, מוז שטייגען די רענטע, מוזען ווערען טייערער די לעבענס־קאסטען, מוז זיך העכערען דער ארבייטס־לוין, מוז ווערען קלענער דער פראפיט. דער פראפיט האט די טבע צו ווערען אלץ קלענער ביז ער וועט דער־גרייכען די מדרגה פון „0". די רענטע אבער, פערקעהרט, האט די טבע צו שטייגען אהן א סוף און אהן אן ערך.

דער געזעלשאפטליכער פראצעס שטעלט זיך פאר ריקארדא אזוי: די לאגע פון די ארבייטער ווערט ניט ערגער און ניט בע־סער, זיי קריגען אלע מאל אזוי פיעל, וויפיעל זיי בעדארפען פאר זייער נויטיגע חיונה. די נאמינעלע שכירות, די שכירות, אויס־געדריקט אין געלד, שטייגען אפילו, אבער צוליעב דעם יקרות אויף די לעבענסמיטלען, וואס ווערט גרעסער און גרעסער, ווייל מען מוז אלץ אנקומען צו ווייניגער פרוכטבארע באדענס, ווערען די רעאלע

*) זעה פיערצעהנטע לעקציע.—א. ש. ז.

שכירות, די שכירות אויסגעדריקט אין לעבענספּראָדוקטען, ניט העכער און ניט נידעריגער. די קאַפּיטאַליסטען קריגען וואָס ווייטער אַלץ ווייניגער ריוח און זייער לאַגע ווערט ערגער. די לענדלאָרדס, פּערקעהרט, קריגען וואָס ווייטער אַלץ אַ גרעסערע רענטע און זייער לאַגע ווערט וואָס ווייטער אַלץ בעסער.

דער בעוואוסטער אַמעריקאַנישער סינגלטעקסער, הענרי דזשאָרדזש, איז געווען אַ גרויסער אָנהענגער פון ריקאַרדאָ'ס רענטע־טעאָריע און האָט צוזאַמען מיט ריקאַרדאָ'ן געהאַלטען, אַז די לענדלאָרדס זיינען אמת'ע פּאַראַזיטען, מענשען וועלכע קלייבען רייכקייטען, ניט ווייל זיי האָבען דערויף געאַרבייט, נור ווייל זיי האָבען דאָס אייגענטום'ס רעכט אויף לאַנד. פאַר הענרי דזשאָרדזש זיינען די לאַנד־אייגענטימער דער אונגערעכטסטער קלאַס און ער האָט דעריבער אין נאָמען פון גערעכטיגקייט געפאָדערט, דאָס לאַנד זאָל נאַציאָנאַליזירט ווערען.

אין ניו יאָרק, אשטייגער, קענען מיר אויסרעכענען אַ גאַנצע ליסטע מאַגנאַטען, וועלכע זיינען געוואָרען מיליאָרדערען, ניט ווייל זיי האָבען געמאַכט גרויסע אונטערנעהמונגען, נאָר פּשוט, ווייל זיי האָבען געהאַט חלקים ערד אין שטאָדט. מיט אַ הונדערט יאָהר צוריק זיינען די פּלעצער געווען ווערט זעהר ווייניג. מען האָט זיי געקענט קריגען פאַר אַ גאָרנישט. מיט דער צייט אָבער, ווען ניו יאָרק איז געוואָרען גרעסער, איז יעדער פּלאַץ געוואָרען אַלץ טייערער. אין אַנדערע פּלעצער, ווי אין וואָל סטריט, צאָהלט מען פאַר אַ שטיקעל לאַנד מיט גאָלד צו גלייך. דאָס איז ניט קיין גוזמא. דאָס איז דער ריינער אמת. די ערד, אוואו עס שטעהט די געביידע פון'ם אויל־טראָסט, איז מעהר ווערט ווי אַ שטיק גאָלד פון דערזעלבער גרויס. די אייגענטימער פון אָט די דאָזיגע פּלעצער זיינען געוואָרען מיליאָנערען בלויז צוליב דעם, וואָס ניו יאָרק איז געוואָרען אַ גרויסע בעפעלקערטע שטאָדט. עס הייסט, אַז דאָס לאַנד איז געשטיגען אין פּרייז דורך אורזאַכען, וועלכע זיינען פערבונדען מיט דער פערגרעסערונג פון דער בעפעלקערונג. פאַר וואָס — פרעגט זיך — נוצען אויס די טייערקייט, וואָס די בעפעלקערונג האָט מיט זיך געבראַכט, בלויז די איינציגע לענדלאָרדס און ניט די בעפעלקערונג גופא?

הענרי דזשאָרדזש, וועלכער האָט געהאַלטען דאָס קאַפּיטאַליסטישע אייגענטום'ס רעכט אויף פערשידענע פּראָדוקציעס פאַר נויטהיג, איז געווען אַ גוואַלדיגער געגנער פון לאַנד

איינגענטום, וואָס איז דער קוואַל פון רענטע — אַ הכנסה, וואָס בעדאַרף בעלאַנגען צו אַלעמען, צו כל הקהל און ניט צו די יעניגע, וועלכע האָבען פערכאַפּט די מתנות פון דער נאַטור.

לויט ריקאַרדאָ׳ן קומט שטענדיג פאַר אַ קאַמף, אַ קלאַסען־קאַמף, צווישען די לענדלאָרדס און די קאַפּיטאַ־ליסטען. די אינטערעסען פון די קאַפּיטאַליסטען פאָדערען אַ קליי־נע רענטע, ווייל וואָס קלענער די רענטע, אַלץ קלענער זיינען די לעבענסמיטלען און אַלץ קלענער זיינען די אַרבייטער שכירות. די אינטערעסען פון די לענדלאָרדס פאָדערען אַ גרויסע רענטע. נאָך מעהר, די לענדלאָרדס בענוצען זיך מיט די שלעכטע צייטען פון דער געזעלשאַפט. ווען דער געזעלשאַפט קומט אָן שווער און ביי־טער צו וועגען צו ברייגגען די חיונה, ווען זי מוז בעאַרבייטען שלעכטע לאַנד, כדי צו דעקען דעם בעדאַרף אין תבואה — אין דער צייט ווערען די לענדלאָרדס אַלץ רייכער. וואָס שווערער די חיונה, אַלץ גרעסער איז די רענטע.

ריקאַרדאָ ווייזט אָן אויף די בעדינגונגען, וועלכע פערקלע־נערען די רענטע און פערגרעסערען ממילא די ריוח פון די קאַפּי־טאַליסטען.

רענטע ווערט קלענער:

1. ווען עס קומען פאָר פערבעסערונגען אין דער לאַנדווירט־שאַפט. ווען מען פיהרט איין נייע מאַשינעס, אָדער ווען מען האָט געפונען בעסערע מעטאָדען, ווי דעם באָדען צו בעאַרבייטען, ווען עס ווערען ענטדעקט וואָלוועלערע מיסטינקייטס מיטעל, — מיט איין וואָרט, ווען די פּרודוקטיוויטעט אין דער לאַנדווירטשאַפט בכלל ווערט גרעסער. דורך אַזעלכע אויסבעסערונגען אין דער ווירטשאַפט וואַקסט די תבואה אַ סך מעהר ווי פריהער ביי דער אָנווענדונג פון דערזעלבער מאָס אַרבייט. מען הערט אויף צו בעאַרבייטען די שלעכטע באָדענס, צו וועלכע מען האָט פריהער געמוזט אָנקומען דורכדעם, וואָס אויף די בעסערע באָדענס אַליין האָט מען ניט געקענט שניידען די נויטיגע מאָס תבואות פאַר דער געזעלשאַפט. מיר ווייסען, אַז ווען דער לעצטער זאָרט באָדענס, וואָס די געזעלשאַפט בענוצט פאַר לאַנד־אַרבייט, געהערט צו אַ העכערער מדרגה, מוז די רענטע פאַלען.

2. ווען עס ווערען אויסגעבעסערט די וועגען און די איבע־ריגע פערקעהרס מיטלען, און

3. ווען מען נעהמט ארונטער די טעקסעס, די אָבצאָהלונגען אויף די אריינגעפיהרטע אויסלענדישע תבואות.

דורך די בעסערע וועגען און דורך דעם פרייען אריינפיהר קומען אריין אין לאַנד מעהר תבואות. עס פיהלט זיך ניט אזא דוחק אויף לעבענסמיטעל. מען הערט אויף צו בעארבייטען די ערגערע באָדענס און די רענטע ווערט קלענער.

אין די אויבענגעבראַכטע געדאַנקען פון ריקאַרדאָ זעהט מען ווייטער בולט ארויס זיין דעדוקטיווע מעטאָדע. די מיי־נונג, אז די לאַגע פון די לענדלאָרדס ווערט אַלץ בעסער און די לאַגע פון די קאַפּיטאַליסטען אַלץ ערגער, איז געבויט אויף אב־סטראַקציעס, אויף סברות, וועלכע שטימען ניט איין מיט דער ווירקליכקייט.

ריקאַרדאָ אליין גיט צו, אז דער איבערגאַנג צו ערגערע באָ־דענס קומט פאַר נור דאַן, ווען די אגריקולטור טעכניק און וויסענ־שאַפט שטעהען אויף איין אָרט. דאַרטען, וואו דער טעכנישער פראָגרעס געהט פאָרוועראס, איז איבערהויפּט ניט נויטיג איבער־צוגעהן צו ווייניגער פרוכטבארע באָדענס און במילא דאַרף די רענ־טע ניט שטייגען. אזוי ווי דער טעכנישער פראָגרעס האלט שטענ־דיג אָן, אזוי ווי יעדען טאָג ווערען געמאַכט אַלץ נייע ענטדעקונגען בנוגע לאַנדווירטשאַפט, טאָ איז דאָס בילד, וואָס ריקאַרדאָ מאָלט בנוגע דער רייכער צוקונפט פון די לענדלאָרדס, ניט אין גאַנצען ריכטיג.

נאָך ווייניגער גערעכט איז ריקאַרדאָ מיט זיין מיינונג בנוגע דער שלעכטער צוקונפט פאַר די קאַפּיטאַליסטען.

קודם כל. זיינען ריקאַרדאָ'ס סימפּאַטיען מיט די קאַפּיטאַ־ליסטען, דאָס זיי פערדינען זייער פּראָפיט, ווייל זיי זיינען די אונטערנעהמער און ארבייטען מיט'ן קאָפּ, ניט אין הסכם מיט היינטיגע צייטען. היינט טהוען אויך די קאַפּיטאַליסטען גאָרניט. זיי האָבען געגוג מענשען, וועלכע טהוען פאַר זיי די אָרגאַניזאַ־טאָרישע ארבייט. נעהמט א היינטיגען אמעריקאַנישען מיליאָנער. ער ארבייט גאַנץ ווייניג. זיין קאָפּ איז ניט פערנומען מיט דעם געשעפט. פונקט אזוי ווי דער לענדלאָרד בענוצט זיך מיט די מתנות פון דער נאַטור, אויף וועלכע ער האָט ניט געארבייט, אזוי בענוצט זיך דער מאָדערנער גרויסער קאַפּיטאַליסט מיט דער פרוכט פון אנדערענס ארבייט.

אין ריקאַרדאָ׳ס צייטען איז געוועהנליך דער קאַפּיטאַל נאָך ניט געווען אַזוי ענטוויקעלט, די אונטערנעהמונג איז אין א גע־וויסער מדרגה געווען אָבהענגיג פון דעם אונטערנעהמערס פעהיג־קייטען, פון זיין איניציאַטיווע, פון זיין אינדיווידואַליטעט. היינט געהט די אונטערנעהמונג פון זיך. דער קאַפּיטאַל גופא טרייבט דעם געשעפט. די אמת׳ע אייגענטימער האָבען זיך זייערע אַקציעס און געניסען פון די ציגזען מיט ניט מעהר רעכט, ווי די לענדלאָרדס געניסען פון דער רענטע. די קאַפּיטאַליסטען פערדינען ניט קיין גרעסערע סימפּאַטיעס ווי די לענדלאָרדס.

און וואָס ס׳איז שייך דער סברא, אז דער פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען ווערט וואָס וויטער אַלץ קלענער, ווייל דער אַר־בייטס־לוין ווערט אַלץ גרעסער דורך דעם, וואָס מען מוז אָנפאַנ־גען צו בעאַרבייטען ערגערע באָדענס און די לעבענסמיטעל שטייגען אין פּרייז, טאָ איז ריקאַרדאָ לחלוטין ניט גערעכט.

ערשטענס, האָבען מיר שוין אָט דאָ געזעהן, אז דאַנק דער טעכניק דאַרף מען איבערהויפּט ניט אָנפאַנגען צו בעאַרבייטען ערגערע באָדענס.

צווייטענס — און דאָס איז די הויפּט זאַך — ווערט דער אַנטייל פון די אַרבייטער אין דער הכנסה, וואָס דאָס פאָלק נעהמט איין, אַלץ קלענער. דער שכל גופא זאָגט אונז, אז ס׳מוז אזוי זיין.

מיר האָבען שוין אויבען געזעהן, ווי אזוי עס ווערען צוטיילט די פּראָדוקטען, וואָס די אַרבייטער אַרבייטען אויס. זיי, די אַר־בייטער, קריגען זייער אַרבייטס־לוין — דעם טייל, וואָס איז נויטיג פאַר זייער חיונה און די איבעריגע געהען איבער צו די קאַפּיטאַ־ליסטען אַלס מעהר־ווערט. אויב, למשל, דער אַרבייטס־טאָג גע־דויערט צעהן שעה און די פּראָדוקטען, וואָס די אַרבייטער האָבען נויטיג פאַר זייער חיונה, קענען אויסגעאַרבייט ווערען אין אַן ערך פינף שעה, וועט אויסקומען, אז די פּרוכט פון דער אַרבייט ווערט צוטיילט העלפט און העלפט. העלפט (פינף שעה) קריגען די אַר־בייטער אַלס אַרבייטס־לוין און העלפט (די אַנדערע פינף שעה) קריגען די קאַפּיטאַליסטען אַלס מעהר־ווערט. דורך דער ענטוויק־לונג פון דער טעכניק, דורך דער איינפיהרונג פון אַלץ בעסערע מאַשינעס, דאַרף, א שטייגער, דויערען ניט מעהר ווי פיער שעה, אום צו פּראָדוצירען די מיטלען פאַר דעם אַרבייטער׳ס חיונה. די פּראָפּאָרציאָנעלע טיילען צווישען די אַרבייטער און די קאַפּיטאַליס־טען אין די אויסגעאַרבייטע פּראָדוקטען ווערען שוין אַנדערש.

זיי וועלען זיך ענדערען אין די נוצען פון די אונטערנעהמער און אין שאָדען פון די ארבייטער. פריהער, ביי אן ערגערע טעכניק און א קלענערע אינטענסיווּיטעט, האָבען פון די ארבייטערס צעהן שעה ארבייט פינף שעה געקראָגען די ארבייטער גופא און פינף שעה די קאַפּיטאַליסטען, איצט אָבער קריגען די ארבייטער אלס זייער ארבייטס־לוין ניט מעהר ווי פיער שעה און די איבעריגע זעקס שעה קומען אָן צו די קאַפּיטאַליסטען אלס מעהר־ווערט.

אזוי ווי אין די אונטערנעהמונגען ווערען אַלץ איינגעפיהרט בעסערע טעכנישע מיטלען, אזוי ווי די אָנגעשטרענגטקייט פון די ארבייטער ווערט אַלץ גרעסער, טאָ איז ממילא דערפון נעדרונגען, אז דער פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען האָט א טבע, ניט, ווי ריקאַרדאָ שטעלט זיך פּאָר, צו ווערען אלץ וויינינער, נאָר פארקעהרט, דער פּראָפּיט ווערט אַלץ נרעסער און דער חלק, וואָס פאַלט אויס אויפ׳ן גורל פון די קאַפּיטאַליסטען און דער פערמעגען, וואָס ווערט יאָהר איין, יאָהר אויס פּראָדוצירט, ווערט אַלץ גרעסער און גרעסער.

נײנצעהנטע לעקציע

ארבייטער און אונטערנעהמער

ריקארדא׳ס הנחה, אז דער גאמינעלער ארבייטס־לוין ווערט גרעסער, און דער פראפיט קלענער; די הנחה פון די רעפארמער, אז אויך דער רעאלער ארבייטס־לוין ווערט גרעסער; סטאטיסטישע ציפערען פאר די יאהרען 1900 ביז 10־1909 און פון די יאהרען 10־1909 ביז 1914. דער צו־וואקס פון דער צאהל פאבריקען, פון דער צאהל ארבייטער, פון דעם אר־בייטס־לוין און פון דעם פראפיט; די פערגרעסערונג פון דער צאהל אנגעשטעלטע און בעאמטע, וואס זיינען ניט דירעקט בעטייליגט אין שאפען די פראדוקטען; דער תהום צווישען די ארבייטער און די אונטערנעהמער.

ריקארדא איז ניט דער איינציגער, וועלכער זאגט, אז דער חלק פון די ארבייטער אין דעם פערמעגען פון פאלק ווערט גרעסער.

אלע סאציאלע רעפארמער, וועלכע האלטען, אז די סאציאלע ערעכטיגקייט מאכט גוטע טריט פארווערטס, בעהויפטען, אז די לאגע פון די ארבייטער ווערט בעסער. זיי געהען א סך ווייטער ווי ריקארדא. אין דער צייט, ווען ריקארדא שטיצט זיך אויפ׳ן מיני־מום געזעץ פון ארבייטס־לוין און מאכט אויף דעם סמך די הנחה, אז די אמת׳ע לאגע פון די ארבייטער ווערט ניט בעסער און ניט ערגער, אז דער רעאלער ארבייטס־לוין בלייבט אויף איין שטאפעל, אז נאר דער ארבייטס־לוין אויסגעדריקט אין געלד שטייגט אויפ׳ן חשבון פון די קאפיטאליסטען, זאגען די סאציאלע רעפארמער און מאנכע סאציאליסטען, אז אפילו דער רעאלער ארבייטס־לוין שטייגט. זיי ווילען האבען, אז דאס גאנצע מיניטום־געזעץ איז ניט ריכטיג, ווייל די לאגע פון די ארבייטער ווערט פאקטיש בעסער.

די רעפארמער בעמיהען זיך צו בעווייזען מיט אותות און מופתים, אז דער תהום צווישען די ארבייטער און די קאפיטאליס־טען ווערט וואס ווייטער אלץ שמאלער און פלאכער, אז די אר־בייטס־בעדינגונגען ווערען אלץ בעסער, די שכירות גרעסער און ממילא דערנעהנטערט זיך די צייט, ווען עס וועט הערשען שלום צווישען די צווי פיינדליכע לאגערן — די ארבייטער און ארבייטס־געבער.

מיר האבען אין אן אנדער ארט אויספיהרליך זיך אבגעשטעלט

אויף די אַלע טענות*), און מיר האַלטען ניט פאַר נויטיג אַלעס איבערצוחזר'ן. דאָ ווילען מיר נאָר זעהן, אויף ווי ווייט עס זיינען גערעכט די יעניגע, וועלכע בעהויפּטען, אַז דער אַנטייל פון די אַרבייטער אין דעם נאַציאָנאַלען, כלל־פערמעגען ווערט גרעסער אויף דעם חשבון פון די קאַפּיטאַליסטען.

דאָס סטאַטיסטישע ביוראָ אין וואַשינגטאָן האָט אין 1912 פערעפענטליכט אינטערעסאַנטע ציפערן בנוגע דעם צוואוואַקס פון דעם רייכטום אין לאַנד און בנוגע דער פערטיילונג פון דעם רייכטום צווישען די אַרבייטער און קאַפּיטאַליסטען. דער טיפּישער קלאַס לאַנדאייגענטימער ווי מיר האָבען אין אייראָפּאַ (די לענדלאָרדס אין ענגלאַנד, די יונקערס אין דייטשלאַנד, די פּאָמיעשציקעס אין רוס־לאַנד) איז אין די פעראייניגטע שטאַאַטען ניט אַזוי בולט. די גרוי־סע קאַפּיטאַליסטען, די אינדוסטריעלער, זיינען אויך פאַקטיש די אייגענטימער פון דעם לאַנד, וואָס ליגט אונטער'ן אַקער און פון די פערשידענע מיינס. עס איז דאָ דעריבער שווער אָבצוטיילען דעם פּראָפיט פון רענטע. עס ווערען דאָ ביידע זאַרטען הכנסות צוזאַ־מענגעמישט און ווערען בעטראַכט אַלס די איינגאַהמען פון די קאַ־פּיטאַליסטען בכלל — פון די, וועלכע האָבען אין זייער רשות די אַלע פּראָדוקציאָנס־מיטלען.

לויט דעם חשבון פון צענזוס ביוראָ אין וואַשינגטאָן האָט אין יאָהר 1900 דאָס רייכטום פון די פעראייניגטע שטאַאַטען בעטראָ־פען 88,500 מיליאָן און אין יאָהר 1910 האָט עס בעטראָפען 142,000 מיליאָן דאָלאַר. אין די צעהן יאָהר האָט זיך דאָס רייכ־טום פערגרעסערט אויף 60 פּראָצענט.

די דורכשניטליכע שכירות פון יעדען אַרבייטער איז אין 1900 געווען 426 דאָלאַר. אין 1910 זיינען די שכירות געשטיגען ביז 518 דאָלאַר אַ יאָהר. אין די צעהן יאָהר האָבען די שכירות זיך געהעכערט אויף 22 פּראָצענט.

דאָס רייכטום האָט זיך פערגרעסערט אויף 60 פּראָצענט און די שכירות בלויז אויף 22 פּראָצענט. מען זעהט קלאָר, אַז די לאַגע פון די אַרבייטער ווערט לחלוטין ניט בעסער אויף דעם חשבון פון די קאַפּיטאַליסטען. פאַרקעהרט. דער פּראָפיט ווערט אַלץ גרעסער און ניט קלענער.

*) זעה די קאַפּיטלעך: „צו דער קריטיק פון וויסענשאַפטליכען סאָ־ציאַליזם“ אין מיין ווערק: „די לעהרע פון סאָציאַליזם“.

מען בעדארף אויך ניט פערגעסען, אז די העכערונג אין די שכירות פאר די יאהרען פון 1900 ביז 1910 איז פארגעקומען נאר בנוגע דעם געלד, די נאמינאלע שכירות. רעכענט מען די שכירות אויסגעדריקט אין דעם סכום לעבענס־מיטלען — די רעאלע שכירות — קומט אויס, אז די ארבייטער האבען אין 1910 בעקו־מען מיט 18 פראצענט ווייניגער, ווי אין 1900. דער פרייז פון די לעבענסמיטלען איז אין די 10 יאהר געשטיגען אויף 40 פרא־צענט. די רעאלע ארבייטס־לוין — ווי מען זעהט — איז פאר די 10 יאהר ניט געשטיגען אויף 22 פראצענט, נאר גאר געזונקען אויף 18 פראצענט.

ריקארדא'ס טעות בעשטעהט אין דעם, וואס ער בעטראכט די אינדוסטרי ניט אין איהר ענטוויקלונג, נאר אין איהר שטעהענ־דיגען צושטאנד. אויב דאס פערמעגען פון כלל וואלט ווירקליך אלע מאל זיין דאס זעלבע, וואלט טאקי דער פראפיט פון די קא־פיטאליסטען ווערען וואס ווייטער קלענער. די אינדוסטרי אבער שטעהט ניט אויף איין ארט, זי בעוועגט זיך, זי ענטוויקעלט זיך און אויב דער ארבייטס־לוין ווערט גרעסער, טא ווערט דער פרא־פיט נאך גרעסער און דער חלק פראפיט אין דעם רייכטום פון דער געזעלשאפט שטייגט.

די צאהל פאבריקען האט זיך פערגרעסערט פון 207,514 אין 1900 ביז אויף 268,491 אין יאהר 1909־1910. דאס פעראַרבייטע רויהע מאטעריאל און דער סכום פון די אויסגעארבייטע פראדוק־טען איז געשטיגען אין נאך א גרעסערער פראפארציע. דער ווערט פון די פראדוקטען, וואס איז אויסגעארבייט געווארען אין יעדער פאבריק, איז אין 1900 געווען 54,969 און אין 1910 האט עס בעטראפען 76,993 דאלער.

אין 1900 האט בעטראפען דער ווערט, וואס ס'איז צוגעקומען צו דעם רויה מאטעריאל א דאנק דער ארבייטס־קראפט 4,831 מי־ליאן דאלאר. אין 1910 האט דאס רויה מאטעריאל בעטראפען 12,141 מיליאן דאלאר, דער ווערט פון די אויסגעארבייטע פראדוק־טען האט בעטראפען 20,672 מיליאן דאלאר. עס איז צוגעקומען א ווערטה, א דאנק דער פעראַרבייטונג, פון 8,531 מיליאן דאלאר.

דא ניט לאנג, אין 1917, האט דאס ביורא אין וואשינגטאן פער־עפענטליכט נאך א בעריכט, וועלכער גיט גענויע ידיעות איבער דעם צושטאנד פון דער אמעריקאנישער אינדוסטרי אין 1914, און

איבער דעם פאָרשריט, וואָס עס האָבען געמאַכט די אונטערנעהמער פון איין זייט און די ארבייטער פון דער צווייטער זייט.

די צאָהל פון די אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען אין די פער־אייניגטע שטאַאטען איז אין יאָהר 1914 געווען 275,791, בעת אין יאָהר 1909-10 איז בלויז געווען 268,491. די צאָהל פון אר־בייטער אין 1909-10 איז געווען 6,615,046 און אין יאָהר 1914 האָט די צאָהל דערגרייכט ביז אויף 7,036,337. אין 1909 האָט אין יעדער אונטערנעהמונג דורכשניטליך געארבייט 25 ארבייטער, אין 1914 — 25,5. די פאַבריקען זיינען בכן גרעסער געוואָרען סיי אין במות, סיי אין איכות.

וועגען די פּראָדוקטען.

אין יאָהר 1909 האָט בעטראָפען דער ווערטה (אין סך הכל) פון די סחורות, וואָס ווערען אויסגעארבייט אין יעדער פאַבריק, 76,933 דאָלאר; פינף יאָהר שפּעטער האָט דיזער ווערט שוין בע־טראָפען 87,915 דאָלאר. די צאָהל ארבייטער איז געוואַקסען בלויז אויף צוויי פּראָצענט און דער ווערט פון די אויסגעארבייטע פּראָ־דוקטען איז געשטיגען ביז אויף איבער 14 פּראָצענט. אגב אורחא, נאָך ראיה, אז די עקספּלאָאַטאַציע פון די ארבייטער דורך די אונטערנעהמער וואַקסט.

די לאַגע פון די ארבייטער ווערט בכלל ניט בעסער, נאָר ער־גער, אויך צוליעב אַן אנדער אורזאַך.

א דאַנק דער ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי קומט צו אַלץ א גרעסערע מחנה מענשען, וועלכע פּראָדוצירען ניט דירעקט קיין לעבענס־מיטלען און לעבען פון די פּראָ־דוקטען, וואָס די ארבייטער שאַפען. אין 1909—10 זיינען געווען אין די פעראייניגטע שטאַאטען אפּיסערס, קלוירקס, סופּער־אינטענדענטס א. אז. וו. 790,267. אין 1914 איז די צאָהל פון אזוינע אָנגעשטעלטע געוואַקסען ביז אויף 964,217. אין 1909-10 האָבען זיי מיט זיך פאָרגעשטעלט צעהן און זיבען צעהנטעל פּראָ־צענט פון אַלע ארבייטער. פינף יאָהר שפּעטער זיינען זיי געווען צוועלף און איין צעהנטעל פּראָצענט. פון שטאַנדפּונקט פון פּאָ־ליטישער עקאָנאָמיע זיינען אייגענטליך די קלוירקס, די אָפּיסערס א. אז. וו. פּראָדוקטיווע ארבייטער, ה״יל, ווי מיר וועיסען, ווערט יעדע געזעלשאַפטליך־נוצליכע ארבייט בעטראַכט פאַר א פּ ר אָ־ד ו ק ט י ו ו ע ארבייט, מאַכט ניט אויס צי ווערען די רעזול־

מאטען פון דער ארבייט פערקערפערט אין ממשות'דיגע זאכען, אָדער אין געוויסע דינסטען, וואָס פערנעהמען ניט קיין פּלאַץ, אָבער פון שטאַנדפּונקט פון דעם ארבייטער־קלאַס, אלס שפּייזער פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, איז אַ גרויסע נפקא מינה, צי עס זיינען פאַראַן מעהרער מענשען, וואָס בעגוצען זיך מיט זיינע אויסגעאַרבייטע פּראָדוקטען אָדער ניט. אויב אין יאָהר 1914 זיינען געווען מעהר אַזוינע מענשען ווי אין 1909־10, הייסט דאָס, אז אין 1914 איז די לאַגע פון דעם ארבייטער קלאַס געוואָרען ערגער, ווייל ער טראָגט אויף זיך גרעסערע לאַסטען, ער איז געוואָרען אַ גרעסערער בעל מטופל, ער דאַרף אויסהאַלטען מיט זיין ארבייט אַ גרעסערע צאָהל מענעשן.

ווי שטעהט עס מיט די שכירות?

די צאָהל פון די בעשעפטיגטע אינדוסטרי ארבייטער איז אין יאָהר 1909־10 געווען 6,615,046, וועלכע האָבען געקראָגען 3,427,038,000 דאָלאַר אַ יאָהר שכירות. דאָס האָט געמאַכט אין דורכשניט 518 דאָלאַר אַ יאָהר פאַר יעדען ארבייטער. אַ יאָהר האָט 52 וואָכען און אויב דער ארבייטער זאָל דורכשניטליך קריגען 10 דאָלאַר אַ וואָך שכירות, וואָלט די יעהרליכע שכירות דאַרפען זיין 520 דאָלאַר. דאָס הייסט, אז אין 1909־10 האָט דער אר־בייטער אין דורכשניט פערדינט נאָך עטוואָס ווייניגער ווי 10 דאָלאַר אַ וואָך.

אין יאָהר 1914 איז לויט דעם סטאַטיסטישען ביוראָ געווען אינדוסטרי ארבייטער אין די פעראייניגטע שטאַאַטען 7,036,37, וועלכע האָבען געקראָגען יעהרליכע שכירות 4,078,332,000. דאָס מאַכט אין דורכשניט 579 דאָלאַר אַ יאָהר, אָדער 11 דאָלאַר און 14 סענט אַ וואָך. אין די פינף יאָהר פון 1909 ביז 1914 האָט זיך דער ארבייטס־לוין פון דעם אַמעריקאַנישען ארבייטער פער־גרעסערט אומגעפעהר אויף 1.15 די וואָך.

וויפיעל איז צוגעקומען פאַר די פינף יאָהר דער ווערטה, וואָס ווערט אויסגעאַרבייט אין די פאַבריקען?

אין יאָהר 1909 זיינען צו 268,491 אונטערנעהמונגען צוגע־קומען ווערטען 20,672,052,000. אויף יעדע בעזונדערע אונטער־נעהמונג מאַכט עס דורכשניטליך אויס 76,933 דאָלאַר פאַר'ן יאָהר.

פינף יאָהר שפּעטער, אין 1914, איז געשטיגען די צאָהל אונ־טערנעהמונגען ביז אויף 275,791 און די ווערטען, וואָס זיינען דאַר־

טען געשאפען געוואָרען, האָבען בעטראָפען 24,246,435,000. דאָס מאכט אויס אויפ'ן חלק פון יעדער פאבריק און דעם אייגענטימער פון פאבריק ניט ווייניגער, ווי 87,915 דאָלאר א יאָהר.

אין דער צייט, ווען דער ארבייטס־לוין פון יעדען איינצינען ארבייטער איז פון 1909 ביז 1914 געשטיגען אויף 61 דאָלאר א יאָהר, איז דער ווערט, וואָס די ארבייטער האָבען צוגעגעבען צו יעדער איינצעלנער אונטערנעהמונג פאר דיזעלביגע 5 יאָהר, געשטיגען אויף 10,982 דאָלאר.

די ביסעל סטאטיסטיק, וואָס איז צונויפגעשטעלט געוואָרען פון רעגירונגס־בעאמטע אין וואשינגטאָן, וועלכע זיינען געוויס ניט אויסען געווען געוויסע פניות צו די ארבייטער, ווייזען גאנץ קלאָהר, אז די פּראָצענטען פון די אונטערנעהמערס הכנסה ווערט אלץ גרעסער אין די געשאפענע רייכטימער פון לאנד, און, פערקעהרט, די פּראָצענטען פון דעם ארבייטס־לוין אלץ קלענער.

דאָס שטימט ניט מיט ריקארדאָ'ס הנחה. דאָס שטימט אויך ניט מיט די חשבונות פון די סאָציאַלע רעפאָרמער, וועלכע ווילען מיט געוויסע פשרות פערשיטען דעם טיפען אָבגרונד, וואָס ליגט צווישען די ארבייטער און די אונטערנעהמער.

די ווירקליכקייט מאכט דאָ א תל פון די בריקען, וועלכע די סאָציאַלע רעפאָרמער בויען איבער'ן תהום, וואָס ליגט צווישען די ביידע פיינדליכע קלאסען — צווישען די ארבייטער און די אונטערנעהמער.

צוואנציגסטע לעקציע.

די בעפעלקערונגס פראגע.

צי דארף מען מורא האבען, אז ס'וועט קומען א צייט און עס וועלען ניט קלעקען קיין לעבענס-מיטלען? מאלטוס'עס ערקלעהרונג, אז די אורזאכען פון די מענשליכע ליידען קומען פון אן איבערבעפעלקערונג; געאמעט-רישע פראגרעסיע און אריטמעטישע פראגרעסיע; די שולד פון דער ארעמקייט ליגט אין דעם נאטור-געזעץ און ניט אין דער סאציאלער ארד-נונג; מאלטוס'עס עצה פון געבורט קאנטראל; דער סך הכל פון מאל-טוס'עס טעאריע און וואס עס איז דערפון געדרונגען; די סאציאליסטען אלס די שטארקסטע געגנער פון מאלטוס'עס טעאריע; די אונגעוויסענקייט פון איין זייט און די סאציאלע ארדנונג פון דער צווייטער זייט אלס די אורזאכען פון הייגטיגער נויט.

מיר האבען אויבען פארבייגעהענדיג דערמאנט די בעפעלקע-רונגס פראגע און מיר וועלען זיך איצט אויספיהרליך אויף איהר אבשטעלען.

די פראגע וועגען דער בעפעלקערונג איז איינע פון די וויכ-טיגסטע פראבלעמען אין דער עקאנאמישער וויסענשאפט. אט ווי זי ווערט אוועקגעשטעלט:

צי דארף מען מורא האבען, אז ס'וועט קומען א צייט, ווען מענשען וועלען זיך אויף אזוי פיעל פערמעהרען, אז די נאהרונגס-מיטלען און די אלע אנדערע הצטרכות צום לעבען וועלען ניט קלע-קען זיי צו שפייזען, אדער ניט? און אויב אזא געפאהר איז יא פאראן, צי האט די געזעלשאפט, אדער די נאטור גופא, מיטלען אין איהר רשות די דאזיגע געפאהר צו בעזייטיגען און צו בעשאפען א גלייכגעוויכט צווישען די צאהל מענשען און דעם סכום לעבענס מיטלען, אדער ניט? און דריטענס, פרעגט זיך, צי איז אפשר די עלענד און נויט, וואס הערשען ביי אונז, א רעזולטאט דערפון, וואס מענשען פערמעהרען זיך, זיינען ניט איינגעהאלטען אין פריה ורביה, קינדלען צו פיעל? אפשר זיינען פאראן צופיעל מענשען, מעהר וויפיעל די נאטור איז בכח צו ערנעהרען און ממילא מוז זיין א שטענ-דיגער כראנישער דעפיציט אין לעבענסמיטעל, אזוי ווי אין א פריוואט ווירטשאפט, ווען די הוצאה איז גרעסער פון דער הכנסה?

אט די אלע פראגען קען ניט אוועקמאכען מיט דער האנד א

געלעהרטער, וועלכער אינטערעסירט זיך מיט דער באַלעבאַטישקייט פון כלל, מיט דער פאָלקסווירטשאַפט, פונקט אַזוי ווי אַ פּריוואַט געשעפטסמאַן קען ניט איגנאָרירען עהנליכע פראַגען, וועלכע שטעהן איהם פאָר אין זיין פּריוואַט געשעפט. שלעכט וואָלט זיין יענער געשעפטסמאַן אָדער פאַבריקאַנט, וועלכער גיט זיך ניט אָב אַ חשבון איבער דער הוצאה און דער הכנסה פון זיין געשעפט, איבער די מעגליכקייטען פון דעפיציטען, באַנקראָטען א. א. וו.

צום ערשטען האָט דאָס בעפעלקערונגס־פּראָבלעם אויפגע־שטעלט דער בעוואוסטער ענגלישער עקאָנאָמיסט טהאָמאַס ראָבערט מאַלטוס (1834—1766).

מאַלטוס האָט ארויסגעגעבען אַ ווערק אַלס אַן ענטפער צו וויליאַם גאָדווין, וועלכער האָט בעהויפּטעט, אַז די קוואַ־לען פון מענשליכען עלענד ליגען אין דער היינטיגער געזעל־שאַפטליכער אָרדנונג, וואָס איז געגרינדעט אויף פּריוואַט אייגענטום.

מאַלטוס איז אין זיין ווערק ארויסגעקומען אַלס פערטרעטער און פערטיידיגער פון דער היינטיגער געזעלשאַפט. ער האָט געזוכט צו בעווייזען, אַז ניט די געזעלשאַפטליכע אָרדנונג איז שולדיג אין דער אָרימקייט און נויט, נאָר די מענעשן גופא, וועלכע זיינען מיט שפּאָרעוודיג אין זייער קינדלען. אַלע מענשליכע צרות, ווי אָרעמ־קייט, קראַנקהייט, עפּידעמיעס, מלחמות א. א. וו. זיינען — זאָגט מאַלטוס — ג ע ז ע צ ע ן פ ו ן ד ע ר נ א ַ ט ו ר, אום אויס־צוגלייכען דעם דעפיציט, וואָס הערשט צווישען דער צאָהל מענשען און די לעבענסמיטלען. מענשען ווערען געבוירען און קומען אויף דער וועלט מעהרער, וויפיעל עס זיינען גערופען געוואָרען פון דער נאַטור. עס איז דאָ אַן איבערבעפעלקערונג, גרעסערע אויסגאַבען אין לעבענסמיטלען, ווי איינגאַהמען, און דאָס פיהרט צו אַ באַנקראָט. בכדי עס זאָל צוריק אויפגעשטעלט ווערען אַ גלייכגעוויכט אין די אויסגאַבען און די איינגאַהמען, מוז זי, די נאַטור, פערקלענערען די הוצאה. דאָס טהוט זי דערמיט, וואָס זי פערקלענערט דורך פער־שידענע עפּידעמיעס, מלחמות, עלענד און נויט די צאָהל עסער. פיעל מענשען, וועלכע זיינען געקומען אונגעבעטענערהייד צום מאָהלצייט פון דער נאַטור, שטאַרבען אויס און די הוצאה פון לע־בענסמיטעל ווערט אויסגעגליכען מיט דער הכנסה.

יעדע בעשעפענים — בטעם'ט מאַלטוס זיין טעאָריע — האָט אַן אונגעהייערען חשק זיך צו פערמעהרען אָהן אַ גרענעץ. עס איז נימאָ איין מין בעשעפענים, סיי ביי די חיות, אַזוי אויך ביי פלאַנ־

צען, וועלכער וואלט ניט פול געמאכט די גאנצע וועלט מיט זיך, ווען ער וואלט געהאט די געלעגענהייט פריי, אונגעשטערט זיך צו פרוכ־פערן. ביי די פלאנצען זיינען פאראן פאמיליעס, וועלכע גיבען אין איין יאהר זריעה אויף וויפיעל טויזענד נייע פלאנצען. אויך צווישען די חיות בעגעגענען מיר אפט אזא מין פריה ורביה. די איינציגע הינדערניס, וואס דערלאזט ניט אזא אונבעשרענקטע פערמעהרען זיך, איז דער דוחק אין חיונה, די ניט גענוגענדע נאהרונגס מיטעל. פיעל אינדיווידואומען (יחידים) געהען איינפאך אונטער אין'ם קאמפף פאר די עקזיסטענץ. דאס דאזיגע אונטערגעהן איז גאנץ נאטירליך, ווייל פיעל בעשעפעניסען קומען אויף דער וועלט אלס אונגעבעטענע געסט און האבען דא דעריבער קיין פלאץ ניט.

פון דעם דאזיגען אלגעמיינעם כלל איז אויך ניט אויסגעשלאסען דער מענש. די תאוה צו פריה ורביה איז ביים מענשען אזוי גרוים ווי ביי אלע אנדערע בעשעפעניש. אבער די שפייז אין דער נאטור קלעקט ניט פאר אלעמען וויפיעל עס וועלען געבארען. אמת מאקי, דער סכום פראדוקטען, וואס איז נויטיג פאר'ן מענשענ'ס בע־דארף, וואקסט און פערגרעסערט זיך דורך דעם, וואס די מענשען עקספלאאטירען אלץ מעהר די נאטור, וואס זיי לערנען זיך אויסצו־קריגען אלץ מעהר פראדוקטען, אבער דיזער סכום פערגרעסערט זיך ניט אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל די מענשען פערמעהרען זיך. די פערגרעסערטע הכנסה דעקט ניט די פערגרעסערטע הוצאה.

די בעפעלקערונג פערגרעסערט זיך אין געאמעטרישער פראַ־גרעסיע, כפל כפליים. ווען היינט איז דא, א שטייגער, איין פאר מענשען, וועלען אין א דור שפעטער (מאלטוס זאגט אין 25 יאהר שפעטער) זיין צוויי פאאר — פיער מענשען, אין דריטען דור וועט יעדע פאאר האבען קינדער און עס וועלען שוין זיין אכט מענשען. אין ציפער קען מען פארמולירען אזוי: 2, 4, 8, 16, 32 א. א. וו. דער סכום פראדוקטען קען זיך אבער אויף קיין פאל ניט אזוי פיעל פערגרעסערען. ווען מיר זאלען שוין אפילו צוגעבען — זאגט מאל־טוס — אז אין די ערשטע 25 יאהר איז דער סכום פראדוקטען געוואקסען דורך דער ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע אויף נאך אמאל אזוי פיעל, ווען פריהער איז געווען, לאמיר אננעהמען, די צאהל צוויי, איז אין 25 יאהר שפעטער צוויי מיט צוויי — פיער. אין די וייטערדיגע 25 יאהר קען אבער דער סכום פראדוקטען וואקסען העכסטענס נור אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל עס איז גע־וואקסען אין די ערשטע 25 יאהר, ד. ה. אויף די צאהל צוויי. מיר

װעלען בעקומען ניט אכט (פיער מיט פיער), נור זעקס (פיער מיט צוויי). אין די דריטע 25 יאָהר װעט צוקומען נאָך אמאָל צוויי און עס װעט זיין אכט (זעקס מיט צוויי). אין ציפער אויסגעדריקט קומט אוים: 2, 4, 6, 8, 10, 12 א. א. וו. (אזא מין צוואוואקס רופט מען „אריפמעטישע פראָגרעסיע").

אז די פראָדוקטען קענען זיך ניט אזוי פערמעהרען ווי די בע־פעלקערונג זעהט מען קלאָר. דער פלאַץ אין דער אויסערליכער נאטור, מיט וועלכען מיר פיהרען א קאמפף, אום צו ערדייבען לע־בענסמיטלען פאר אונזערע בעדערפניסען, איז דאָך בעגרענעצט. פון איין אקער ערד, א שטייגער, קען מען דאָך ניט מאכען צוויי אקערס, ווי פרוכטבאר דעם מענעשנ'ס ארבייט זאָל ניט זיין. עס איז קלאָהר, אז ס'מוז ארויסקומען אן איבערבעפעלקערונג, א גרוי־סער דעפיציט אין לעבענסמיטלען — א באנקראָט. דער פועל יוצא, די פאָלגען פון אזא נאטור באנקראָט זיינען פערברעכענס, קראנק־הייטען, מלחמות, הונגער און נאָך אזוינע אנשיקעניסען. די דאָ־זיגע מלאכי חבלה זיינען עפעס אזוי ווי שלוחים פון דער נאטור אויסצוראטען די איבעריגע אונגעבעטענע מענשען, קלענער צו מאַ־כען די בעפעלקערונג, אום אויסצוגלייכען דעם דעפיציט. דאָס איז אונבעדינגט נויטיג צו בעזייטיגען דעם באנקראָט. ניט די גע־זעלשאפט איז שולדיג אין דיזע מענשליכע אונגליקען, נאָר דאָס נ א ט ו ר־ג ע ז ע ץ פון דער בעפעלקערונג זיך צו פערמעהרען אהן א שיעור און אן ערך.

„אויב מען וויל אָט די אונגליקען שוואכער מאכען — גיט מאַלטוס אן עצה — אָדער בעזייטיגען, טאָ דארף מען ניט איבער־אנדערשען די אָרדנונג פון דער געזעלשאפט, וואָס וועט סיי ווי סיי ניט העלפען, נאָר מען בעדארף בעסער זעהן איינצוהאַלטען די נאַ־טירליכע תאות, ניט אזוי יונג חתונה האָבען, זעהען צו האָבען וויי־ניגער קינדער (געבורטס קאָנטראָל) א. א. וו. וואָס מעהר בעשרענקט עס וועלען זיין די געבורטען, וואָס וויניגער קינדער עס וועלען קומען אויף דער וועלט, אלץ שוואכער וועלען זיין די עפידעמיעס, אלץ זעלטענער וועלען זיין מלחמות — אָט די אַנשיקעניסען פון דער נאטור צו פערטיליגען די איבעריגע, אונגעבעטענע געסט".

דער סך הכל פון מאַלטוס'עס טעאָריע ווערט פאָרמולירט אין וויטערדיגע כללים:

1. די בעפעלקערונג איז אונבעדינגט אָבהענגיג פון די מיט־

לען צום לעבען, וועלכע זיינען פאראן אין דער נאטור. די בעפעל־קערונג קען ניט אנוואקסען אהן א שיעור און אהן אן ערך אין דער צייט, ווען פאר דעם סכום לעבענסמיטלען איז יא דא א שיעור.

2. די תאוה פון יעדער בעשעפענים, ניט אויסגעשלאסען דער מענש, פיהרט אבער דערצו, אז יעדער מין פערמעהרט זיך אהן א גרענעץ אין דער צייט, ווען דער סכום לעבענסמיטלען ווערט ניט גרעסער אויף אזוי פיעל. עס ווערט אן איבערשוס, ד. ה. מעהר מענשען, וויפיעל לעבענסמיטלען.

3. דער דאזיגער איבערשוס פון מענשען אין ערך מיט די לעבענסמיטלען קען בעזייטיגט ווערען ענטוועדער דורך'ן איינהאל־טען די תאות פ ר י ה ע ר, אדער דורך די פערשיעדענע אנ־שיקענישען, וועלכע די נאטור שיקט ש פ ע ט ע ר, ווען דער אי־בערשוס, דער עודף פון מענשען איז שוין פאראן. די אנשיקעני־עשן זיינען: הונגער, קראנקהייטען, רציחות, מלחמות און עהנליכע צו זיי. דורך אזוינע מיטלען ווערט צוריק אויפגעשטעלט די גלייכ־געוויכט צווישען נאטור און געזעלשאפט.

דערפון איז געדרונגען:

א) אז אלע מיטלען איבערצואנדערשען די יסודות פון דער געזעלשאפט און איינפיהרען אן אנדער זארט פערנאנדערטיילונג, וואו די ארעמע מאסען זאלען בעקומען מעהר לעבענסמיטלען, וועלען נאך פערגרעסערען דעם דלות און די שטערבליכקייט, ווייל די גלייכגעוויכט צווישען דער נאטור און דער בעפעלקערונג וועט נאך מעהר צושטערט ווערען.

ב) דער בעסטער מיטעל צו בעזייטיגען די עלענד איז, ניט חתונה צו האבען יונג און זעהן צו בעשרענקען די צאהל קינדער.

ג) די געזעצגעבונג און די פערשידענע צדקה חברות אויסצו־בעסערען די לאגע פון די ארעמע זיינען ניט נאר צו שוואך קעגען נאטירליכען געזעץ צו פערניכטען די איבעריגע מענשען, נאר פער־קעהרט, זיי פערגרעסערען נאך די אונגליקען, ווייל ניט האבענדיג קיין דאגות חיונה, וועלען די ארעמע קלאסען אנפאנגען ווייטער זיך שטארק צו פערמעהרען.

קעגען מאלטוס'עס בעפעלקערונגס־לעהרע טרעטען אם שטארק־סטען ארויס די סאציאליסטען, וועלכע האלטען צוזאמען מיט גאדווינ'ען, דאס די אורזאכע פון די מענשליכע ליידען איז ניט צו זוכען אין דער איבערבעפעלקערונג, נאר אין דער סאציאלער ארדנונג, אין דער ניט ריכטיגער פעראנדערטיילונג פון די געשא־

פענע פראָדוקטען. אם מייסטען ווערט בעקעמפט מאַלטוס'עס געזעץ, אז די מענשען האָבען א טבע זיך צו פערמעהרען אין א גרעסערער פראָפּאָרציע, ווי די לעבענסמיטעל. ענגעלס רופט אָן דאָס געזעץ „א נידערטרעכטיגע לעהרע", א שמוציגע רכילות קעגען דער נאַטור און מענשהייט.

די פערשידענע ערפינדונגען און ענטדעקונגען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען אויף פערשיעדענע צווייגען פון דער וויסענשאַפט און טעכניק אין לעצטען יאָהרהונדערט, האָבען קלאָר געוויזען, אז די פראָדוקטיוויטעט, די פרוכטבארקייט פון דער מענשליכער ארבייט שטייגט אונגעהויער גרויס. שוין ניט גערעדט דערפון, וואָס ס'איז נאָך פאַראַן אין דער נאַטור זעהר פיעל פּלאַטץ, וואָס קען פערברויכט ווערען אין מענשען'ס נוצען, וואָס דער קאַמפּף מיט דער נאַטור קען פערגרעסערט ווערען אין כמות, קוואַנטיטאַטיוו, איז נאָך אָבער גאָר ניט משער צו זיין, ווי ווייט דער קאַמף קען ענטוויקעלט ווערען אין איכות, קוואַליטאַטיוו. די נאַטור ווערט פרוכטבארער, וואָס בעסער עס איז די טעכניק, וועלכע ווערט צו איהר פערווענדעט, און די טעכניק ווערט אויסגעבעסערט מיט די פאָרשריטען פון דער וויסענשאַפט. פיעלע געלערנטע האָפען אפילו, אז מיט דער צייט וועט די וויסענשאַפט געפינען א מיטעל, ווי צו בעקומען נאָהרונג פון דער לופט. מיט הונדערט יאָהר צוריק האָט מען זיך ניט געקענט פאָרשטעלען, אז ס'וועט ענטדעקט ווערען א נייער מיטעל צו מיסטיגען די פעלדער, סעליטרא, וואָס מאַכט דעם באָדען ניט אין'ם ערך פרוכטבארער ווי פריהער. אין די לעצטע פּאָר יאָהר איז שוין געפונען געוואָרען א מיטעל ווי צו קריגען דעם שטיק שטאָף, צוליב וואָס סעליטרא איז אזוי וויכטיג פאַר לאַנדווירטשאַפט, דירעקט פון דער לופט. ווען דיזער מיטעל וועט טעכניש אויסגעבעסערט ווערען, וועלען אונזערע תבואות וואַקסען א סך מעהר ווי איצט.

פון דעם בעריכט פון דעם צענזוס ביוראָ אין וואשינגטאָן, איבער וועלכען מיר האָבען שוין גערעדט אין פאָריגען קאַפּיטעל, איז צו זעהען, אז אין דער איצטיגער צייט וואַקסען מיטלען אין א סך גרעסערער פּראָפּאָרציע, ווי די צאָהל מענשען.

דאָס רייכטום פון די פעראייניגטע שטאַאַטען האָט בעטראָפען אין יאָהר 1900 88,500 מיליאָנען. די בעפעלקערונג איז דעמאָלט געוועזען רונד 75 מיליאָן. ווען דאָס רייכטום וואָלט דעמאָלט

א שטייגער, פערטיילט געווארען, וואלט אויסגעקומען אויף יעדען קאפ פון דער בעפעלקערונג (מאן, פרוי און קינד) אקימאלן פון עפעס איבער 11.64 דאלער.

אין יאהר 1910 האט זיך פערמעהרט די בעפעלקערונג פון לאנד אויף 92 מיליאן; דאס רייכטום פון לאנד אבער האט זיך פערגרעסערט ביז אויף 142,000 מיליאן דאלאר. אין דער צייט, ווען די צאהל איינוואהנער פון די פעראייניגטע שטאאטען האט זיך פאר די צעהן יאהר פערגרעסערט נאר אויף 21 פראצענט, האט זיך דאס רייכטום פון לאנד אבער פערגרעסערט אויף גאנצע 60 פראצענט.

ווען מען וואלט אין 1910 פערטיילט דאס רייכטום, וואלט יעדער איינציגער געקראגען אויף זיין חלק 15.43 דאל., אנשטאט 11.64 אין 1900.

מען זעהט דא קלאר, אז אין דער איצטיגער צייט איז מאלטוס לחלוטין ניט גערעכט, ווען ער זאגט, אז די בעפעלקערונג פערגרע־סערט זיך אין א געאמעטרישער פראגרעסיע און די לעבענסמיטעל אין אן אריפמעטישער פראגרעסיע.

אז די ארעמקייט קומט ניט דערפון, וואס עס זיינען פאראן צופיעל מענשען, פאר וועלכע עס קלעקט ניט קיין לעבענסמיטעל, קען מען אויך זעהען אין דער צייט פון א קריזיס. אין א קריזיס ווערען אלע סאציאלע ליידען זעהר בולט. איז דען דאס אבער דערפאר, ווייל עס זיינען במציאות ניטא קיין לעבענס־פראדוקטען פאר דער בעפעלקערונג? די קריזיסען קומען, ניט ווייל עס איז א דוחק אין לעבענסמיטלען, נאר פארקעהרט, ווייל עס זיינען דא צופיעל לעבענסמיטלען, ווייל עס איז פאראן אן איבערפראדוקציע. דא הונגערט מען און דארטען פוילען פרא־דוקטען אין די סקלאדען און פאבריקען. מיטלען צום לעבען זיינען דא גענוג, זיי זיינען נאר שלעכט פערטיילט, און פערטיילט זיינען זיי שלעכט דעריבער, ווייל די ארדנונג, אין וועלכער מיר לעבען, איז געבויט אויף דאס געזעץ פון פריוואט אייגענטום.

עס זיינען בעוואוסט ניט ווייניג פאקטען, ווען די טראסטען און די סינדיקאטען פערניכטען פשוט, אהן א ברעקעל איינזעהעניש, מאסען לעבענסמיטעל כדי זיי זאלען זיין וויניגער אויפ'ן מארק, און די נאכפראגע אויף זיי זאל זיין א שטארקע. אזא פאקט איז פארגעקומען מיט א צעהן יאהר צוריק אין דייטשלאנד אין דער טעקסטיל אינדוסטרי. און דא אין אמעריקא קומט דאס נאך

אָפּטער פּאָר. די ציַיטונגען וויַיזען גאַנץ אָפט צו דערצעהלען, ווי אַזוי דער קאַפע טראַסט האָט בכיון געלאָזט אונטערגעהן שיפען געלאָדען מיט קאַפע, וואָס קומען פון בראַזיליען; ווי אַזוי דער מילך טראַסט גיסט אַריין וואַגאָנעם מילך אין טיַיך; ווי אַזוי דער פיש טראַסט לאָזט פער׳אויר׳ט ווערען מיליאָנען פונט פיש און ווי אַזוי דער פליַיש טראַסט לאָזט קאַליע ווערען מיליאָנען פונט פליַיש.

אין די אָבגעשטאַנענע לענדער שטאַרבען אויס זעהר פיעל ווילדע שבטים פון הונגער, דחקות און נויט. דאָס איז אָבער ניט דעריבער, וויַיל עס זיַינען ניטאָ קיין לעבענסמיטלען. די נאַטור איז דאָרטען דוקא זעהר רייך, דער באָדען איז פרוכטבאַר, פיעל פרוכטבאַרער ווי אין אייראָפּאַ. דער דלות איז דאָרטען גרויס, וויַיל די דאָרטיגע מענשען פערשטעהען ניט ווי זיך צו בענוצען מיט די מתנות פון דער נאַטור.

די אונטערשטע שורה איז, אַז אין היַינטיגע ציַיטען ליַידט מען ניט דערפון, וואָס ס׳זיַינען פאַראַן צו פיעל מענשען. די פערשידענע מיטלען ווי צו בעשרענקען די געבורטען וועלען דעם דלות ניט פערליַיכטערען. יעדער ניַי־געבאָרענער מענש פערגרעסערט ניט נור די הוצאה פון די נאַהרונגס־מיטלען, נאָר ער פאַרגרעסערט אויך, אין נאָך אַ גרעסערער מאָס, די הכנסה. דער היַינטיגער עלענד קומט ענטוועדער דערפון, וואָס מענשען פערשטעהען ניט, ווי אויסצונוצען גוט די נאַטור, אָדער דערפון, וואָס דאָס סיסטעם פון דעם סאָציאַלען לעבען פיהרט צו אַ ניט־יושר׳דיגער פערטיילונג פון די לעבענסמיטעל.